

Fieldmanager

HET VAKBLAD VOOR SPORTVELDBEHEER

ONDERHOUD KUNSTGRAS HOCKEY is geen hogere wiskunde

Kunstgrasreiniger
Sneller werken

Topgrasmat
Met dank aan mezen
en spreuwen

One Turf-concept
Industrie en sport-
wereld niet bijeen

‘Een jonge grasplant heeft vooral stikstof nodig’

DLF in finale Innovatieprijs Sportaccommodaties met vernieuwde graszaadcoating

In maart stonden medewerkers van DLF met klamme handjes op het podium op de Dag van de Sportaccommodaties. Met grascoating ProNitro was het bedrijf een van de drie kanshebbers voor de allereerste Innovatieprijs Sportaccommodaties.

Auteur: Kelly Kuenen

Deze prijs werd afgelopen jaar in het leven geroepen op initiatief van BSNC, VSG en NOC*NSF, met het doel nieuwe concepten te stimuleren en innovatie onder de aandacht te brengen bij bedrijfsleven, opdrachtgevers en gebruikers. De eerste plaats ging helaas aan de neus van DLF voorbij en werd gewonnen door iSpace Sports, een interactieve bewegingsruimte uit de koker van Sportbedrijf Drachten.

Echt rouwig hoeft de zaadveredelaar er niet om te zijn. Want dat het uit twaalf inzendingen werd verkozen om op het podium te verschijnen – naast bedrijven met hypermoderne bewegingsruimten – mag best een bijzondere prestatie genoemd worden, helemaal als je nagaat dat het coaten van graszaden an sich niks nieuws is. DLF is nummer één op het gebied van graszaadcoating en is al jaren bezig met het ontwikkelen daarvan.

Deze nieuwe coating dingt mee naar een innovatieprijs omdat het product de afgelopen periode sterk werd verbeterd. Over de ontwikkeling vertelt productmanager Thomas van Tetering: ‘Het gaat om een nieuwe coating, met een versterkte werking. Een doorontwikkelde versie van de meststofcoating die bestond uit meerdere meststoffen, waaronder stikstof en fosfaat.’

De eerste weken

De coating werd doorontwikkeld middels testen in het eigen lab in Kapelle (Zeeland), op meerdere Europese proeflocaties en in de praktijk. Daaruit bleek dat het zaadje in de ontwikkelingsfase vooral stikstof nodig heeft. Van Tetering: ‘Op een later moment heeft het grasplantje weliswaar andere voedingsstoffen nodig, maar dan is de graszaadcoating veelal verbruikt. Het gebruik van andere stoffen voegt dus weinig toe.’ Een andere reden om de coating door te ontwikkelen, was de kosten-batenverhouding. ‘We waren eigenlijk heel tevreden over de eerdere variant, maar die was wel vrij prijzig. Met alleen stikstof is het product tevens goedkoper geworden.’

ProNitro bestaat nu uit snel- en langzaamwerkende stikstof, samen voldoende om het graszaad in de eerste vijf tot zes weken een echte *boost* te geven. Over de werking vertelt Van Tetering: ‘De stikstof komt bij de kiemplant vrij, zodat de wortels van de plant er niet naar hoeven te zoeken. Door de snellere ontwikkeling van de kiemplanten

beconcurreren ze de kiemplanten van onkruidzaden met succes. Hierdoor ontstaat een dichtere zode, die beter bestand is tegen stress. Bijkomend voordeel is het hogere gewicht van het zaad, waardoor het dieper in de bodem terechtkomt en meer kans krijgt om te kiemen. Dieper in de bodem betekent immers dat voeding en vocht beter binnen het bereik liggen.’

Juryoordeel

De jury van de Innovatieprijs Sportaccommodaties prees de vernieuwde ProNitro om zijn duurzaamheid. ‘Als je kunstmest strooit, spoelt hiervan een groot deel uit. Met meststoffen op het graszaadje is dat veel minder het geval’, vertelt Van Tetering

‘Andere voedingsstoffen zijn pas op een later moment nodig. Dan is de grascoating veelal verbruikt’

**‘ProNitro zorgt voor
een aanzienlijk
snellere aanslag’**

erover. Een ander voordeel met het oog op de duurzaamheid is dat je in één werkgang klaar bent met zaaien en bemesten.

Combinaties

ProNitro zit niet op één soort gras, maar is verkrijgbaar op verschillende mengsels, zoals in combinatie met 4turf-mengsels. 'Dit zijn zaden die door onderzoek en veredeling extra sterk en diepwortelend zijn. Ze kiemen bij lagere temperatuur en zijn meer droogtetolerant. Door te kiezen voor een 4turf-mengsel met ProNitro, heb je als het ware een dubbel effect.' Zo'n mengsel dat de coating en 4turf combineert is BalanceMaster. Het bestaat uit twee rassen Engels raaigras en veldbeemdgras; de laatste is gecoat met ProNitro. Hoewel het raaigras en veldbeemd op dezelfde diepte worden ingezaaid, krijgt het veldbeemd door de extra coating een voorsprong.

Zutphen

Graszaadmengsel BalanceMaster is een nieuw sportveldmengsel in het Masterline-pakket. De gemeente Zutphen is een van de partijen die ervaring heeft opgedaan met dit mengsel. Het product wordt ingezet op de sportvelden in de gemeente. Jaap Verhagen is een van de twee toezichthouders in de gemeente. Zijn collega neemt de civiele tak op zich; hij neemt al het gemeentelijk groen onder zijn hoede: zowel het openbaar groen als de sportvelden, 12 kunstgrasvelden en 19 natuurgrasvelden.

'Eerder gebruikten we graszaad met een coating van een andere partij. Het gras kiemde sneller, maar viel vervolgens snel stil,' vertelt Verhagen. 'Met BalanceMaster heeft het gras naast een voorsprong ook een duidelijke doorgroei. Een zichtbare verbetering ten opzichte van het eerdere product.' Bijkomend voordeel is volgens Verhagen dat waar de zaden in het vroegere mengsel bovenin bleven hangen, de gecoate zaden beter naar beneden zakken.

In Zutphen wordt het mengsel niet gemeentebreed ingezet, maar alleen op de sportvelden die moeilijk aanslaan. Het wordt bijvoorbeeld gebruikt bij het doorzaaien en om extra bezetting in de doelgebieden te realiseren. 'Ik gebruik het op die plekken waar het echt nodig is, vooral in het voorjaar, tot juni. Het product is goed bruikbaar om het gras een voorsprong te geven in het voorjaar.'

Toepassingen

Als er problemen zijn of als een snelle aanslag gewenst is, is het volgens DLF altijd aan te bevelen gecoat graszaad te verkiezen boven regulier ongecoat gras: bij doorzaaien (om jonge plantjes een betere kans te geven tussen de bestaande grasplanten), bij nieuw inzaaien (om sneller een dichtere mat te realiseren) en bij een extra doorzaai in het najaar, om de mat voor de winter extra energie mee te geven.

Het gebruik van gecoat graszaad kan wat hogere kosten met zich meebrengen. Toch hoeft dat niet

per definitie zo te zijn, stelt Van Tetering. 'Vooral bij de wat prijzigere mengsels kan het juist goedkoper uitpakken, omdat de grassen sneller aanslaan en er daardoor in totaliteit minder zaden nodig zijn. Daarnaast kun je de aparte meststoffen voor de eerste gift uitstellen.'

VOLGENS DE JURY VAN DE INNOVATIEPRIJS SPORTACCOMMODATIES VALT PRONITRO OP DOOR:

- De efficiëntie (eenvoud) in werkmethode
- Aanvulling op mogelijkheden voor cultuurtechnisch beheer
- Een goede stimulans voor grassportvelden
- Goede exportmogelijkheden
- Goede aansluiting op duurzaam inkopen en de duurzaamheidsambitie van de overheid

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6668

PROMAX INFILL

HOOGWAARDIG EN 100% VEILIG INFILL
MATERIAAL VOOR KUNSTGRAS VOETBALVELDEN

100%
PAK'S VRIJ

✓ **100% vrij van PAK's**

✓ **10 jaar Garantie**

✓ **Systeemkeuze:**
FIFA Quality/FIFA Quality Pro

✓ **Voldoet aan veiligheidseisen:**

- EN (Reach)
- GS (Duitsland)
- DIN 18035-7 (Duitsland)
- OFI (Oostenrijk)

DESIGNED BY **morton**
extrusionstechnik gmbh

FIELDTURF BENELUX
POSTBUS 491
2800 AL GOUDA
+31 88 28 48 630

 FieldTurf®
A Tarkett Sports Company

WWW.FIELDTURFBENELUX.COM

33 Het begint bij de basis

De kunstgrasvelden van KHC Dragons worden door bijna elke club in de Belgische hockeycompetitie, de nationale selectie en de FIH continu geroemd vanwege hun kwaliteit. Fieldmanager sprak met Hans Borstlap, de voorzitter en drijvende kracht achter de kwaliteit van de accommodatie bij het Belgische KHC Dragons.

COLOFON

Fieldmanager -een uitgave van NWST NeWSTories bv- wordt in een gemiddelde oplage van 1.900 exemplaren verspreid onder sportveldbeheerders in dienst van gemeentes, sportclubs en aannemers. Fieldmanager is het belangrijkste Nederlandse vakblad voor sportveld-onderhoud waarbij de praktisch ingestelde vakman centraal staat.

Redactie & commercie

NWST NeWSTories bv
Fransestraat 41
6524 HT Nijmegen
T 024-3602454
F 024-3602464
I www.fieldmanager.nl
M info@fieldmanager.nl

Hoofdredacteur: Hein van Iersel (hein@nwst.nl)
Operationeelmanager: Peter Jansen (peter@nwst.nl)
Redacteuren: Kelly Kuenen (kelly@nwst.nl)
Guus van Rijswijk (guus@nwst.nl)
Nino Stuijvenberg
Vormgeving: Marie Cecile Oosterhout
en Tessa Benders (StudioBont)
Advertenties: Alberto Palsgraaf
(alberto@nwst.nl)
Rik Groenewegen
(rik@nwst.nl)
Sales support: Lieke van der Weijde
(lieke@nwst.nl)

Abonnementen

€77,- per jaar. De abonnementsperiode loopt van 1 januari tot en met 31 december van ieder jaar en uw abonnement zal jaarlijks automatisch worden verlengd, tenzij uw schriftelijke wederopzegging uiterlijk 31 oktober voorafgaand aan de nieuwe abonnementsperiode in ons bezit is.

ISSN: 2212-4314

Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze berusten bij Fieldmanager c.q. de betreffende auteur. Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de uitgever worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, scan, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook. Fieldmanager wordt tevens elektronisch opgeslagen en geëxploiteerd. Alle auteurs van tekstbijdragen in de vorm van artikelen of ingezonden brieven en/of makers van beeldmateriaal worden geacht daarvan op de hoogte te zijn en daarmee in te stemmen e.e.a. overeenkomstig de publicatie- en/of inkoopvoorwaarden. Deze zijn bij de redactie ter inzage of op te vragen.

Businesscase ledverlichting alleen 'business' wanneer er een case is

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) biedt voor het derde jaar op rij een subsidie om sportverenigingen te stimuleren te investeren in energiebesparende maatregelen. Dit jaar was de subsidie binnen vier dagen vergeven, waarmee gezegd mag worden dat het met het aantal aanvragen dus wel goed zit. Toch groeit ook het aantal mensen dat vraagtekens zet bij de beloftes die verkopers voorspiegelen.

Update maaien met losse handjes

Onbemand maaien lijkt een hype te worden. Bij een van de Nederlandse groenaannemers lopen er nu al totaal zeventien. Traditioneel worden bestaande maaiers omgebouwd en van software voorzien. Ze kunnen dan teach and playback en/of dynamisch maaierend het werk van de greenkeeper overnemen: zonder maaifouten. Volgens deskundigen maaien we over twintig jaar allemaal elektrisch en automatisch op de golfbaan.

(R)evolutie in hockeyland

De populariteit van de hockeysport is de afgelopen jaren enorm gestegen. Als gevolg van die groei staat de veldcapaciteit bij veel verenigingen onder druk. Wat kan er worden gedaan om zowel de (potentiële) veldgebruikers als de eigenaren tevreden te houden?

38

74

Eerste Nederlandse demo met nieuwe beluchter op velden van FC Utrecht

Begin maart vond op de velden van FC Utrecht de eerste pilot plaats met de beluchter Airtex van de Zwitserse fabrikant Novoter, die Redexim op de Nederlandse markt introduceert. Vrijdag 7 april was het publiek welkom om het apparaat in actie te zien op de velden van Zoulenbach.

VOLG ONS

twitter.com/fieldmanagement

facebook.com/bladfieldmanager

MIX
Papier van
verantwoorde harkkomst
FSC® C092667

EN VERDER

- 8 Nieuws
- 14 Onderzoek bevestigt: microplastics uit infill kunstgrasvelden
- 20 Papendal aan zee laat zien waarin een kleine gemeente groot kan zijn
- 26 De markt vraagt niet om innovatie!
- 30 Onderhoud kunstgrashockeyvelden is geen hogere wiskunde
- 48 Vervanging kunstgrasveld Hockeyclub Oude IJsselstreek
- 64 Maastricht hervat verbeteringsprogramma
- 70 Een topgrasmat met dank aan mezen en spreuwen
- 78 *One turf*-concept brengt sportwereld en industrie niet echt bijeen
- 82 Projecten - Perfect Pitches
- 89 FC Utrecht heeft primeur met eerste Nederlandse elektrische stadionmaaier
- 98 De koning is met pensioen, leve de koning!
- 100 Fieldmanager is op zoek naar energie-lekkende clubs
- 104 Sneller werken met de extra grote kunstgrasreiniger
- 106 Hoofdredactioneel

Groen licht voor ontwikkeling Feyenoord City

De gemeenteraad van Rotterdam heeft met een ruime meerderheid een positief besluit genomen over gemeentelijke deelname aan het plan 'Feyenoord City'. Feyenoord City omvat naast een nieuw stadion ook een grote gebiedsontwikkeling voor Rotterdam Zuid en een tweede leven voor De Kuip.

Het college van B&W, N.V. Stadion Feijenoord en de BVO Feyenoord zijn blij met de instemming van de gemeenteraad. Wethouder Adriaan Visser (Sport): 'We hebben samen met de gemeenteraad sinds november vorig jaar toegewerkt naar een breed gedragen besluit. Bij een project met deze impact moet je daar wel naar streven en het is geweldig dat zo veel partijen achter dit plan zijn gaan staan. We kunnen nu aan de slag met de verdere voorbereiding voor Feyenoord City.'

Ook president-commissaris Gerard Hoetmer van Feyenoord is blij dat zijn club verder kan gaan met de ontwikkeling van Feyenoord City. 'Het nieuwe stadion geeft ons straks de mogelijkheid structureel mee te doen in de top van de Nederlandse competitie. We zijn verheugd dat de gemeente samen met ons wil werken aan de verdere ontwikkeling van Feyenoord City. Wij gaan er alles aan doen om er een succes van te maken.'

Het plan Feyenoord City voorziet in de herontwikkeling van het gebied rond het huidige stadion. Er is ruimte voor wonen, werken, sporten, onderwijs en recreëren. Het huidige stadion wordt herontwikkeld tot een multifunctioneel gebouw. In het gebied komen onder meer 1500 woningen, winkels, sport- en onderwijsfaciliteiten, uitgaansgelegenheden en hotels. De bouw van het nieuwe stadion kan op zijn vroegst in 2019 starten. Naar verwachting zal Feyenoord er zijn eerste wedstrijd van het seizoen 2022-2023 spelen. De herontwikkeling van De Kuip volgt direct daarna; de ontwikkeling van de rest van het gebied gaat dan nog circa tien jaar door.

Jean Heybroek lanceert Toro-campagne

Innovatieve productoplossingen, uitstekende lokale service en ondersteuning en milieuvriendelijke technologie. Dat zijn enkele eigenschappen van de Toro GIS Highlight, waarvoor Jean Heybroek aandacht vraagt in de zojuist gelanceerde cam-

pagne 'Wat er echt toe doet'. In een nieuw, ruim drie minuten durend promotiefilmpje vroeg Jean Heybroek tijdens de Golf Industry Show afgelopen februari in Orlando, Florida aandacht voor de golfbaanmachine. De machine, die marktleider is in de golfbranche, onderscheidt zich verder door milieuvriendelijke technologie en een uitgebreid wereldwijd distributienetwerk. Jan Plooi, manager projectontwikkeling bij Jean Heijbroek: 'De meeste golfbaanbeheerders vertrouwen op de grasmachines en beregeningssystemen van Toro. Dit vertrouwen van klanten, partners en experts in de sector willen we met dit filmpje benadrukken.'

Voetbal Vakbeurs vanaf dit jaar tweedaags

De Nationale Voetbal Vakbeurs breidt vanaf dit jaar uit naar een tweedaags evenement. In 2017 zal de beurs plaatsvinden op woensdag 15 en donderdag 16 november.

Het is de zesde keer dat de beurs georganiseerd wordt; dit jaar is het evenement dus voor het eerst verspreid over twee dagen. De Nationale Voetbal Vakbeurs is relevant voor iedereen die op de een of andere manier actief is in de voetbalwereld, zoals bestuurders van voetbalverenigingen, vrijwilligers, terreinbeheerders, commissieleden en trainers. Het doel van de Nationale Voetbal Vakbeurs is om bezoekers op de hoogte te houden van de laatste ontwikkelingen binnen het vakgebied. Het programma van de beurs duurt op beide dagen van 10.00 tot 17.00 uur. De toegang tot de beurs, die plaatsvindt in de Evenementhal Gorinchem, is wederom gratis. De gratis e-tickets zijn voor beide dagen geldig.

Madrid eerste grote sportaccommodatie zonder pesticiden

Het complex van Real Madrid kan op termijn wel eens uitgroeien tot de eerste echt grote sportaccommodatie die zonder pesticiden werkt, denkt Paul Burgess, *head groundsman* bij de Spaanse topclub. Dat vertelde hij onlangs in Madrid aan de redactie van Fieldmanager. In Madrid pakken ze het veldonderhoud net een beetje anders aan. Burgess: 'Wij proberen op een duurzame manier te werken, bijvoorbeeld door gebruik te maken van compostthee [een proces waarbij water met bacteriën over het veld wordt gespoten om het gras sterker te maken, red.]. Compostthee gebruik je normaal gesproken alleen als je geen geld hebt, maar wij hebben hier voldoende budget en doen het toch.' Het gebruik van pesticiden probeert Burgess dus waar mogelijk te vermijden. 'Het geld dat we aan fungiciden zouden kunnen uitgeven, besteden we nu bijvoorbeeld aan uv-verlichting.' De werkwijze van de Spaanse club is uniek, denkt Burgess. 'Het is misschien nog wat vroeg om te zeggen, maar dit zou weleens de eerste echt grote sportaccommodatie ter wereld kunnen worden die volledig zonder pesticiden werkt.' De uitspraken van Burgess zijn typerend voor de overgang waarin de branche momenteel zit. Niet alleen in Nederland wordt door de Green Deal het gebruik van chemie beperkt; zelfs een club als Real Madrid, waar aan budget geen gebrek is, werkt zonder pesticiden.

AH Vrij voert sanering uit op De Toekomst

Op het sportcomplex De Toekomst, het trainingscomplex van AFC Ajax, is AH Vrij in opdracht van AFC Ajax en Fieldturf Benelux gestart met het ombouwen van een kunstgrasveld naar een

Stor-it

Het speelseizoen zit er weer op, tijd om te herstellen!

melspring

www.olmix.com/plant-care

Grassmasterveld. Deze ombouw wordt uitgevoerd volgens de handleiding 'hoe ruim je een kunstgrasveld op', die is opgesteld door de branchevereniging sport en cultuurtechniek (BSNC) en waarin wordt uitgegaan van de Wet bodembescherming (Wbb) en het Besluit bodemkwaliteit (Bkk).

De sporttechnische laag van dit veld bestaat uit een mengsel van zand, steagran en rubber. Uit het vooronderzoek, uitgevoerd door BK ingenieurs, is gebleken dat zowel de sporttechnische laag als een gedeelte van het onderbouwzand is verontreinigd.

Om die reden wordt deze ombouw onder de saneringscondities van de BRL7000 uitgevoerd. Deze beoordelingsrichtlijn geldt voor de uitvoering van (water)bodemsaneringen en ingrepen in de waterbodem. Bij een renovatie of ombouw van een kunstgrasveld is er sprake van het toepassen van materialen in de bodem. Daardoor treedt de Wet bodembescherming in werking en moet dienovereenkomstig gehandeld worden.

Grasmat Johan Cruyff Arena in zes uur verwijderd

Direct na afloop van de wedstrijd AFC Ajax - Go Ahead Eagles is de grasmat in de Johan Cruyff Arena verwijderd. Dit had niet te maken met de slechte conditie van het veld, maar alles met de start van het concertseizoen met als eerste optreden Armin van Buuren. Na het verwijderen van de grasmat werd in slechts zes uur tijd de onderlaag geëgaliseerd en de evenementenvloer gelegd. Fieldturf en De Enk riepen hiervoor de hulp in van Bras Fijnaart, die hiervoor twee combinaties inzette: een Koro Fieldtopmaker en een GKB Combinator. De JC Arena beschikte dit seizoen voor het eerst in haar geschiedenis over een hybridegrasmat, die werd geleverd en onderhouden door Fieldturf en De Enk. De grasmat verkeerde

Stor-it

Reduceert uitspoeling van nutriënten

melspring

www.olmix.com/plant-care

het afgelopen seizoen in een prima conditie. De nieuwe hybridegrasmat voor komend seizoen ligt al klaar bij Hendriks Graszoden en wordt eind juli geïnstalleerd. Het Grasteam onder leiding van Paul Baas van De Enk heeft nu even de tijd om op adem te komen na een lang seizoen. Ook internationaal is de grasmat van de JC Arena geprezen. Alle bezoekende teams uit de Europa League hebben de waardering 'excellent' gegeven voor het UEL Pitch Assessment. De teammanager van Schalke'04 liet de Uefa Venue Director na afloop van de EL-wedstrijd tegen AFC Ajax weten: 'This was the best pitch we've played in for years!'

Omzet Tencate Grass blijft stabiel

TenCate Grass, onderdeel van de Koninklijke TenCate BV, heeft in 2016 een lichte omzetstijging geboekt ten opzichte van een jaar eerder. De omzet van TenCate Grass kwam in 2016 uit op 293 miljoen euro, terwijl in 2015 een bedrag van 289 miljoen euro behaald werd, zo blijkt uit cijfers die gisteren gepresenteerd werden in het jaarverslag. De cijfers weerspiegelen de onzekere situatie waarin de markt zich bevindt, aldus TenCate. Het bedrijf geeft aan dat diverse projecten eind 2016 zijn uitgesteld door de SBR-discussie.

In een vooruitblik op het komend jaar schrijft het bedrijf dat de markt verder zal blijven groeien. De verwachting is daarbij dat landscaping de sportveldenmarkt zal inhalen. TenCate Grass richt het vizier voorlopig op de Verenigde Staten; daar moet het marktaandeel verder groeien. Momenteel is 29 procent van de omzet afkomstig uit Noord- en Zuid-Amerika, vergeleken met 55 procent uit Europa, Afrika en het Midden-Oosten en 16 procent uit Azië.

Stor-it

Verbetert drainage

melspring

www.olmix.com/plant-care

Aquaco B.V. is de one stop shop in watertechniek

Ontwerp • Engineering • Realisatie • Service en onderhoud

www.aquaco.nl

AQUACO
Specialist in H₂O

We love making water work

Perfectie in beregening

➤ Naaldwijkseweg 378 - 's-Gravenzande
☎ 0174-670 230
✉ info@vanoostenberegening.nl
➤ www.vanoostenberegening.nl

VAN OOSTEN
BEREGENINGSSYSTEMEN

*Voor sportaccommodaties,
siertuinen en parken.*

Thuis op uw terrein

Oude Heijningsedijk 30, Heijningen.

Telefoon: (0168) 46 28 56.

E-mail: info@gbf-bras.com www.gbf-bras.com

BRAS FIJNAART
CULTUURTECHNIEK

KG Reiniger is het product voor milieuvriendelijk en duurzaam terreinbeheer

**100% biologisch product op basis van enzymen
voor het reinigen van kunstgras etc.**

- KG Reiniger voor het bestrijden van algen en atmosferische vervuiling.
- KG Reiniger zorgt er voor dat de velden er weer zo goed als nieuw uitzien.
- KG Reiniger bevordert de waterdoorlaatbaarheid.
- KG Reiniger optimaliseert de speleigenschappen.
- KG Reiniger kan toegepast worden op alle soorten kunstgras, gravel tennisbanen, atletiekbanen etc.
- KG Reiniger kan opgebracht worden d.m.v. doseerpomp, spuitmachine etc.
- KG Reiniger voor preventief onderhoud door wekelijks gebruik via doseerpomp.

kgreiniger.nl

Vlotlaan 186, 2681 TV Monster, T (0174) 670230
info@kgreiniger.nl, www.kgreiniger.nl

Nieuwe beregeningsinstallatie voor HC Schiedam

In opdracht van Van Kessel Sport en Cultuurtechniek heeft Mölder Sportveldberegening een installatie aangelegd op het nieuwe hockeycomplex Harga in Schiedam. De afgelopen periode werden vier nieuwe watervelen aangelegd. Directeur Maarten Mölder vertelt: 'De installatie bestaat uit een pompstation met filterinstallatie en uv-lamp, die water onttrekt aan de naastgelegen sloot. Het schone water wordt vervolgens naar een 80 q-betonkelder verpompt en middels vier pompen naar de vier velden verpompt. Deze velden kunnen tegelijk voorzien worden van water en kunnen aangestuurd worden met een tablet of app op de iPhone.' Het nieuwe hockeycomplex werd op 8 april geopend.

Renovatie sportvelden VCW Wageningen

VGR Groep heeft verschillende renovatiewerkzaamheden uitgevoerd bij VCW Wageningen. Onder leiding van Arjan Stevens en Philip Verschoor van VGR Dienstverlening werd de accommodatie flink onder handen genomen. Zo zijn er doelen en doelpalen verwijderd en zijn alle kanten aangeheeld en geëgaliseerd. Ook is er een sportveld bemest en een veld doorgezaaid, terwijl de velden ook gefreesd en gesleept zijn. Verder zijn er sproeiers naar beneden gelegd en opgehaald en zijn de ruggen onder het B-veld en het hoofdveld geheel verwijderd. Bovendien is de grond achter het hoofdveld en tussen het tussenveld uitgevlakt. VGR Dienstverlening voert doorgaans door het hele land renovaties uit. Zo werd er vorige week

ook gewerkt aan het recycledressen van de sportvelden van vv Wilhelmina '26 in Wijk en Aalburg.

Tuf Recycling heeft zaken nog altijd niet op orde

Tuf Recycling voldoet nog altijd niet aan de eisen van de omgevingsvergunning milieu. Dat heeft de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB) onlangs vastgesteld bij een controle.

De OMWB had Tuf Recycling tot 12 april de tijd gegeven om alle zaken op orde te krijgen, maar het Dongense recyclebedrijf is daar dus niet in geslaagd. De gemeente meldt in een raadsinformatiebrief dat Tuf op vier fronten de fout in gaat. Zo is de opslaghoogte van kunstgrasmatten meer dan vier meter en is er geen nulsituatie-bodemonderzoek uitgevoerd. Bovendien zijn de materialen op het buitenterrein met infill-rubberen korrels niet afgedekt, en worden het buitenterrein en het openbaar terrein rondom de inrichting onvoldoende schoon gehouden. Aangezien de deadline van 12 april van de OMWB een ultimatum betrof, gaat de gemeente over tot bestuursrechtelijke handhaving. Het daadwerkelijke handavingsbesluit zal genomen worden nadat de OMWB juridisch advies heeft uitgebracht. Tuf is hiervan op de hoogte gebracht. Naast de OMWB werkt de gemeente samen met Leefomgeving en Transport, waterschap, politie, brandweer, GGD en Arbeidsinspectie. Deze instanties hebben eerder controles uitgevoerd op het bedrijf en worden indien nodig ingeschakeld, dan wel op de hoogte gehouden van de stand van zaken.

Nieuw waterveld voor MHC Castricum

Mixed Hockey Club Castricum heeft in de afgelopen winterperiode het hoofdveld laten vervangen door een hoogwaardig Edel ID-waterveld. De motivatie hierbij was om de club verder te ontwikkelen en het motto 'prestatie met plezier' kracht bij te zetten. Het project kende de nodige uitdagingen. Na een uitgebreide marktverkenning koos de club bewust voor kennis, kwaliteit en betrouwbaarheid. De combinatie Antea Realisatie, Edel Grass en J&E Sports dacht na over ieder detail en kon aan alle wensen van de club voldoen. Met meer dan 1.500.000 filamenten in combinatie met de speciale knit-d-knit-gekoemde vezel is het gekozen product uniek voor zowel de breedtesport als het topsegment. Edel ID zorgt met een extreem laag waterverbruik, uitstekende *stick-surface*-interactie en extreme balsnelheid voor de beste hockeybeleving. Antea, Edel Grass en J&E Sports voerden alle werkzaamheden naar volle tevredenheid uit en door een strakke planning kon het veld probleemloos voor de deadline van 1 maart worden opgeleverd.

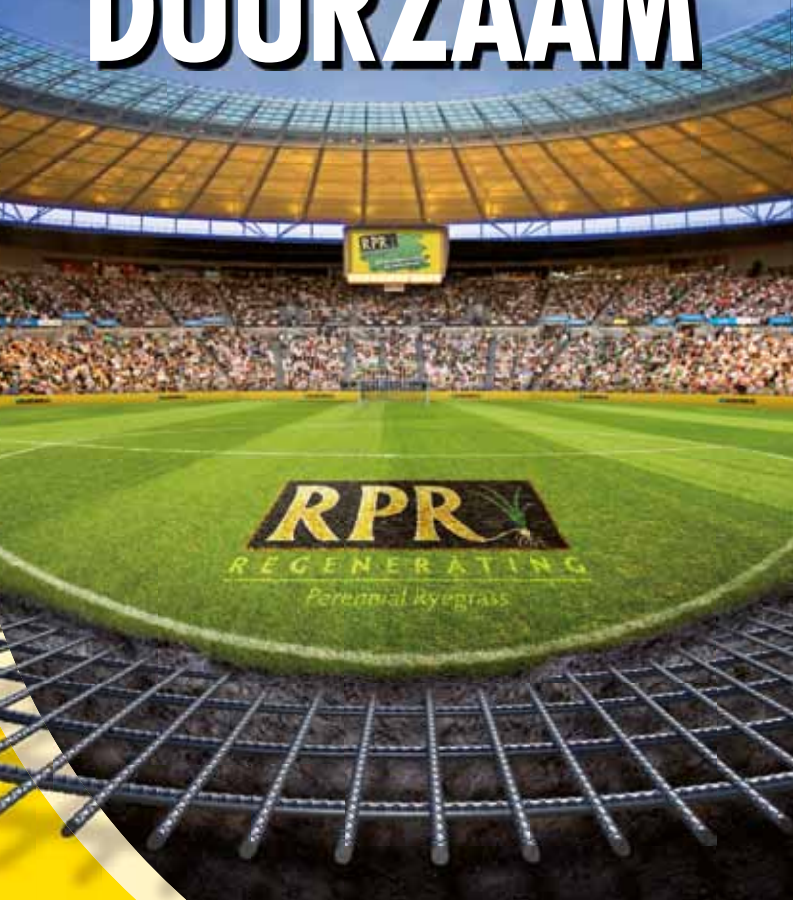

Aanleg kunstgrasvelden in Tilburg

In opdracht van Tilburg University en het Theresialyceum en in samenwerking met Newae Adviseurs & Ingenieurs voor de buitenruimte is CSC GreenFields op dit moment volop bezig om de bestaande sportaccommodatie aan de Sportweg in Tilburg uit te breiden.

Het project in uitvoering betreft de aanleg van een kunstgrasvoetbalveld met groene EPDM-infill gebouwd op een E-layer, een zandkunstgras-oefenhoek op een foam-layer en een rode asfaltrondbaan. Dit alles ten behoeve van (school)sport en competitievoetbal. Het werk bestaat onder andere uit het aanbrengen van ledsportveldverlichting, elementenverhardingen, groenvoorzieningen,

IJZERSTERK & DUURZAAM

NIEUW!

**Duurzame
sportveldmengsels
met RPR-technologie!**

Erkend door:

NL Greenlabel

BARENBRUG
Groot in Gras

Barenbrug Holland BV • Postbus 1338 • 6501 BH Nijmegen • Tel: 024 348 81 11
E-mail: info@barenbrug.nl • www.barenbrug.nl/rpr

een kunstgrasvoetbalveld, zandkunstgras-oefenhoek, speelveldinrichting en hekwerken. Daarnaast zorgt CSC GreenFields voor de inrichting en het onderhoud van het terrein. Naar verwachting worden de werkzaamheden medio mei 2017 afgerond. Hierna wordt begonnen met het renoveren van het bestaande hockeyveld en de aanleg van een beachvolleybalveld.

AAA-Lux start partnerschap met Zwitserse tennisbond

De Zwitserse tennisbond is een partnerschap aangegaan met AAA-Lux in Zwitserland. Door die overeenkomst worden alle wedstrijden en trainingen in de Swiss Tennis Arena in Biel verlicht met led-armaturen van de Eindhovenense lichtfabrikant. De WTA-wedstrijden tijdens de afgelopen paasdagen hadden de primeur. 'Wij zijn trots op de samenwerking met de Zwitserse tennisbond. Het tenniscentrum van Swiss Tennis bracht al vele topspelers voort, waaronder Roger Federer en Martina Hingis. Op dit moment is het een belangrijke accommodatie voor aanstormende talenten zoals Belinda Bencic en Timea Bascinszky. Voor hen is het essentieel dat ze de beste omstandigheden hebben om te presteren, zeker tijdens thuiswedstrijden, waarbij het nationale belang op het spel staat. Dat de Zwitserse tennisbond AAA-Lux heeft geaccepteerd als partner, is dus een erkenning van de kwaliteit van onze led-armaturen en ons vermogen om een tennisbaan goed uit te lichten, zelfs bij tenniswedstrijden die op tv worden uitgezonden', zo omschrijft Urs Meyer van AAA-Lux Zwitserland de overeenkomst. Dankzij de overeenkomst wordt het nationale trainingscentrum van de Zwitserse tennisbond in Biel nu verlicht met de speciale stadionarmaturen uit de AAA-Lux WS-serie. Door de installatie van AAA-Lux-ledtechnologie profiteren voortaan zowel de toptennissers als de amateurs die spelen in de tennishal in Biel, zo merkt Michel van Dooren van AAA-Lux op. 'Door de dynamische aansturing van de led-armaturen zijn topwedstrijden dusdanig te verlichten dat hd-televisieregistratie mogelijk is, terwijl dezelfde armaturen tijdens trainingen of amateurwedstrijden gedimd worden naar een lager niveau. Sinds eind 2016 wordt ook de RTL Spiroudome in België met AAA-Lux-led-armaturen verlicht. Dit is de tennishal die de Belgische tennisbond gebruikt voor internationale wedstrijden', zo licht Michel van Dooren toe. 'Tennisliefhebbers die de afgelopen paasdagen op tv de verschillende tennispartijen over heel de wereld hebben gekeken, zullen hebben opgemerkt hoeveel beter het licht in Zwitserland en België was. De kleurtemperatuur van deze armaturen ligt dicht bij die van daglicht. Hierdoor konden zowel de fans, thuis en op de tribune, als de spelers en officials in België en Zwitserland de bal beter volgen.'

Antea wint aanbesteding in Maassluis

Antea en Fieldrain gaan samen het nieuwe waterveld voor de Maassluisse Hockey Vereniging (MHV) Evergreen aanleggen. Antea won de aanbesteding van de gemeente Maassluis, die de afgelopen weken plaatsvond. Het gaat hierbij om een zogenaamd volwater-veld van het merk Edel. De mat heeft een hoge vezeldichtheid, waardoor het water langer vastgehouden kan worden. Het waterverbruik zal daardoor naar verwachting 30 tot 40 procent lager zijn dan bij andere watervelden. De ondergrond bestaat uit een constructie van het type E-layer met een ondergrond van Fieldrain. De ondergrond is samengesteld uit hergebruikt lavarubber, de huidige ondergrond van veld 1. De ondergrond hoeft dus niet te worden afgevoerd, wat kosten bespaart. Voor dit hergebruik van de grond is door de gemeente Maassluis gekozen met het oog op duurzaamheid. B.A.S. Begeleiding en Advies Sportterreinen heeft dit tijdens de voorbereiding geadviseerd en begeleidt tevens de uitvoering van het project. Deze techniek is ook toegepast bij het Kyocera-stadion, waar in 2014 het WK hockey plaatsvond. Daarnaast bestaat de ondergrond uit een speciale waterdoorlatende mortel. Er worden voorbereidingen getroffen voor de aanleg van een duurzame waterbuffer, waarin het regenwater van veld 1 en veld 2 wordt opgevangen. Dit kan vervolgens worden ingezet als sproeiwater, waarvan 50 tot 60 procent ook weer terugkomt in de waterbuffer. De samenwerking met Fieldrain was al opgenomen in het bestek. Het veld wordt naar verwachting op 21 juli opgeleverd.

Steeds meer zondagclubs gaan op zaterdag spelen

Steeds meer zondagclubs maken de overstap naar het zaterdagvoetbal. Dat schrijft Jan-Dirk van der Zee, directeur amateurvoetbal bij de KNVB, in een column. In de afgelopen vier jaar daalde het aantal mannelijke seniorenelftallen in de zondagcompeti-

tie met 10,7 procent. In diezelfde periode steeg het aantal teams op zaterdag juist met 7,4 procent, zo blijkt uit onderzoek van Rick Koetsier van de KNVB. Van de 1.046 clubs die vier jaar geleden uitsluitend op zondag speelden, heeft 16,2 procent inmiddels meerdere zaterdagteams. Er is dus een duidelijke trend zichtbaar dat meer voetballers op zaterdag hun sport beoefenen. De zaterdag/zondag-scheiding bestaat al ruim een eeuw. Volgens Van der Zee moet er dan ook geconcludeerd worden dat we 'anno 2017 in een competitiestructuur spelen die op leeftijd is en barstjes gaat vertonen'.

CSC renoveert tennisbanen

De tennisbanen van Sparta in Nijkerk zijn de afgelopen tijd gerenoveerd door Ceelen Sport Constructies (CSC). In de maand februari zijn de banen 8 tot en met 10 van LTVL omgebouwd van gravel naar Smashcourt. De graveltoplaag werd door de opdrachtgever afgevoerd, waarna CSC lava bijleverde en de fundatie vervolgens profileerde. Na goedkeuring van de keuringsinstantie werd de Smashcourt-toplaag verlegd en ingevuld met Dura G-infill. Bij TV Sparta zijn baan 3 en baan 6 in maart voorzien van een nieuwe kunstgrasoplaag. Na verwijdering van het oude kunstgras werd de sporttechnische laag zorgvuldig opnieuw geprofileerd, waarna de nieuwe kunstgrasoplaag met zandinfill werd aangebracht en aangesloten op de naastgelegen banen. Daarnaast beschikt Sparta nu over nieuwe netpalen en netten, zodat de banen helemaal klaar zijn voor het nieuwe tenniseizoen.

ADVIES ONDERHOUD SPORTVELDEN?

WIJ REGISSEREN UW SPORT ACCOMMODATIE IN TOP CONDITIE

GRAS ADVIES IS ONDERDEEL VAN **dag.nl** de dagelijkse

074 2020 258
www.grasadvies.nl

www.smitsveldhoven.nl

Steekproef bevestigt: microplastics uit infill kunstgrasvelden

Organisaties komen met plan om verspreiding infill te voorkomen

Vorig jaar verscheen in De Volkskrant het artikel 'Van kunstgras voetbalveld tot plastic soep', waarin gesteld werd dat er jaarlijks een miljoen kilo kunststofkorrels in het milieu terechtkomt: vijfhonderd kilo per veld. Reden genoeg voor de Branchevereniging Sport- en Cultuurtechniek (BSNC) en vier gemeenten om te checken of deze bewering wel klopt. Onlangs presenteerde de branchevereniging haar bevindingen.

Auteur: Nino Stuivenberg

Veld	Sokken en schoenen Kg/jaar	Vegen Kg/jaar	Afvalwater Kg/jaar	Oppervlaktewater Kg/jaar	Grasberm Kg/jaar	Verharding Kg/jaar
Rotterdam SBR	12	20	0,9	0	240	1
Amsterdam SBR	12	9		10	240	60
Hoogeveen SBR	12	0	0,3	6	240	40
Utrecht TPE	12	5		100	15	2
Den Haag kurk	12	40		0	4	3

Resultaten (afgerond) verliesstromen per veld (Bron: BSNC).

Dat infill in het milieu terecht komt, mag geen verrassing meer heten. Wie weleens heeft gevoetbald op een SBR-kunstgrasveld zal ongetwijfeld herkennen dat er na de wedstrijd de nodige rubberkorrels van het veld worden meegenomen. Korrels verdwijnen in sokken, kleding en schoenen, en komen op die manier op allerlei plaatsen terecht als *microplastics*. Sinds tien jaar bestaan er al maatregelen om de verspreiding van infill buiten kunstgrasvelden tegen te gaan, maar deze zijn voor zover bekend nooit geëvalueerd.

Per veld komt er jaarlijks zo'n driehonderd kilo SBR in het milieu terecht

Met een eerste, indicatieve studie brengt de BSNC daar nu dus verandering in. De branchevereniging en gemeenten gaven Sweco en SGS Intron opdracht om een onderzoek uit te voeren in verschillende gemeenten. Vijf velden werden daarbij onder de loep genomen: SBR-velden in Rotterdam, Amsterdam en Hoogeveen, een TPE-veld in Utrecht en een veld met kurk in Den Haag. Ondanks de beperkte omvang van de steekproef geeft de studie wel voldoende houvast voor het bepalen van maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van microplastics, zo oordeelt de BSNC.

SBR grootste boosdoener

Uit de resultaten van de studie blijkt dat de geschatte vijfhonderd kilo per veld bij lange na niet gehaald wordt. Dat infill grootschalig in het

milieu terecht komt, wordt echter wel duidelijk. De infill komt terecht op de verharding, graskanten en in sloten direct rond het veld. De drie onderzochte SBR-velden verloren allemaal zo'n driehonderd kilo infill per jaar. Dat is aanzienlijk meer dan velden die waren ingevuld met TPE (135 kilo) en kurk (zestig kilo). Van de verliesstromen – de hoeveelheid korrels die van het veld verdwijnt – komt de grootste hoeveelheid in de grasberm terecht, ongeveer 250 kilo per SBR-veld. Hoewel de microplastics geen schadelijke gevolgen hebben voor mens en dier, is het vanuit milieuoogpunt belangrijk om verspreiding te voorkomen. Opvallend genoeg werd er in de slib- en grondmonsters van het kurkveld in Den Haag nauwelijks kurk aangetroffen, maar wel veel SBR-granulaat. Het veld had tot 2012 namelijk SBR-infill.

De verdwijnende infill blijkt voornamelijk in de berm en op verharding terecht te komen. In het onderzoeksrapport wordt dan ook de kanttekening gemaakt dat uitlopmatten 'niet altijd effectief blijken te zijn, aangezien aan de andere zijde van de uitlopmat nog steeds infill op de verharding ligt'. De hoeveelheid infill die in sokken en schoenen verdwijnt, is slechts twaalf kilo per jaar. In verhouding is het verlies als gevolg van 'sokken en schoenen' dus gering, maar psychologisch heeft het wel degelijk een groot effect. Uit de resultaten van de studie kan geconcludeerd worden dat zo'n twintig tot vijftig procent van de jaarlijks aangevoerde infill naar de omgeving van het kunstgrasveld verdwijnt.

Plan van aanpak

Uit de studie blijkt dus dat er tijdens aanleg, onderhoud en gebruik op verschillende manieren korrels in het milieu belanden. Daarom hebben de BSNC, de gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Den Haag, en Vaco/Recybem een plan van aanpak opgesteld om beheerders op weg te helpen om verdere verspreiding tegen te gaan. De Zorgplicht uit de Wet milieubeheer dient daarbij als uitgangspunt. De BSNC stelt verschillende beheermaatregelen voor. Zo raadt de branchevereniging aan om langs het veld een verhoogde kantopsluiting te

plaatsen, zodat infill niet door de wind verspreid wordt. Ook wordt aangeraden om onderhoudsmachines na gebruik nog op het veld schoon te maken. Bij bladblazen dient ervoor gezorgd te worden dat het blad op het veld blijft liggen, om het vervolgens als afval af te voeren. Al deze maatregelen kunnen ervoor zorgen dat de verspreiding van infill naar het milieu beperkt blijft.

Nieuw schandaal?

Voor nu beveelt de BSNC alle gemeenten aan om de bermen, kolken, schoonloopproosters en verhardingen rondom de kunstgrasvelden schoon te maken. De BSNC gaat in overleg met de KNVB en de Vereniging Sport en Gemeenten over hun rol en mogelijkheden om hun achterban te informeren over maatregelen om verspreiding te voorkomen. Terugkomend op het Volkskrant-artikel kan gesteld worden dat de miljoen kilo per jaar geen realistisch getal lijkt te zijn. Het onderzoek van de BSNC maakt echter wél duidelijk dat infill op een grootschalige manier in het milieu verdwijnt. Door *good housekeeping* en adequate maatregelen te nemen bij de aanleg van een veld kan verspreiding van infill beperkt worden. De bal ligt nu bij beheerders en gemeenten; het is aan hen om het plan van aanpak op te volgen. Duidelijk is in ieder geval wel dat het imago van SBR en kunstgras een nieuwe deuk heeft opgelopen.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6696

Businesscase ledverlichting alleen 'business' wanneer er een case is

Voorgespiegelde voordelen worden niet altijd werkelijkheid

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) biedt voor het derde jaar op rij een subsidie om sportverenigingen te stimuleren te investeren in energiebesparende maatregelen. Dit jaar was de subsidie binnen vier dagen vergeven, waarmee gezegd mag worden dat het met het aantal aanvragen dus wel goed zit. Toch groeit ook het aantal mensen dat vraagtekens zet bij de beloftes die verkopers voorspiegelen.

Auteur: Guy Oldenkotte

'Kwart sportclubs verspilt te veel energie' was de ronkende kop van het persbericht dat energiebedrijf Nuon in september vorig jaar de wereld in stuurde. Het energiebedrijf had opiniepeiler Maurice de Hond een onderzoek laten doen. Die had geconcludeerd dat 'steeds meer sportvereni-

gingen het financieel moeilijk hebben, dat de energiekosten voor de sportclubs hoger zijn dan nodig en dat investeren in duurzaamheid loont'. Volgens De Hond zou een eenmalige investering van 10.000 euro in energiebesparende maatregelen en duurzame energie de clubs al snel zo'n 1.500 tot

3.000 euro doen besparen op de energierekening. Dat zou dus leiden tot een terugverdientijd van drie tot zeven jaar, zo was zijn conclusie. Ho, ho, ho, zo trapte een aantal verenigingen op de rem. Zo eenvoudig ligt dat niet. De voordelen die de investeringen en subsidie zouden moeten bieden,

worden elders weer tenietgedaan. Bovendien vergt het gebruiksdiscipline om de beoogde besparingen te bereiken en die discipline is bij de meeste verenigingen ver te zoeken.

Alleen bij volledige afschrijving

Fieldmanager kreeg lucht van een gereserveerde houding jegens de conclusies van De Hond bij een aantal verenigingen; een daarvan was hockeyclub Blerick. 'Laten we vooropstellen dat Maurice de Hond opiniepeiler is en geen onderzoeker', zegt Henk Arts vergoelijkend. Arts werkte jarenlang in de energiewereld en gebruikt zijn kennis nu om namens hockeyclub Blerick de juiste keuze te maken voor nieuwe ledsportveldverlichting en andere energiebesparende maatregelen. 'De investering in ledsportveldverlichting is alleen rendabel als de bestaande verlichting helemaal is afgeschreven of als er een nieuw veld met verlichting wordt aangelegd. Dat is bij ons nu het geval. Maar we hebben ook één veld dat al tien jaar wordt verlicht en waarvan wij schatten dat de verlichting nog twintig jaar meegaat. Voortijdige vervanging van die verlichting door ledverlichting is volgens ons te duur, maar we hebben besloten het toch te doen.' Om zijn mening te onderbouwen, werpt Arts wat cijfers op. 'Het prijsverschil tussen ledverlichting en conventionele verlichting voor een kunstgras-hockeyveld ligt zo tussen de 10.000 en 15.000 euro. Dat komt neer op zo'n 1.300 tot 1.500 euro per jaar om dat bij een nieuw veld binnen acht jaar terug te verdienen. Dat zal dus moeten komen uit het lagere energieverbruik. Maar als wij meer dan 50.000 kWh gebruiken, betalen we € 0,015 per kWh belasting. Duiken wij onder de 10.000 kWh, dan is dat belastingtarief opeens € 0,10 per kWh. Juist

de energieprijzen en de energiebelasting hebben een negatief effect op investeringen in energiezuinige maatregelen', stelt Arts. Het grote probleem voor de leveranciers van ledsportveldverlichting is dat de energieprijzen de afgelopen decennia niet zo dramatisch zijn gestegen als aanvankelijk was voorgespiegeld. Daarom is de rekensom die zij hanteren volgens Arts niet zo gunstig als de leveranciers willen doen geloven. 'De subsidie die momenteel beschikbaar is, draagt bij in de aanschafkosten van de apparatuur. Maar het is het energietarief dat het effect van die bijdrage weer deels tenietdoet.'

Dynamisch gebruik

Een van de voorwaarden voor subsidie, indien deze wordt gebruikt voor de aanschaf van ledsportveldverlichting, is dat alleen geïnvesteerd mag worden in dynamische sportveldverlichting: verlichting die gedimd kan worden of eenvoudig(er) aan- en uitgezet. In dat geval zou het licht alleen moeten branden wanneer het veld daadwerkelijk wordt gebruikt. 'Wij geloven niet zo in dat dynamisch gebruik', stelt Arts. 'Dat vereist discipline die er eigenlijk niet is. Maar zelfs als die er wel zou zijn, verwacht ik dat de besparingen die dat oplevert beperkt zijn. Uiteindelijk ben je wel verplicht om te betalen voor het contractvermogen. Dat heeft invloed op de prijs die je betaalt voor de energie.' Arts maakt daarbij de volgende rekensom. 'Dankzij de led-armaturen gaat ons verbruik per veld straks met zo'n 17 kW naar beneden. Dat scheelt zo'n € 700 per jaar in de kosten van het gecontracteerd vermogen. Daarnaast gaan we qua energie zo'n € 550 per jaar besparen op het verlichten van het veld. Misschien kunnen we nog eens € 100 tot

€ 150 per veld per jaar extra besparen dankzij het dynamisch gebruik. Dat bedrag rechtvaardigt nog altijd niet de extra kosten die we moeten maken om dynamische ledsportveldverlichting te krijgen. Zelfs op lange termijn is het financiële voordeel dan marginaal.' Bij HC Blerick heeft men straks dus alleen de keuze om het hele veld of een half veld volgens Klasse II (250 lux) te verlichten.

Herkenbare kritiek

Frans Peelen van Philips begrijpt de kritiek van onder meer Henk Arts. 'De realiteit is vaak anders dan wordt voorgespiegeld. Berekeningen moet men maken op basis van de echte gegevens en niet op basis van fictieve energieprijzen of investeringen. Om de clubs daarbij te helpen, kunnen ze hun gegevens invullen in de calculator op onze website. Zo is meteen duidelijk hoeveel besparing de overstap op ledsportveldverlichting hen zal opleveren.' Een subsidiebijdrage zal de businesscase dus alleen maar sterker maken, stelt Peelen, 'maar het is voor clubs vaak lastig om een goede keuze te maken. Men heeft vaak niet voldoende kennis over de techniek om deze goed te kunnen beoordelen. Daardoor loopt men de kans een verkeerde beslissing te nemen.' Daarnaast heeft de subsidie ertoe bijgedragen dat er meer spelers op de markt zijn gekomen die een graantje willen meepikken, zo merkt hij op. 'Het is allemaal commerciëler geworden.'

Minder armaturen

Erik Swennen, CEO van AAA-LUX, ziet echter nog een andere oorzaak waardoor de beloftes tot ongenoegen leiden. 'Met de huidige subsidie is in de meeste gevallen wel degelijk een acceptabele terugverdientijd te realiseren, maar AAA-LUX beseft dat voor bijvoorbeeld een trainingsveld met een laag gebruik de businesscase er niet goed uitziet. Tijdens de Dag van de Sportaccommodaties, begin maart, hebben we reële cijfers laten zien over de soort projecten waarvoor in de praktijk ledverlichting wordt gekozen. Zo wordt 55% van de voetbalvelden verlicht met twaalf tot zestien armaturen om Klasse II te bereiken. Dat zijn projecten waar relatief veel branduren gemaakt worden en waarbij je, in combinatie met een hoge dynamische besturing, met wedstrijd- en trainingsstanden kunt werken. Zodoende kun je veel energiebesparing bereiken. Maar we zien ook dat 25% van de projecten velden betreft die verlicht worden met slechts zes of acht armaturen. De dimbaarheid is daarbij lager, waardoor de terugverdientijd langer zal zijn.'

Henk Arts

Erik Swennen

Er is goed en er is beter

Ekote.

Hoogwaardige gecontroleerd vrijkomende meststoffen

Speciaal voor professionele golfterreinen en voetbalvelden hebben we gecontroleerd vrijkomende meststoffen in een fijne korrel met hoge kwaliteit coating ontwikkeld. Hiermee bent u verzekerd van een betere en egalere verspreiding en een continue mineralenafgifte tot 6 maanden. Ekote levert alle ingrediënten voor een gezonde en dichte zode, het hele seizoen lang.

Voor meer informatie: www.ekompany.eu

 ekompany

Onderdeel van:
 Kingenta
金正大国际

GRASMEESTERS
meesters in grasmanagement

www.grasmeesters.nl
info@grasmeesters.nl
tel: +31 6 22 52 19 14

Traas en Sport B.V.

UW PARTNER IN SPORTBOUW

onderhoud
aanleggen
renoveren

Noordland 7
4451 RP Heinkenszand
T. 0113-612322
E. info@traasenovaa-sport.nl

Oplossing voor andere problemen

Swennen wijst erop dat de subsidie bovenal bedoeld is om sportclubs te stimuleren bij te dragen aan het bereiken van de CO2-doelstellingen die de Nederlandse overheid heeft gesteld. 'De CO2-uitstoot is een urgent probleem. Het vervangen van conventionele armaturen door led-armaturen moet Nederland en de EU helpen de CO2-doelstellingen te halen.' Daar wringt dus de schoen, omdat de clubs alleen naar de bottomline kijken. Clubs willen nog weleens moeite hebben met die hoge investeringen, maar Frans Peelen merkt op dat ledsportveldverlichting ook kan bijdragen aan de vermindering van een ander probleem. 'Ledlicht is heel gericht licht, waardoor je minder lichtvervuiling achter de mast krijgt. Daar staat echter tegenover dat led-armaturen een kleinere hoek hebben, waardoor je er sneller in kijkt als je tegenover de lichtbron staat.' Ook hier geldt dus dat het gebrek aan kennis bij de sportvereniging na aanschaf tot onnodige problemen kan leiden.

Bijdragen aan een verminderde CO2-uitstoot op landelijk niveau of een verminderde lichthinder op lokaal niveau zijn beide een nobel streven. Maar uiteindelijk draait het allemaal om de keiharde euro's die de clubs geacht worden af te tikken voor de ledsportveldverlichting. 'Het is soms moeilijk appels met peren te vergelijken', erkent Swennen. 'De problemen die bijvoorbeeld door Henk Arts worden aangestipt, zijn begrijpelijk en herkenbaar. Maar dat wil niet zeggen dat er geen oplossingen

voor zijn. Het is onze plicht als sector om hiervoor oplossingen aan te dragen. AAA-LUX-armaturen vereisen bijvoorbeeld geen piekstroomcapaciteit, en de dynamische aansturing die wij leveren is eenvoudig te gebruiken en kan gekoppeld worden aan bewegingssensoren of tijds klokken. Zo kan dus een maximaal effect worden bereikt. Ook is het mogelijk de toegang tot bepaalde lichtintensiteiten te beperken, door die alleen mogelijk te maken voor mensen die over een sleutel beschikken. Dankzij de slimme technieken kan er veel worden bereikt, maar uiteindelijk moet er ook een gedragsverandering bij de gebruikers plaatsvinden.' Desalniettemin mag hockeyclub Blerick van geluk spreken dat men ten minste één lid heeft dat over de nodige kennis beschikt om te begrijpen waarover wordt gesproken. Dat is bij veel sportverenigingen anders. 'Mijn advies aan andere verenigingen is om zich te laten begeleiden door een specialist met kennis van de lokale zaken', zegt Arts daarover. Zowel Erik Swennen als Frans Peelen is het daarmee eens. 'Wanneer men in ledsportveldverlichting wil investeren, dient men ook de mast te testen en de mogelijkheid van lichthinder te laten onderzoeken', stelt Peelen. Dat zijn zaken die alleen door erkende installateurs en adviseurs kunnen worden beoordeeld.

DE SUBSIDIE

De subsidieregeling Energiebesparing en Duurzame Energie Sportaccommodaties was dit jaar voor het tweede achtereenvolgende jaar beschikbaar. Sportverenigingen mogen investeringen in energiezuinige maatregelen die gedaan zijn in de negen maanden voordat het loket opengaat, voorleggen voor een bijdrage. Volgens Melanie Marcus van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland weten de sportclubs in ons land de RVO goed te vinden. 'Het aantal aanvragen tot nu toe is vergelijkbaar met het aantal van vorig jaar. Dit jaar zijn er tot nu zijn iets minder dan 600 aanvragen ingediend. Vooral investeringen in zonnepanelen en in ledverlichting zijn populair. De meeste aanvragen zijn ingediend door sportverenigingen uit de sectoren voetbal, tennis en hockey. RVO.nl beheert de subsidieregeling. Het budget is afkomstig van het ministerie van VWS, maar de subsidieregeling valt onder de Kaderwet EZ-subsidies. Het ministerie monitort de regeling. Aangezien het gaat om maatregelen die een langere termijn beslaan, kan het ministerie naar eigen zeggen pas over een aantal jaar iets zeggen over het effect. Wel zie je dat de sector enthousiast aan de slag is gegaan met verduurzamen; iets wat vóór de regeling nog nauwelijks een onderwerp was in de sector', aldus Marcus. Sportclubs die twijfelen of de overstap naar bijvoorbeeld ledsportveldverlichting financieel de moeite waard is, wordt aangeraden een Energie Prestatie Advies te laten opstellen. 'Een energieadvies kan in aanmerking komen voor een bonus van € 500 bovenop de subsidie', zegt Marcus. Meer informatie hierover kan worden gevonden op: <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/subsidieregeling-sportaccommodaties>.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6670

Papendal aan zee laat zien waarin een kleine gemeente groot kan zijn

Dit jaar mag Noordwijk zich European City of Sport noemen! Door deze bijzondere titel is Noordwijk een officiële ambassadeur voor de sport in Europa.

‘Sport is onderdeel van onze gemeenschap. Daardoor hebben wij een sportparticipatie van 88 procent’, zegt Gerben van Duin, wethouder Sport en Financiën en locoburgemeester van Noordwijk op Sportpark Duinwetering.

Auteur: Sylvia de Witt

Op 24 en 25 oktober bracht een delegatie van Aces Europe en European Capitals and Cities of Sport Federations een tweedaags bezoek aan Noordwijk. Deze delegatie, met mensen uit Engeland, Slovenië, Madrid en Duitsland, bezocht sportparken en zag hoe Noordwijk omgaat met sport, het rijke verenigingsleven, de sportfaciliteiten en de vele manieren waarop de Noordwijkers sport breed

inzetten, onder meer binnen het Sociaal Domein. ‘Uit alles bleek dat de delegatie erg te spreken was over de manier waarop Noordwijk sport inzet in de gemeenschap’, zegt wethouder Sport en Financiën en locoburgemeester Gerben van Duin, die eveneens verantwoordelijk is voor het groenbedrijf van de gemeente. ‘Dit vertaalde zich in een bepaalde score, die zo hoog was dat wij in november de titel

European City of Sport 2017 mochten ophalen in Brussel.’

In het officiële bericht van de jury stond dat Noordwijk een goed voorbeeld is van een stad die sport inzet als instrument voor gezondheid, integratie, scholing en respect, de voornaamste doeleinden van ACES Europe.

5 min. leestijd

ACHTERGROND

Topsportwaardige accommodaties

In het kader van deze onderscheiding organiseert de badplaats dit jaar allerlei extra activiteiten. Zo komt er een groot wandelsportevenement, is de gemeente gastheer van het 'WK Hobie Cat' en ook staan de 'Beach Battle' en 'De 10 van Noordwijk' op de agenda.

'De gemeente is erg blij met de titel', vertelt Duin, die zelf ook niet stiltzit en aan hardlopen en voetballen doet, enthousiast. 'Het is een erkenning, niet alleen vanwege de topsportwaardige accommodaties die Noordwijk heeft, maar ook omdat de sport een maatschappelijke aanjager is.'

Ook staat Sportstad Noordwijk dit jaar uiteraard centraal, want sport is momenteel hét thema in Noordwijk.

Van Duin: 'Eerder behaalden wij al een titel omdat we de beste sportinitiatieven hadden. Noordwijk probeert iedereen weer mee te laten doen via sport, niet alleen als spel, maar ook als middel. De rijksoverheid is druk doende veel sociale taken bij de gemeentes neer te leggen. Wij zijn dus verantwoordelijk voor de participatie en willen mensen via accommodaties als Sportpark Duinwetering in beweging te brengen. Dit zijn bijvoorbeeld mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt die gewoon fit en gezond zijn, maar al heel lang geen werk hebben. Die laten we hier op Sportpark Duinwetering lekker met elkaar sporten of met elkaar een gesprek voeren, waardoor ze misschien hulp krijgen bij het solliciteren. Of ze draaien weer lekker mee door vrijwilligerswerk, verkregen via de vereniging.'

Friends United

Mensen krijgen door sporten een goed zelfbeeld en meer energie en gaan dan makkelijker met stress om. Wie zich fysiek goed voelt, kan mentaal meer tegenslagen aan, zoals werkloosheid. Dan is thuis zitten geen optie, maar ga je lekker bewegen en sporten.

'Je doet dan weer mee. Desnoods proberen we via de Businessclub om deze mensen weer aan het werk te krijgen. Er is een hele groep jongelui die niet bij een vereniging aansluit omdat ze een

beperking hebben, dus een afstand tot de arbeidsmarkt. Speciaal voor hen is er in Noordwijk Friends United, een unieke sportclub voor kinderen en jongeren met een beperking, waar ze kunnen kennismaken met diverse sporten. Het is een veilige plek waar kinderen samen kunnen sporten onder deskundige begeleiding. Ze komen hier ook andere leuke dingen doen, zoals koekjes bakken, met elkaar discussiëren, spelletjes. Dat gebeurt dus allemaal op dit sportpark, waar ook scholen gebruik van maken. Dit past bij de visie van de gemeente Noordwijk: sport moet je in het dorp houden, niet aan de rand. Sport is onderdeel van deze gemeenschap. Daardoor hebben wij een sportparticipatie van 88 procent.'

Hoe ga je deze titel gebruiken?

De nominatie voor de European City of Sport vindt jaarlijks plaats en gemeentes kunnen zich ervoor opgeven. Noordwijk is echter voorgedragen door de Vereniging Sport en Gemeentes. Deze vereniging vond: 'Jullie zijn dan wel een kleine gemeente, maar jullie zetten de prestaties neer van een grote stad.'

Naast Noordwijk werden twaalf andere steden in Europa genomineerd. Noordwijk mag in 2017 de titel European City of Sport dragen. Aan het eind van dit jaar wordt uit deze dertien steden de beste European City of Sport verkozen.

'Hiervoor wordt gekeken hoe je met deze titel omgaat', licht wethouder Van Duin toe. 'Hoe gebruik je deze titel om sport nóg meer te stimuleren en nóg meer mensen mee te laten doen?'

Grootste kunstgrasleverancier ter wereld

Op zoek naar een optimale sportbeleving

Sportvelden in **100** landen

>100 Kunstgrasvoetbalsystemen de FIFA-standaard

Jaarproductie van **30 miljoen m²**

CCGrass houdt zich al meer dan 15 jaar bezig met de productie en de ontwikkeling van kunstgras en staat wereldwijd bekend als de grootste leverancier van kunstgras. Jaarlijks produceert CCGrass meer dan 30 miljoen m² kunstgras. Dat maakt dat CCGrass de grootste aanbieder is op de wereldmarkt.

In het streven naar steeds hogere prestaties van zijn kunstgrassystemen heeft CCGrass zijn R&D-afdeling versterkt. Op dit moment kan CCGrass meer dan honderd verschillende systemen aanbieden.

Als FIFA Preferred Producer kan CCGrass kunstgrasoplossingen aanbieden voor alle mogelijk toepassingen, van grote voetbalevents tot kleinere voetbalclubs. Chelsea club, FIFA U-17, Homeless World Cup, Summer Universiade; zij kozen allemaal voor CCGrass.

CCGrass
www.ccggrass.com

SPORTVELDONDERHOUD

SPECIALIST IN AANLEG & ONDERHOUD
VAN KUNST- EN NATUURGRAS

Aanleg
Dagelijks onderhoud
Groot onderhoud
Bemesting
Berekening
Persoonlijk advies

Oudendijk 94

4285 WL Woudrichem

www.hmsport.nl

info@hmsport.nl

Wat doe je met deze titel, maak je er maximaal gebruik van om mensen te laten sporten en gezond te laten eten? Nelson Mandela heeft ooit gezegd dat sport de wereld kan veranderen.'

Wandelvoetbal

Sport is een verbindende factor en is heus niet alleen geschikt voor mensen tot een bepaalde leeftijd. Een halfjaar geleden is in Noordwijk het zogenaamde wandelvoetbal in het leven geroepen, bedoeld voor mannen van rond de tachtig jaar die ervan uitgingen nooit meer te kunnen voetballen. Van Duin: 'In plaats van te rennen, wandelen ze nu naar het doel. Het veld is ook wat kleiner gemaakt en zo kunnen ze weer eens een doelpunt scoren. Naast het feit dat ze plezier hebben in de eerste twee helften, kunnen ze in de derde helft hun stoere verhalen met elkaar delen. Dan hebben ze een leuke middag gehad. Vaak zijn de vrouwen er in de derde helft ook bij om gezellig een kopje koffie mee te drinken. Niet alleen het bewegen, maar ook het sociale aspect is dus belangrijk. Een andere sport voor ouderen is jeu de boules; daar doen veel vrouwen aan mee.'

Vitale badplaats voor nationale teams

'Mensen ontmoeten elkaar hier', zo gaat Van Duin verder. 'Daar gaat het om en daarom hebben

wij die titel gehaald. Dat is ook de branding van Noordwijk: we willen een vitale badplaats zijn waar mensen lang, gezond en gelukkig kunnen leven. Een plaats waar de kwaliteit van leven goed is. Wij noemen onszelf 'Papendal aan zee'.

De directeur van Papendal was hier in eerste instantie iets minder blij mee, maar toen hij bij ons op bezoek kwam, vond hij dat wij het toch wel erg goed voor elkaar hebben en opperde om te gaan samenwerken.'

'We hebben mooie vijfsterrenhotels, we hebben een prachtige omgeving met strand, zee en duinen. Deze omgeving geeft energie; het Nederlands elftal komt hier niet voor niets. Op het strand kun je lekker uitwaaien, je hoofd leegmaken voor toernooien en grote wedstrijden. We hebben hier een goede sfeer weten te creëren die sportiviteit uitstraalt. We zijn ook bezig met de nationale teams die hier komen trainen voor grote wedstrijden.'

WK Lifesaving

'Noordwijk zit eigenlijk nooit stil als het om sport aankomt, en dan heb ik het over sport in de breedste zin van het woord. In september 2016 werden hier bijvoorbeeld ook de wereldkampioenschappen Lifesaving gehouden, een spectaculaire sport die is afgeleid van het echte reddingswerk in het

water. Er stonden zeven verschillende toernooien op het programma voor landenteams, clubteams en masters. De onderdelen bevatten combinaties van techniek, tactiek, kracht en snelheid.' Van Duin glundert als hij eraan terugdenkt. 'Achtenvijftig landen hebben hier gestreden om de titel. En daarna krijg je de verhalen: "Noordwijk is een leuke stad." Nu komt China op ons pad; dit land wil in Noordwijk een grote soccer pool starten. Jongelui uit China komen hier dan vaardigheden opdoen om de Nederlandse voetbalfilosofie te leren beheersen. China heeft namelijk de ambitie om over tien jaar wereldkampioen te worden. Er zijn echt miljoenen voetballende jonge mensen in China. Inmiddels hebben we hier in Noordwijk al meer dan 40 miljoen euro geïnvesteerd in sport. Sporten: ik raad het iedereen aan!'

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6671

Demonstratie met de Rake Master.

'De Rake Master hangt achter in de hefinrichting, waardoor meer druk wordt gerealiseerd'

Eenvoudig regulier onderhoud uitvoeren met compacte werktuigen

Steentjes, boombladeren en algen – zomaar wat voorbeelden van 'klein vuil' dat onschuldig lijkt, maar binnen no time de kunstgrasmat vervuult en spelomstandigheden beïnvloedt. Een schone kunstgrasmat die voldoet aan alle eisen en lang meegaat, valt of staat dan ook met goed regulier onderhoud.

'Ook bij verenigingen wordt men er zich steeds meer van bewust dat kunstgras méér vraagt dan een jaarlijkse onderhoudsbeurt, en dat regelmatig onderhoud de kwaliteit op peil houdt', vertelt Edwin Sol van AT Machines. Het bedrijf uit Bleiswijk biedt diverse apparatuur voor het onderhoud van verschillende kunstgrasvelden, die wordt verkocht via Voets Tractoren en Werktuigen. Denk je aan regulier onderhoud, dan denk je uiteraard aan decompacteren en reinigen. Jaarlijks

onderhoud wordt vaak uitgevoerd door marktpartijen, maar juist het regulier onderhoud kan ook prima door leden van de club worden gedaan. AT Machines heeft enkele compacte machines in het assortiment die eenvoudig en met relatief weinig vakkennis gebruikt kunnen worden.

Schoonmaken

Voor het schoonmaken van de kunstgrasmat is er de Surface Master. Dit werktuig bevat een

roterende borstel waarmee het oppervlaktevuil uit de mat wordt geborsteld, waarna het op een schudzeef terecht komt. Deze transporteert het vuil naar een opvangbak. De infill valt vervolgens terug in de mat. Een tweede borstel achter de machine zorgt ervoor dat de infill weer netjes egaliseert. De machine wordt aangedreven door twee loopwielen; de ene drijft een vierzijdige borstel aan die de top laag veegt, de andere drijft de schudzeef aan.

Bij een reguliere onderhoudsbeurt kan al aardig wat vuil uit de mat worden gehaald.

Bewerking tegen mos en alg

Om de groei van mos en alg tegen te gaan is een goede reguliere bewerking van het hockeyveld belangrijk. Met de Rake Master is deze bewerking uit te voeren. Door het juiste gewicht van de machine in combinatie met het type borstel kom je diep genoeg in de mat. Hierdoor blijft de mat open genoeg om het mos en de alg te kunnen bestrijden. Tevens zorgt de Rake Master ervoor dat de kunstgrasvezel weer netjes in positie komt. De Rake Master is bruikbaar op alle soorten kunstgras en infill.

Het model is voorzien van een draaisysteem, waardoor er snel gewisseld kan worden tussen pennen

en borstels. Voor de inzet op hockeyvelden is het gebruik van een borstel vaak afdoende, omdat hier de vezels over het algemeen korter zijn. De pennen werken dieper en komen vooral van pas bij de meer hoogpolige velden, veelal voetbalvelden. Met een instelbare hoogte van zowel borstel, pennen als egaliseerplaat kan de intensiteit van de bewerking gekozen worden.

Ervaring Zoetermeer

De gemeente Zoetermeer heeft twee watervelden, drie semiwatervelden en een klein zandveld voor hockey. De velden worden door AT Machines gebruikt om machines op te testen. De gemeente ging over tot de aanschaf van een Rake Master na

een demo, zo'n vier jaar geleden, vertelt opzichter Jaap Burger. 'Rond die periode hadden we veel last van mos. In die tijd gebruikten we een driehoeksborstel, maar met dit werktuig achter een trekker werd niet voldoende druk gerealiseerd om de algen goed te verwijderen; het bleef een beetje "dansen" over de mat.'

Omdat de Rake Master achter in de hefinrichting hangt, wordt meer druk gerealiseerd. Daardoor kun

'Ook bij verenigingen wordt men er zich meer van bewust dat kunstgras méér vraagt dan een jaarlijkse onderhoudsbeurt'

je beter in de mat komen, waardoor deze beter in beweging wordt gehouden en – zo is de indruk van Burger – beter uitdroogt. 'Het effect is goed zichtbaar. Bij de driehoeksborstel zie je weinig tot geen zand opspatten, bij de Rake Master wel.' Het apparaat wordt vooral ingezet op de semiwatervelden, die een vrij gesloten structuur hebben en extra vatbaar zijn voor algengroei. Dat gebeurt eens in de één à twee weken, afhankelijk van hoe druk de gemeente het heeft met andere werkzaamheden. Een permanente oplossing is het niet, stelt Burger; algen zullen immers terugkomen en dus moet de bewerking herhaald worden. 'Maar de velden zijn een heel stuk opgeknapt.'

De Surface Master heeft een werkbreedte van 160 centimeter, de Rake Master van 180 centimeter. Beide werktuigen zijn te monteren achter trekwerktuigen vanaf 20 pk.

De Surface Master

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.aspx?id=17-6692

De markt vraagt niet om innovatie!

Maar her en der blijft men bezig met innoveren en regels

Van 7 tot en met 10 november vindt in Keulen weer de FSB Show plaats. De kunstgrasindustrie grijpt deze beurs doorgaans aan om haar nieuwste ontwikkelingen te presenteren. Wat zijn die ontwikkelingen eigenlijk, en waar moeten de Nederlandse fieldmanagers de komende maanden op letten als ze willen investeren in een kunstgrashockeyveld?

Auteur: Guy Oldenkotte

De groeiende populariteit van de hockeysport, Green Deals die mensen en gemeenten moeten stimuleren om zuiniger om te gaan met het milieu en een sector die doorgaans goed weet dat stilstand achteruitgang betekent. Alle ingrediënten voor een breed scala aan nieuwe producten, ideeën en technieken, zou men zeggen. Dat is echter makkelijker gezegd dan gedaan. De tijd dat elke sportveldenbouwer en componentenleverancier de redactionele e-mailbox volplempte met persberichten, presentatie-uitnodigingen of gelijke

brochures is voorbij. 'Iedereen ontwikkelt op basis van de standaarden. Die liggen inmiddels al een tijdje vast. Daardoor bereiken weinig echt grote innovaties de markt. De producten die nu worden aangeboden, bieden wat de voorwaarden eisen', zegt Frenk Stoop van Alveo Sport. Stoop is tevens voorzitter van de werkgroep Elastische Lagen van de European Synthetic Turf Organisation (ESTO). Zonder een elastische laag is het moeilijk om de gewenste sporttechnische eisen te realiseren. Voor waterkunstgrasvelden bestaan tegenwoordig

speciale elastische lagen. Voor semiwaterervelden en zandingestrooide velden kan worden volstaan met de elastische lagen die worden gebruikt voor voetbal. Stoop wijst erop dat de FIH binnenkort met nieuwe standaarden komt. Daarin staan, zo verwacht hij, aanvullende eisen voor de elastische laag.

Eureka, iets nieuws in aantocht!

De aankondiging van de FIH lijkt reden genoeg om het potlood alvast te slijpen en de koffiemachine

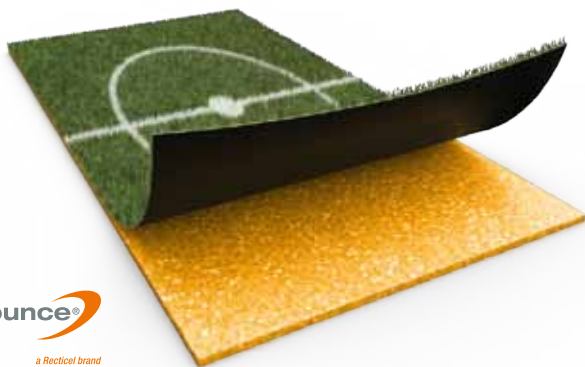
aan te zetten. 'We zijn van plan om een aantal nieuwe eisen aan kunstgrassystemen te stellen en het testen van bepaalde zaken die voorheen nooit werden getest verplicht te stellen', vertelt Alastair Cox. De doorgewinterde fieldmanager kent Cox nog als een van de gezichten achter het testinstituut Labosport. Tegenwoordig houdt hij zich namens de FIH bezig met de beoogde kwaliteit van hockeyaccommodaties. Op de inhoud wil Cox nog niet te diep ingaan, zolang de nieuwe standaarden nog niet officieel zijn vrijgegeven. Wel erkent hij dat het voor Nederland niet schokkend zal zijn, een kleine uitzondering daargelaten. Die uitzondering is de elastische laag die onder een kunstgrashockeyveld wordt aangebracht. 'Wij willen dat die robuuster is, om te voorkomen dat hij te zacht is om op te spelen', zo merkt hij op. 'Bovendien gaan we eisen dat deze laag langer dan één toplaag meegaat.' Die aankondiging stemt de industrie voor elastische lagen gelukkig, zo stelt Frenk Stoop. 'Dit gaat ertoe leiden dat er kwalitatief hoogstaande producten moeten worden toegepast. Dat kan echter wel een negatieve invloed op de prijs van kunstgrashockeyvelden hebben. Wil je dat, in een markt waarin de prijs en niet de kwaliteit leidend is?' Cox wil zich niet in die discussie mengen. 'Het is aan de industrie om met een betaalbare oplossing te komen. De FIH dient de belangen van hockey over de hele wereld te vertegenwoordigen. Daarbij wil ik

opmerken dat de gesprekken met de Nederlandse hockeybond KNHB om onder standaardenparaplu van de FIH te komen in een vergevorderd stadium zijn.' Laat deze twee laatste zinnen even op u inwerken. 'Nederland' is niet hetzelfde als de overige hockeylanden ter wereld. 'Nederland' erkent de FIH-kwaliteitsstandaarden momenteel niet. Dat u het even weet! 'Het hockeyniveau in Nederland, maar ook bijvoorbeeld België en Duitsland, is van een andere orde dan elders ter wereld. Daar heeft men ook de middelen om te investeren in faciliteiten. Door het Internationaal Olympisch Comité wordt de FIH echter gedwongen om de sport te laten groeien. Dat zal moeten gebeuren in de zogenaamde ontwikkelingslanden, waar hockey nog niet zo populair is. Juist de belangen aldaar moeten we dienen om dat te bereiken.' Om even het verschil aan te geven: FIFA claimt wereldwijd 140 miljoen actieve voetballers te hebben; de FIH moet het stellen met 3 à 4 miljoen actieve hockeyers. Daardoor staat hockey onder druk als olympische sport. De financiële gevolgen die dat heeft voor de FIH kunnen enorm zijn. Wat betreft de opmerking dat Nederland niet onder de standaardenparaplu van de FIH valt, zegt Cox het volgende: 'Nederland heeft ervoor gekozen om zijn eigen kwaliteitsstandaarden vast te stellen, maar dat wekte nog weleens verwarring op. We verwachten dat de KNHB en de FIH de zaken op korte termijn

gaan harmoniseren. Dat zal de duidelijkheid ten goede komen.'

Wat nu?

Nieuwe standaarden voor kunstgras voor hockey zitten er dus aan te komen. Misschien doet u er verstandig aan om 7 tot en met 10 november alvast in uw agenda vast te leggen. Het kan de moeite van een bezoek aan de FSB-beurs in Keulen waard zijn om te zien of te horen hoe de sector daarmee omgaat. Maar niet elke fabrikant wil zo lang wachten. Condor Grass staat bijvoorbeeld te trappelen om in de aandacht te komen. 'Het afgelopen decennium hebben wij voor een viertal zeer gerenommeerde hockeymerken *white label*-hockeyvelden geproduceerd. Velden met verschillende specificaties en garensstammen, waardoor we bij de Condor Group naast een aanzienlijke capaciteit ook een schat aan productiekennis in huis hebben wat betreft het produceren van kunstgrashockeyvelden', zegt Hein Heerink namens Condor Grass. Het bedrijf uit Hasselt neemt sinds begin dit jaar actief deel aan de markt onder zijn eigen naam. 'Hierdoor kunnen we een zeer hoge kwaliteit bieden, ongeacht de specificatie. We proberen met twee verschillende inhouse tuft-technieken eigenschappen aan het tapijt mee te geven waardoor het veld nog sneller wordt en de spelers een betere grip krijgen. We willen dit in het

re-bounce® shockpads voor de beste sportprestaties, comfort en veiligheid

re-bounce® shockpads zijn speciaal ontwikkeld voor verschillende soorten sportvelden. Ze zijn eenvoudig te installeren en hebben een levensduur van meerdere kunstgrasmatten. Onze shockpads zorgen voor een uniforme sportbeleving over het volledige veld, efficiënte warmtegeleiding in geval van veldverwarming, koeling in warme klimaten en optimale waterdoorlaatbaarheid.

Een perfecte combinatie van prestatie en duurzaamheid.

OUTDOOR - Indoor - Equipment

Recticel Flexible Foams
info@re-bounce.com - www.re-bounce.com

De innovatieve basis voor kunstgras hockey watervelden en tennisbanen,
ook voor padelbanen.

FIELD DRAIN LR

Recycling Lava-Rubber bij renovatie.

E-mail; info@fielddrain.com
Website; www.fielddrain.com

voor MEESTERLIJK KUNSTGRAS

Gegarandeerde kwaliteit en marktwerking
voor uw specifieke veld!

Plannen voor een nieuw kunstgras sportveld?

Wij zorgen al jaren voor gemeenten, stichtingen en verenigingen voor:

- Een gedegen voorbereiding op locatie.
- Een maatwerk Programma van Eisen/bestek.
- Een aanbesteding die afgestemd is op uw budget.
- Deskundige uitvoeringsbegeleiding.
- Doordacht onderhoud.
- Meesterlijk kunstgras en jarenlang speelplezier!

Ook voor verenigingen het juiste advies.
B.A.S. voor meesterlijk kunstgras!

Plannen? Bel of mail Marianne de Gelder en maak een afspraak met een van onze adviseurs bij u op locatie.

Frenk Stoop

Hein Heerink

De nieuwe P2Plus-sproeier van Aquaco sproeit op basis van sector in plaats van tijd.

najaar presenteren op de kunstgrasvakbeurs FSB.' Volgens Heerink heeft Condor Grass een strategisch voordeel. 'Als onafhankelijke producent zijn wij niet gebonden aan een enkele toeleverancier van garens. Wij zijn dus vrij om voor iedere toepassing het beste garen in te kopen. Behalve in een kwalitatief en breed portfolio kunstgrasmaten en shockpads, die voorzien zijn van het FIH-keurmerk, ligt de kracht van de Condor Group ook zeker in efficiency.' Heerink belooft om voor ieder spelniveau een oplossing aan te dragen met de juiste prijs-kwaliteitverhouding. 'Niet voor niets is ons credo al vele jaren value for money.' Klinkt goed. Wat gaat dat betekenen voor de producten? 'Qua specificatie liggen de meeste hockeysystemen inmiddels erg dicht bij elkaar; daar valt nog weinig onderscheid in te maken. Een trend die je buiten Nederland ziet, is de toenemende vraag naar semi-watervelden. Deze worden met name door de FIH gepromoot, vooral ook omdat ze voor een fikse waterbesparing kunnen zorgen.'

Zuinig met water

Waterbesparing is het toverwoord. 'De FIH zou graag zien dat de watervelden voor hockey minder water gebruiken. Het liefst zien we een veld dat dezelfde kenmerken heeft, maar daar helemaal geen water voor nodig heeft,' erkent Alastair Cox. 'Het valt niet te verantwoorden dat er in pak hem beet India 7.000 liter water op een kunstgrasveld wordt gespoten voorafgaand aan een wedstrijd, terwijl naast het veld mensen geen toegang tot schoon water hebben of, erger nog, helemaal geen toegang tot water.' Misschien dat Cox eens zijn lichtje moet opsteken bij Aquaco. 'Naast de V3-inbouwsproeier hebben wij onze bekende P2-sproeiers doorontwikkeld. Onze P2Plus-sproeier sproeit niet meer op basis van tijd, maar op basis van sector. Zo ontstaat er een optimale water-

verdeling en wordt verspilling voorkomen,' zegt Henno den Engelse namens Aquaco. 'De acht sproeiers langs de randen van het veld sproeien nu niet meer twaalf minuten, waarin ze 7 kuub water op een veld sproeien. Onze P2Plus-sproeier sproeit nu 3,5 kuub in zes minuten.' In de helft van de tijd spuit de P2Plus-sproeier van Aquaco dus de helft minder water op het veld. Hoe effectief is dat? 'Bijzonder effectief,' is het stellige antwoord van Den Engelse. 'De stap is vooral ingegeven door het feit dat tapijtfabrikanten in toenemende mate met kunstgrasmaten komen die minder water nodig hebben. Het is dus niet langer noodzakelijk om twaalf minuten te sproeien of 7 kuub water op een kunstgrasveld te spuiten. Belangrijk is dat elke sector voldoende water krijgt. De sproeihoek van de P2Plus-sproeier is 23 graden. Ook heeft de sproeier een groter sproeibereik. Dat geeft een optimale waterverdeling en garandeert dat juist die delen van het veld waar water belangrijk is, extra water krijgen.' Dat zijn dus de beide cirkels en strafcornergebieden en het midden van het veld. 'Onze P2Plus-sproeier zal die gebieden twee of drie keer bereiken. Het geheim zit hem in de betere neerslagverdeling.' Voor fieldmanagers die al een veld beregenen met de bekende P2-sproeier van Aquaco maar zich nu aangetrokken voelen tot de P2Plus-sproeiers, heeft Den Engelse een geruststellende mededeling. 'We kunnen dat eenvoudig ombouwen. Het enige wat we moeten aanpassen, is de automaat en in een uitzonderlijk geval de bekabeling.'

Om nu te stellen dat nieuwe ontwikkelingen omtrent kunstgrashockeyvelden met kracht de markt op worden gespoten, is wat overdreven. Wie echter zijn oor te luisteren legt en wat rondkijkt, merkt dat er hier en daar wat nieuwe ontwikkelingen de industrie binnendruppelen. Althans: dat is de situatie in mei 2017. Wanneer de nieuwe FIH-standaarden echt van kracht zijn, zou de markt overspoeld zomaar kunnen worden door nieuwe producten. De eerste resultaten daarvan zullen zichtbaar zijn op de FSB-beurs in Keulen. Althans, dat zal sterk afhangen van de vraag vanuit de markt: heb je innovatie nodig als de markt daar niet om vraagt?

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6673

Frezen van het veld is een andere manier om het zand vrij te houden van algen en mossen.

Onderhoud kunstgras-hockeyvelden is geen hogere wiskunde

Maar de noodzaak ervan wordt nog altijd onderschat

Wie de vernieuwde website van de Koninklijke Nederlandse Hockeybond bezoekt, kan, na wat zoekwerk, een handig document met informatie over het onderhoud van kunstgrashockeyvelden vinden. Het onderhouden van kunstgrashockeyvelden is niet moeilijk, maar toch gaat het nog regelmatig mis.

Auteur: Guy Oldenkotte

De verschillende concepten voor kunstgrashockeyvelden zijn al jaren lang gemeengoed. Men neemt een backing. Voeg daar miljoenen korte, rechte en gekrulde vezels aan toe. Rol het geheel uit over een onderbouw met voldoende dempende werking en strooi het in met zeer fijn zand, water of een combinatie van beide. Werk het af met een hekwerk, wat belijning, twee doeltjes en wat

vlaggen en het veld is compleet. Oké, dat is een kunstgrashockeyveld in een notendop; natuurlijk doet de banale omschrijving geen recht aan de kennis en kunde die de verschillende producenten en veldenbouwers toevoegen aan hun product of proces. Maar feit blijft dat het concept van een kunstgraswaterveld, kunstgras-semiwaterveld of zandingestrooid kunstgrasveld voor hockey al

jarenlang hetzelfde is. Ook zijn de onderhoudswerkzaamheden betrekkelijk eenvoudig. 'Het zijn zeker geen werkzaamheden van een niveau waarvoor hogere wiskunde vereist is', erkent ook Jacques Walhout van Traas en Ovaa. Op de vraag of hij nieuwe ontwikkelingen of trends heeft bespeurd op het gebied van het onderhouden van kunstgrashockeyvelden, is zijn reactie kort maar

Het is belangrijk dat men de goede middenweg vindt

Ook het wekelijks onderhoud van een kunstgrashockeyveld dient niet onderschat te worden.

5 min. leestijd

HOCKEY

krachtig: 'Dat heb ik niet.' Innovaties wat betreft onderhoud dan, zoals nieuwe machines? 'Ik weet het niet. Vaak zie je in de markt oude wijn in nieuwe zakken. Handel, dat is het zeker. Maar brengt het ook iets nieuws?'

Walhouts waarneming sluit aan bij de constatering dat innovatie in kunstgrasland momenteel ver te zoeken is. En dat in een jaar waarin de FSB-beurs in Keulen weer op de agenda staat, het belangrijkste evenement voor de kunstgrasindustrie in Europa, en voor een markt die historisch bekendstaat als innovatief en bereidwillig om nieuwe innovaties te financieren. Waar gaat het heen met de sector?

Voldoende reden tot zorg

Walhouts observaties zijn niet uniek. Danny Wittouck van Wittouck Kunstgrasonderhoud verwoordt vergelijkbare sentimenten. Wittouck voegt daaraan toe dat het bij veel verenigingen regelmatig misgaat, ondanks de relatieve eenvoud van het onderhoud. 'Het wekelijks onderhoud blijft een ondergeschoven kindje. Bij veel verenigingen ontbreekt het eenvoudigweg aan voldoende kennis of mankracht om dat uit te voeren.' Waar hebben we dat eerder gehoord? Ook Jacques Walhout kent de geluiden. 'Wij maken de velden die wij onderhouden wekelijks schoon door ze met een goed type driehoeksbezem te borstelen. Eventueel doen we dat ook met een bladblazer. Daarnaast bestrijden we het onkruid en voeren we ten minste één keer per jaar specialistisch onderhoud uit. Zeg niet dat dat niet hoeft! Als je dat overslaat, boer je achteruit. Dat wordt de dood in de pot.' Danny Wittouck merkt nog op: 'Het is belangrijk dat men de goede middenweg vindt. Groot onderhoud is zeker belangrijk, maar veel investeren in dat groot onderhoud kan leiden tot onvoldoende aandacht voor het wekelijks onderhoud, wat een club eventueel zelf kan doen. Als de club te sterk leunt op het groot onderhoud en het wekelijks onderhoud laat verslappen, zullen de kosten verder stijgen.' Wittouck pleit voor meer overleg tussen verenigingen en gemeenten. 'Er is te weinig samenspraak. De velden zijn eigendom van de gemeente, maar er is onvoldoende overleg met de vereniging over het gebruik en de wijze waarop de vereniging kan bijdragen aan de kwaliteit.' Jacques Walhout is echter van mening dat de gemeente ook ernstig naar zichzelf mag kijken. 'Ik kan niet beoordelen of men er inzicht heeft in goed onderhoud. Wel weet ik dat veelal de technische kennis ontbreekt en dat men alleen op prijs beoordeelt. Niets is de mens vreemd, want op basis waarvan worden de werken gegund? Op de laagste prijs, niet op inhoud.' Zelfs een bestek biedt tegenwoordig niet altijd meer

ONDERHOUD KUNSTGRASVELDEN

Dat het onderhoud van kunstgrasvelden relatief eenvoudig is, wordt treffend weergegeven door de titel van een informatief document dat fieldmanagers kunnen downloaden van de website van de KNHB (www.knhb.nl). In het document met de eenvoudige en duidelijke naam 'Onderhoud kunstgrasvelden' worden verschillende acties en activiteiten besproken die clubs kunnen uitvoeren om hun kunstgrashockeyveld schoon te houden. Dit varieert van het aanbrengen van vuilsuizen tot het stimuleren van gedragsverandering bij de leden. Ook de verschillende onderhoudsactiviteiten worden uitgebreid besproken. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen dagelijkse activiteiten, periodiek onderhoud en specialistische activiteiten. De handleiding maakt geen onderscheid tussen het onderhoud van watervelden, semiwatervelden en zandingestrooide velden. Hoewel de focus vooral op de onderhoudsactiviteiten ligt, bevat het document tevens een aantal handige tips en adviezen voor zaken die men voor de aanschaf van een kunstgrasveld kan overwegen, om te zorgen voor minimaal onderhoud in de toekomst. Voer de trefwoorden 'onderhoud', 'kunstgras' en 'download' in, waarna u het document gratis kunt downloaden.

Jacques Walhout

Danny Wittouck

de oplossing, zo meent Walhout. 'Hoeveel goede bestekken komen we nog tegen? Ze zijn altijd dik, maar de inhoud rammelt vaak. Qua procedures en boetes is het wel goed dichtgetimmerd, maar op de technische inhoud valt vaak het nodige aan te merken.'

Voorkom algen en compacteren

Uiteindelijk draait het onderhoud ook bij kunstgrashockeyvelden om de garantie dat de velden

Uiteindelijk draait het onderhoud ook bij kunstgrashockeyvelden om de garantie dat de velden vrij zijn van algen en dat ze niet te hard zijn

vrij zijn van algen en dat ze niet te hard zijn. Bij de bestrijding van algen heeft de biologische aanpak inmiddels de overhand in de sector. 'Wij gebruiken daarvoor een product op basis van enzymen. Dat is niet toxisch en past dus prima in de Green Deal', zegt Jacques Walhout daarover. 'Het spul is zo krachtig dat je het maar eens per jaar op het veld hoeft te sproeien. Een constante dosering in het beregeningssysteem is bij ons dus niet nodig. Dat bespaart veel geld.' Ook Wittouck zet biologische middelen in om mossen en algen aan te pakken. 'Dat doen we vooral vanwege de preventieve werking. Maar als er al algen of mossen in een veld zitten, moeten die eerst kapotgespoten worden. Daarna dienen ze wel verwijderd te worden. Gebeurt dat niet, dan krijg je meteen weer een voedingsbodem voor nieuwe mossen.' Het verwijderen van mossen en algen zonder (biologische) bestrijdingsmiddelen te gebruiken, doet Wittouck door de toplaag te frezen. 'We frezen al het zand eruit, zodat het goed kan worden schoon-gemaakt. Daarna wordt dat schone zand terug op het veld aangebracht.' Voor watervelden maakt Wittouck echter vooral gebruik van een combinatie van enzymen, vegen en de hogedrukpuit.

De mate waarin je watervelden algenvrij kunt houden, hangt sterk af van de waterkwaliteit, zo merkt Jacques Walhout op. 'Bij watervelden en semi-watervelden is het belangrijk dat je goed water gebruikt voor de beregening. Er zit veel

verschil tussen water en water. Dat het nat is, is een feit, maar daarmee is niet alles gezegd. De kans bestaat dat er algen in het oppervlaktewater zitten of dat het besmet is met de legionellabacterie. Ook kan het water opgeloste meststoffen bevatten of bijvoorbeeld een verhoogde concentratie ijzer.' Traas en Ovaa heeft in het verleden veelvuldig geëxperimenteerd met oplossingen voor 'goed water'. Sinds 2015 ligt er bij hockeyclub Goes een zogenaamd ecologisch watersysteem. 'Met dat systeem wordt algengroei al ontmoedigd door de waterkwaliteit. Legionella is geen issue en meststoffen, ijzer en andere stoffen zitten er niet meer in.' Volgens Walhout voldoet het water aan het Infiltratiebesluit. 'Het water onder het veld van hockeyclub Goes kan dus veilig worden gebruikt.' Het onderhoud van kunstgrashockeyvelden mag dan geen hogere wiskunde zijn, enige kennis van zaken is nog altijd vereist!

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6674

Hans Borstlap, voorzitter Dragons

Het begint bij de basis

Topvelden de kern van het accommodatiebeheer bij KHC Dragons

De kunstgrasvelden van KHC Dragons worden door bijna elke club in de Belgische hockeycompetitie, de nationale selectie en de FIH continu geroemd vanwege hun kwaliteit. Fieldmanager sprak met Hans Borstlap, de voorzitter en drijvende kracht achter de kwaliteit van de accommodatie bij het Belgische KHC Dragons.

Auteur: Guy Oldenkotte

De herenselectie van KHC Dragons in Brasschaat mag tot de Europese hockeytop worden gerekend en ook het damsteam werkt hard aan die reputatie. De afgelopen jaren hebben zij meerdere malen nationale en internationale successen behaald. De strijd om wat ruimte in de overvolle prijzenkast van de club is daarom haast net zo verbeten als mening duel op een van de vier kunstgrasvelden. De grote afwezige in deze prijzenkast is de bokaal voor de beste accommodatie, kunstgrasvelden in het bijzonder. Mocht die überhaupt bestaan, dan had KHC Dragons de afgelopen jaren ook daarvoor meerdere malen ruimte vrij moeten maken in zijn prijzenkast, zo blijkt. 'Behalve dat we jaarlijks het

grootste jeugdtoernooi van België organiseren, is ons complex ook een van de favoriete trainingsaccommodaties van de nationale selecties van België. Daarnaast waren we in 2015 gastheer voor de World Hockey League en komende zomer zal hier de Europese Hockey League plaatsvinden', somt clubvoorzitter Hans Borstlap op. Het is niet veel clubs gegeven om een internationaal toernooi binnen te halen, laat staan twee toernooien binnen drie jaar. 'Marijke Fleuren, de voorzitter van de EHF, kwam een aantal maanden geleden hier een prijs uitreiken. Tijdens dat bezoek nam ze de tijd om onze velden te bezichtigen, waarna we de vraag voorgelegd kregen of we de EHL in 2017 wilde

organiseren', zo licht hij de hernieuwde toekenning van een internationaal evenement toe. 'Onze accommodatie ligt in een schitterende omgeving, maar bij hockey draait het uiteindelijk altijd om de kwaliteit van het veld. Die was in dit geval doorslaggevend.'

'Een veld dat past bij ons spel'

Kunstgrasvelden zijn relatief nieuw voor KHC Dragons. De club, die in 1946 werd opgericht, liet pas in 1997 zijn eerste kunstgraswaterveld aanleggen. In de jaren daarna kwam daar een tweede, zandingestrooid kunstgrasveld bij. In 2013 werd het aantal kunstgrasvelden uitgebreid naar

Het is niet veel clubs gegeven om een internationaal toernooi binnen te halen, laat staan twee toernooien binnen drie jaar

drie. Dit laatste was eveneens een waterveld. Het bestaande zandingestrooide kunstgrasveld werd in datzelfde jaar aangepast tot een semiwaterveld. Na het organiseren van de derde ronde van de World League in 2015 kon de club een vierde veld aanleggen. Ook ditmaal was dat een waterveld. 'Een van de velden is van Domo, terwijl een ander van Desso Sports Systems is. Ons hoofdveld en het belangrijkste trainingsveld zijn echter allebei van Condor Grass uit Hasselt', zegt Borstlap. De voorzit-

ter doelt daarbij op Hasselt in de Nederlandse provincie Overijssel, niet op de Belgische gemeente die slechts 90 kilometer verderop is gelegen. 'Toen we een aantal jaren geleden besloten de mat op ons hoofdveld te vervangen, hebben we vele velden bezocht om te bepalen welke oplossing het geschiktst voor ons was. De oude mat was tot op de draad versleten, maar de spelers waren gewend aan het snelle spel op deze versleten mat. Omdat de mening van zowel de spelers als de technische staf erg belangrijk voor ons was, was dat een van onze uitgangspunten voor de nieuwe mat. Het kunstgrassysteem dat Condor Grass ons aanbood, bleek dat als een van de weinige te kunnen waarborgen.' Toen in 2015 een derde kunstgrasveld werd aangelegd, werd dezelfde mat voor dat veld gekozen. 'Het enige verschil is dat dit veld gelegd is op een onderbouw met NS Coral. Dit waterdoorlatende en vezelversterkte celbeton biedt meer weerstand tegen zettingen uit de ondergrond dan asfalt. NS Coral heeft namelijk een hogere stijfheid. Hoewel die onderbouw anders is dan het zand en de lava onder ons hoofdveld, zijn de spelkarakteristieken nagenoeg hetzelfde als die op het hoofdveld. Bovendien is het veld minder afhankelijk van de weersomstandigheden.'

De stille kracht

Afgaande op de relatieve onbekendheid van Condor Grass lijkt KHC Dragons een groot risico genomen te hebben. Condor Grass is een onbekende naam in de markt, maar dat is niet terecht. 'Condor Grass is een van de grootste tufters van Europa en misschien wel van de wereld', stelt Hein Heerink namens Condor Grass. 'Wij tuften al jaren kunstgrassportvelden. Lange tijd lieten de verschillende gerenommeerde sportveldenbouwers hun matten bij ons tuften. Daardoor beschikt Condor Grass over de meeste tuftmachines in Europa en het ligt dus voor de hand dat we ook de meeste vierkante meters tuften. Het gaat daarbij om matten die vervaardigd zijn uit polyethyleen, polypropyleen en nylon vezels.' Heerink erkent echter dat het merk Condor Grass lange tijd onzichtbaar was. Om strategische redenen is in het verleden gekozen voor een business to business benadering, waarbij producten white label of in licentie zijn geproduceerd. Die strategie heeft de Condor Group gemaakt tot marktleider in al haar segmenten; automotive, tapijt en kunstgras. Onze sportklanten – meestal installateurs – hechten echter steeds meer waarde aan één portfolio en merk, waarmee ze zich kunnen identificeren. Vandaar dat Condor recent de keuze heeft gemaakt om

5 min. leestijd

HOCKEY

binnen sport actiever naar buiten te treden met haar eigen merk. We beschikken dus wel over ruim tien jaar ervaring in het tuften van kunstgras en het ontwikkelen van kunstgrassystemen. Dat doen we zowel voor de sport- als de particuliere markt.' Ook die laatste groep kunstgrasproducten worden bij KHC Dragons volop gebruikt. 'In onze tuin naast het paviljoen ligt eveneens kunstgras. Kinderen kunnen daar rustig op spelen. En het *food and drink court* dat we tijdens de komende editie van de EHL gaan opbouwen, zal eveneens op een kunstgrasondergrond worden geplaatst', zegt Hans Borstlap namens de club. 'Dat oogt mooier en zo blijft alles ook netter.'

De positieve ontvangst van de kunstgrassystemen door KHC Dragons is belangrijk voor Condor Grass. 'Wij onderhouden graag nauwe contacten met onze klanten, want we zijn van mening dat een kunstgrassportveld meer is dan een veld alleen', merkt Hein Heerink op. 'Daarom krijgen we zowel van het bestuur als van de spelersgroep van KHC Dragons regelmatig feedback over ons kunstgras-systeem. Die kennis is voor ons belangrijk bij het verder ontwikkelen van ons portfolio.' Omdat KHC Dragons tevens hofleverancier is voor de verschillende nationale selecties, profiteert Condor Grass dus van feedback van de top van de Belgische hockeysport.

Investering die zich terugverdient

Brasschaat staat bij veel Nederlanders bekend als het Belgische dorp dat vooral bevolkt wordt door Nederlandse rijken. Toch dient ook KHC Dragons zijn investeringen zorgvuldig af te wegen. 'In tegenstelling tot Nederland zijn er in België nauwelijks subsidies beschikbaar voor de aanschaf van sportvelden. We moesten het allemaal zelf

financieren', zo motiveert Borstlap de reden waarom KHC Dragons destijds de aanschaf zorgvuldig moest afwegen. 'Wij zijn erg blij dat we destijds de kwaliteit van de velden voorop hebben gesteld in plaats van de prijs', zegt Borstlap. 'Het was een investering van ruim 700.000 euro per veld. Hierdoor mochten we in 2015 de WHL organiseren en hebben we deze zomer de EHL-wedstrijden op ons complex. Dergelijke evenementen zullen de club geen windeieren leggen.' Borstlap verwacht dat de EHL de club dit jaar een fors bedrag zal opleveren, net als de WHL in 2015. 'We hebben met de EHL afspraken gemaakt over de winstverdeling.' Voor de afschrijving van de kunstgrasvelden rekent KHC Dragons met een termijn van acht jaar per veld. 'Dat is relatief kort; eigenlijk verwachten we dat de velden zeker tien tot twaalf jaar zullen meegaan. Voorwaarde is wel dat ze goed worden onderhouden.' Over dat onderhoud zijn echter geen speciale afspraken gemaakt met Condor Grass. Omdat het complex van KHC Dragons is gelegen in een park in Brasschaat, is het noodzakelijk dat de velden wekelijks worden schoongemaakt. 'Het onderhoud van de velden is uitbesteed aan de sociale werkplaats in de buurt. De werknemers komen anderhalve dag per week onze velden onderhouden.' Omdat de nauwe band met Condor Grass ervoor zorgt dat vertegenwoordigers van de fabrikant het complex regelmatig bezoeken, is er voldoende toezicht op de uiteindelijke kwaliteit van het onderhoud, zo is men van mening.

Investering in de toekomst

De positieve reacties op de velden bij KHC Dragons zadelen het bestuur op met een luxeprobleem. 'Er spelen hier nu meerdere talentvolle spelers uit de omgeving, die de velden bij hun oude club niet goed genoeg vonden om zich verder te

ontwikkelen. Dat heeft ons doen besluiten om vanaf dit jaar een hockey-academy op te zetten. Ons doel is om onze topspelers aan talent te koppelen en daarmee extra verdiensten voor hen te genereren. KHC Dragons is de enige club in België waarvan de selectie uit alleen maar Belgische spelers bestaat. Dat willen we in de toekomst zo houden.' De kwaliteit van de velden zal in de toekomst dus een nog voornamere rol gaan spelen. 'Het is belangrijk dat men aan sport doet en dat geldt met name voor de jeugd. Goede velden zijn daarbij essentieel. Als de jeugd plezier heeft in het spel, zullen ook de ouders tevreden zijn. Dan komen de resultaten vanzelf.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6675

Het complex van KHC Dragons is een van de favoriete trainingslocaties van de nationale selecties van België.

Comfort op het veld en achter de schermen

Hockeywedstrijd haarscherp in beeld

Hockeyclub Oranje-Rood gaat voor duurzame en flexibele veldverlichting, met de beste lichtprestaties.

Na de fusie met Oranje Zwart en EHC in 2016 kwam een droom uit: een prachtige nieuwe sportaccommodatie voor de toptalenten van Oranje-Rood. Een nieuw clubhuis, nieuwe velden en alles met de beste voorzieningen. Natuurlijk moest het veld ook worden uitgerust met energiezuinige led-verlichting die lang meegaat en met lage exploi-

tatiekosten. Verlichting die bovendien voldoet aan de hoge eisen voor tv-registraties.

De juiste verlichting

Met de keuze voor OptiVision-led weet de hockeyclub zich verzekerd van de best denkbare veldverlichting. Dat zegt ook Ronald Driessen,

projectleider bij Homij: 'De armatuur heeft een heel solide opzet. Daardoor kunnen wij bij eventuele problemen snel service verlenen en zorgen dat het licht snel weer brandt. Want je hoeft niet de hele armatuur te vervangen, maar alleen het onderdeel.' De nieuwe verlichting kan gemakkelijk aan en uit worden gezet en geschakeld van 250 lux bij

5 VOORDELEN VAN SPORTVELDVERLICHTING

- 50% energiebesparing
- Verlichting is direct inzetbaar
- Minder lichtverspilling
- Verlicht naar behoefte
- Weinig onderhoud nodig

trainingen naar 500 lux bij wedstrijden. Bij tv-opnamen schakel je moeiteloos over op 700 lux, waardoor televisiekijkers de beelden haarscherp zien. 'En wat zo mooi is', zegt Paul Uppelschoten, bestuurslid van Oranje-Rood, 'alles is vanuit het clubhuis te regelen. Ook bijvoorbeeld het verlichten van een half veld. Zo veel comfort, terwijl we tegelijkertijd flink op energie- en exploitatiekosten besparen... we zijn er echt heel blij mee.'

Wilt u weten wat sportveldverlichting voor uw vereniging kan betekenen? Ga naar www.philips.nl/sportveldbelichting.

PHILIPS

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6676

(R)evolutie in hockeyland

Andere wedstrijddagen en spelvormen moeten oplossing bieden voor capaciteitsproblemen

De populariteit van de hockeysport is de afgelopen jaren enorm gestegen. Als gevolg van die groei staat de veldcapaciteit bij veel verenigingen onder druk. Wat kan er worden gedaan om zowel de (potentiële) veldgebruikers als de eigenaren tevreden te houden?

Auteur: Guy Oldenkotte

De afgelopen twintig jaar is het aantal actieve hockeyers meer dan verdubbeld. Uit de laatste telling blijkt dat Nederland tegenwoordig ruim 250.000 actieve hockeyers kent. Volgens de Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB) is die groei met name te danken aan de internationale successen van de verschillende nationale teams en de goede sfeer die bij veel verenigingen heerst. Die spectaculaire groei lijkt inmiddels zijn hoogtepunt te hebben bereikt. Daarom is de verwachting

dat het aantal nieuwe leden de komende jaren minder spectaculair zal groeien. Wel anticipeert men nog altijd op een toename van het aantal mensen dat lid wil worden van een hockeyvereniging. Erik Gerritsen, directeur van de KNHB, omschreef die situatie op www.hockey.nl. 'Soms hoor ik dat clubs trots zijn op het feit dat er een wachtlijst is. Maar dat is helemaal geen luxe-probleem, het is een maatschappelijk probleem. Wij hebben kinderen die willen bewegen, maar

kunnen hen daarvoor niet de mogelijkheden bieden. Ik wil dat alle kinderen die willen hockeyen ook kunnen hockeyen', zo zei hij. Gerritsen gaf in het artikel toe zelf ook verbaasd te zijn dat de sport elk jaar zo blijft groeien. 'Maar zelfs als de instroom niet groter wordt, hebben we een probleem. Alleen al door de geprognoseerde bevolkingsgroei krijgen steeds meer hockeyclubs te kampen met te weinig velden.' Het verschijnsel van verenigingen die kampen met een veldtekort is niet uniek

5 min. leestijd

HOCKEY

grasveld dient te voldoen dat gebruikt wordt voor al deze drie sporten. Ondanks het schreeuwend gebrek aan veldcapaciteit bij veel Nederlandse hockey-, rugby- en voetbalverenigingen, menen de meeste geïnterviewden dat deze stap vooral in het belang is van aanbieders van deze sporten in zogenaamde ontwikkelingslanden. Een oplossing voor de sporten in Nederland dient dus elders te worden gezocht.

De afgelopen twintig jaar is het aantal actieve hockeyers meer dan verdubbeld

De KNVB probeert het groeiend aantal voetbal-liefhebbers tegemoet te komen met de introductie van een aantal varianten op het voetbalspel. Meerdere spelletjes van vijf tegen vijf of zeven tegen zeven tegelijkertijd op delen van het veld zijn daar voorbeelden van. In sommige gevallen wordt zelfs de wedstrijdleader buiten beschouwing gelaten. Op deze manier kunnen de veelal jeugdige spelers toch voetbalplezier beleven, zonder dat er meer velden nodig zijn en zonder extra belasting voor de vrijwilligerspool. Ook bij het hockey worden stappen in die richting gezet.

voor hockey. Ook bij veel voetbalverenigingen blijft het wekelijks een probleem om aan de vraag naar wedstrijd- en trainingscapaciteit te voldoen, de aanleg van nieuwe kunstgrasvelden ten spijt.

Andere aanpak

Elders in deze editie kunt u lezen hoe FIFA, de International Rugby Board (IRB) en de International Hockey Federation (FIH) onlangs een akkoord hebben bereikt over de eisen waaraan een kunst-

Erik Gerritsen

Frank van Barneveld

'Trimhockeycompetities op maandag-, donderdag- of vrijdagavond en zeven-tegen-zevencompetities zonder scheidsrechter en keeper op vrijdagavond zijn daar goede voorbeelden van', zo zegt Sophie Kustermans van de KNHB. Kustermans is competitieleider veldhockey voor het district Midden-Nederland. 'Een oplossing voor het capaciteitsgebrek bij veel verenigingen vereist enerzijds de betrokkenheid van de gemeente, die bijvoorbeeld kan besluiten extra velden aan te leggen. Anderzijds dienen ook de clubs creatief te zijn bij het vinden van een oplossing.' De KNHB probeert dit te faciliteren.

De zondag niet langer heilig

Een van die oplossingen, die vanaf komend seizoen structureel wordt, is het spelen van jeugdwedstrijden op zondag. Die stap is uniek. Bij veel sporten is vooral de zaterdag ingeruimd voor de jeugd, terwijl het sportcomplex op zondag het domein is van de volwassenen. 'Doordat we vanaf komend seizoen maximaal twee jeugdwedstrijden per team per seizoen op zondag gaan spelen, verwachten we in de regio Midden-Nederland zo'n 10 procent meer jeugdspelers de gelegenheid te kunnen bieden om te hockeyen', merkt Kustermans op. Het zou dan gaan om ruim 1.000 extra jeugdspelers. Verenigingen kunnen zelf kiezen of ze wel of niet deelnemen aan de zondagwedstrijden, maar het merendeel van de verenigingen heeft positief gereageerd. Verenigingen die bezwaren hebben, bijvoorbeeld vanuit hun geloofsovertuiging, blijven hun wedstrijden gewoon op zaterdag spelen. 'Dat kan echter alleen bij die clubs die op zaterdag nog ruimte hebben.' Voor de hockeyclubs in en rondom de stad Utrecht zijn die gegevens bekend. Op verzoek van de KNHB en de gemeente Utrecht heeft het Mulier Instituut eind vorig jaar de situatie in de Domstad in kaart gebracht. In het seizoen 2015/2016 telden de verenigingen in Utrecht in totaal ruim 1.143 normteams, het equivalent van een volledig seniorenteam. 64% van die normteams was actief op zaterdag. Uit die vragen-aanbodanalyse werd duidelijk wat er mogelijk is qua veldgebruik bij de clubs in de gemeente. 'De KNHB heeft plannen om een soortgelijk onderzoek te doen in de andere regio's. Zo weten we straks het potentieel voor heel Nederland en hebben we in kaart welke regio's kampen met een nijpend veldtekort.'

Andere opzet

Jeugdwedstrijden spelen op zondag is slechts een van de oplossingen die de KNHB gaat bieden. 'We kijken naar verschillende mogelijke oplossingen en vormen. We hebben te kampen met

Zelfs de jongste jeugd gaat vanaf komend seizoen op zondag spelen.

een capaciteitsgebrek, maar ook met de vraag naar andere vormen van hockey', merkt Frank van Barneveld op. Van Barneveld doet namens de KNHB onderzoek naar de verschillende doelgroepen. 'Andere oplossingen die we overwegen, zijn het aanbieden van competities in andere periodes, wedstrijden met kleinere teams en het spelen van competitiewedstrijden op andere dagen dan de dagen die traditioneel waren voorbehouden aan de betreffende competitie.' Ook experimenteert de KNHB met initiatieven om de jongste jeugd in toernooivorm op zondag te laten spelen. 'Daarnaast bekijken we het idee om het aantal wedstrijden per seizoen terug te brengen. In dat laatste geval zullen minder wedstrijden ook leiden tot minder trainingen, waardoor er extra veldencapaciteit vrij komt.' Die laatste oplossing ziet Van Barneveld als een goed idee voor met name studententeams. 'Het begin van de competitie valt elk jaar samen met het begin van het studiejaar. Veel studenten, vooral eerstejaars, hebben de eerste weken van het studiejaar nodig om hun draai te vinden. Ze zijn dan nog bezig met het zoeken van een kamer en moeten hun weg nog vinden in de nieuwe stad. De verplichting om dan al elke zondag een wedstrijd te spelen, kan voor sommigen tot problemen leiden. Een latere start van de competitie zou hen een oplossing kunnen bieden.'

Andere lidmaatschappen

Dat de aanpak van de KNHB om zo veel mogelijk mensen aan het hockeyen te krijgen of te houden ook zijn weerslag zal hebben op de organisatie bij de clubs, is onontkoombaar. De clubs zullen bijvoorbeeld moeten omgaan met de aanwezigheid van jeugdspelers én alcohol consumerende senioren op zondag. Ook is het aannemelijk dat clubs andere soorten lidmaatschappen gaan overwegen. 'Op dit moment kennen we alleen een lidmaatschap voor spelende leden en een lidmaatschap voor trainende leden. Maar ik kan me indenken dat daar in de toekomst andere lidmaatschapsvormen bij komen, afhankelijk van de hockeyvariant die wordt aangeboden', stelt Kustermans.

Zowel Van Barneveld als Kustermans geeft aan dat het toenemend gebruik van de (kunstgras)hockeyvelden een nadelig effect zou kunnen hebben op de kwaliteit ervan. 'Het is echter ook zo dat kunstgrasvelden steeds verder doorontwikkeld worden en daardoor langer meegaan', merkt Kustermans op. Bovendien is bekend dat veelvuldig gebruik van een veld juist preventief werkt tegen de vorming van algen, het grootste probleem bij kunstgrashockeyvelden.

Andere hockeyvormen, afstappen van traditionele ideeën omtrent competities of vaste competitie-

dagen, het aanbieden van meerdere soorten lidmaatschappen – werkelijk alle registers worden opengetrokken om Nederland aan het hockeyen te krijgen en te houden. Het zijn echter met name de KNHB en de verenigingen die dat doen; op veel plaatsen houden de gemeenten de hand voorlopig nog op de knip. Het rondkrijgen van de aanleg van nieuwe of extra velden blijft op veel plaatsen getouwtrek om financiële middelen of herinrichting van de beperkte ruimte. 'Het doet me verdriet dat we nee moeten verkopen aan kinderen die willen hockeyen', zo omschreef KNHB-directeur Erik Gerritsen vorig jaar zijn gevoelens omtrent de discrepantie tussen vraag en aanbod en de problemen bij het vinden van een oplossing hiervoor. Dat verdriet van Gerritsen zal op de meeste plaatsen wel te hanteren zijn. Het omgaan met teleurgestelde, verdrietige kinderen die geen lid kunnen worden van een hockeyclub is echter een ander verhaal.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6677

Totaalleverancier voor de hockeysport

Bij W&H Sports staan kwaliteit en service voorop

Van slagplanken en tribunestoelen tot dug-outs en klemsystemen: W&H Sports levert het allemaal. Het in Nieuw-Vennep gevestigde bedrijf heeft kwaliteit hoog in het vaandel staan en probeert zich op die manier dan ook graag te onderscheiden. Met het kwaliteitsconcept 'scoren met kwaliteit' biedt W&H Sports meer zekerheid in de keuze voor duurzame, veilige en kwalitatief hoogwaardige sport- en inrichtingsmaterialen.

Auteur: Nino Stuivenberg

Op het moment van schrijven heeft W&H Sports net een mooi project achter de rug. In Amstelveen mocht het bedrijf namelijk 1.900 tribunestoelen leveren voor de nieuwe hoofdtribune van het Wagener Stadion, het stadion dat van 17 tot en met 28 augustus het toneel vormt voor het EK Hockey. Het Wagener Stadion, bekend als het nationale hockeystadion en eigendom van de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB), werd de afgelopen tijd flink onder handen

genomen en de nieuwe tribunestoelen waren daar onderdeel van. Het was daarbij belangrijk dat de stoelen zowel luxe als comfortabel waren; daarom zocht de bond contact met W&H Sports. Zij leverden uiteindelijk 1.900 klapstoelen van het model AVATAR, stoelen die ook in het AFAS Stadion van AZ geplaatst zijn.

Bij de levering van de stoelen is met diverse aspecten rekening gehouden, vertelt Seger

Wagenaar van W&H Sports. 'De stoelen zijn gemonteerd op een rail en niet rechtstreeks op het beton, waardoor we de onderlinge afstand kunnen verstellen. De tribune is bovendien voorzien van perstafels, zodat ook de pers tijdens het komende toernooi voldoende ruimte heeft. Na het toernooi kunnen de tafels eenvoudig weggehaald worden, waarna de vrijgekomen ruimte weer wordt opgevuld met tribunestoelen. Op die manier is de tribune op verschillende manieren in te richten.'

Hockeytouw te gebruiken als veldafscheiding.

De gecombineerde veld- en zaalhokeybalk.

Daar de KNHB deze klus aan W&H Sports toevertrouwde, was geen toeval. Wagenaar: 'Tijdens het WK Hockey in 2014, dat plaatsvond in Den Haag, hebben wij alle doelen en dug-outs geleverd. Daardoor hadden wij al goede contacten bij de bond.'

SolidaFIX-klemsysteem

Zoals gezegd is het assortiment van W&H Sports een stuk breder dan alleen tribunestoelen. Vorig jaar nog werd SolidaFIX aan die lijst toegevoegd. SolidaFIX is een klamsysteem dat met meerdere partijen speciaal voor de kunstgraswereld is ontwikkeld. Afhankelijk van de onderbouw zijn er allerlei verschillende manieren waarop kunstgras-matten opgespannen kunnen worden. W&H Sports heeft nu voor elk type veld een apart profiel van het klamsysteem ontworpen. Als fundatie van het systeem is een opsluitband toegepast. Het systeem heeft meerdere voordelen, volgens Wagenaar. 'SolidaFIX kan bij alle typen nieuwbouw en renovaties worden toegepast. Met een nylon touw wordt de mat dubbel ingeklemd, zodat hij volledig gefixeerd is.' De mat wordt zodoende helemaal

opgesloten en heeft geen open naden, wat weer een voordeel is bij herstel- en onderhoudswerkzaamheden.

De eerste signalen van gebruikers zijn in ieder geval positief, geeft Wagenaar aan. 'Vorig jaar is SolidaFIX diverse keren toegepast. Daarom hebben wij nu een hulpmiddel ontwikkeld voor het aanbrengen van het touw. In Castricum is dit onlangs gebruikt. De aannemer was positief en gaf aan dat het inklemmen een stuk minder tijd in beslag nam. Het lijkt er dus op dat er met SolidaFIX zeker een tijdsbesparing te realiseren is. Het is nog te vroeg om te zeggen dat dit ook tot minder kosten zal leiden, maar we verwachten dat kunstgrasvelden op deze manier zeker efficiënter in te klemmen zijn.'

Kwaliteit hoog in het vaandel

W&H Sports hanteert een eigen kwaliteitsconcept, een concept dat het bedrijf 'scoren met kwaliteit' noemt. 'Kwaliteit en service zijn onze speerpunten. We hebben bij W&H Sports drie pijlers die we belangrijk vinden: veiligheid, duurzaamheid en gebruiksvriendelijkheid. Je ziet op de Nederlandse velden enorme verschillen in kwaliteit; er is veel

diversiteit. Wij proberen alle inrichtingsmaterialen zo in te richten dat er zo min mogelijk onderhoud nodig is. Dit doen we bijvoorbeeld door geen bouten en moeren te gebruiken, maar te lassen. Ook gebruiken we bij hockeydoelen wielletjes van kunststof en geen luchtbanden, omdat je weet dat die binnen een paar maanden zacht staan of lek zijn. Dat wil je niet als gebruiker.'

Lange levensduur

Met het brede assortiment kan W&H Sports gerust een totaalleverancier voor de hockeysport genoemd worden. W&H Sports levert zowel in- als outdoorhockeydoelen, doelnetten, hoekvlaggen en hockeytouwen, maar bijvoorbeeld ook slagplanken. Die slagplanken hebben een eigenschap waarmee W&H zich onderscheidt van de rest: ze zijn staalgewapend. Wagenaar legt uit: 'Onze slagplanken zijn gemaakt van gerecycled kunststof. Ze zijn staalgewapend en dat maakt het verschil, want daardoor trekken de planken niet krom. Wat je vaak bij slagplanken ziet, is dat ze na drie à vier jaar, afhankelijk van de weersinvloeden, kromtrekken en vervangen moeten worden. De levensduur

AVATAR-tribunestoelen in het AFAS Stadion.

Slagplank voor veldomheining.

De extra diepe hockey-dug-out.

Het hulpstuk voor SolidaFIX.

Seger Wagenaar

van onze slagplanken schatten we op zo'n veertig jaar.' Hoewel de planken in aanschaf dus fractioneel duurder zijn, wordt dat in kwaliteit ruimschoots terugverdiend. W&H Sports zit niet stil en is voortdurend bezig met innovaties en doorontwikkeling. Onlangs is de slagplank 2.0 ontwikkeld; door de grotere lengte en efficiëntere productiemethode is deze prijsgunstiger dan haar voorganger.

W&H Sports heeft een eigen montageploeg, maar profileert zich in de praktijk voornamelijk als leverancier van inrichtingsmaterialen. Wagenaar legt uit: 'Wij leveren veel rechtstreeks aan gemeentes; die hebben vaak eigen, lokale aannemers. We proberen de aannemers dan waar mogelijk bij te staan. Dit doen we bijvoorbeeld door het leveren van bouwtekeningen of door een adviserende rol op ons te nemen. Goed contact is belangrijk om de relatie met klanten te onderhouden.'

Bijzondere situatie

Een van die klanten is de Leidse Hockey Club Roomburg, waar Ewoud Hol voorzitter is van de materiaalcommissie die keepersmateriaal inkoopt. Hol loopt al ruim 25 jaar mee bij LHC

Roomburg en is ook actief als video-analist bij de KNHB. De situatie bij LHC Roomburg, dat zo'n 1.200 leden telt, is een bijzondere. De accommodatie van de club staat op gemeentegrond, wat op zichzelf niet zo bijzonder is, maar heeft van de gemeente Leiden het predicaat 'openbaar sportterrein' gekregen. Dit betekent dat de velden ook bestemd zijn voor schoolsport en eveneens gretig gebruikt worden door voetballende jeugd. 'Wij hebben hier in principe geen probleem mee, maar het betekent wel dat ons materiaal tegen een stootje moet kunnen', legt Ewoud Hol uit. 'Het heeft veel te lijden en het gaat dan vaak scheuren. Om die reden is het voor ons extra belangrijk dat we materiaal van hoge kwaliteit aanschaffen.'

LHC Roomburg maakt gebruik van doelen en, sinds afgelopen winter, dug-outs van W&H Sports. Hoewel Hol dus nog niets kan zeggen over de kwaliteit van de dug-outs op de lange termijn, zijn de eerste tekenen positief. Hol vertelt: 'Wij hebben dug-outs aangeschaft die extra diep zijn, zodat er achter de bank nog plaats is voor tassen van spelers. Dit is met name bij watervelden een voordeel, waar je vaak ziet dat er bijvoorbeeld plassen ontstaan. Zo blijven alle spullen netjes droog.'

Enthousiast

Over de doelen van W&H Sports is Hol eveneens enthousiast, vooral omdat hij ook de andere kant van de medaille kent. 'Afgelopen zomer hebben we een nieuw waterveld gekregen. Aangezien dit veld als totaliteit competitieklaar opgeleverd moest worden, hadden wij in dit geval geen invloed op de doelen die aangeschaft werden.' Er werd door de gemeente dan ook gekozen voor goedkopere doelen die niet van W&H kwamen. En dat is zonde, vindt Hol. 'De doelen gaan nu al duidelijk achteruit en er komt speling op.' En dat in tegenstelling tot

de doelen van W&H die tegelijkertijd aangeschaft werden. Volgens Hol hebben de W&H-doelen meerdere voordelen. 'De antidiefstal/netborging voor doelnetten werkt erg goed. Normaal raakten deze snel los, maar met de strips van dit systeem gaan ze geen kant op. Bij het vervangen zijn ze daarentegen juist makkelijker los te draaien; dat scheelt zo tien tot vijftien minuten. En dat is behoorlijk wat, als je zoals onze club een stuk of twaalf doelen hebt staan.'

Wat de toekomst betreft, heeft Hol zijn keuze dus al gemaakt: 'Je kunt beter investeren in kwaliteit dan in rotdoelen. Een volgende keer schaffen we de doelen dan ook liever zelf aan in plaats van dat door de gemeente te laten doen. Onze verhouding met de gemeente is goed, dus dat moet zeker lukken. De doelen van W&H zijn misschien iets duurder in de aanschaf, maar wij zijn wel bereid om dat verschil zelf bij te leggen.' Mocht de club in de toekomst gaan uitbreiden, een realistisch scenario gezien de overbezetting waar LHC Roomburg momenteel mee kampt, dan weet Hol wel waar hij zijn materiaal gaat halen. 'W&H biedt vaak slimme, doordachte oplossingen. Wat ik een voordeel vind, is dat W&H Sports realistisch is. Als ik hen spreek, maken ze het niet mooier dan het is. Dat geeft vertrouwen.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6678

Bloeiende hockeyclubs vallen voor Lano's gevierde watervelden

Wilrijk gaat voor wereldniveau

Hockey is hot in België. Door de succesvolle deelname van de Red Lions en Red Panthers aan internationale toernooien zit het hockey stevig in de lift bij onze zuiderburen. Om spelers speelplezier én kwaliteit te garanderen, schaften zowel sportcentrum Wilrijkse Plein als tennis- en hockeyclub Royal Beerschot vorige zomer Lano Sports' Hockey Solution-watervelden aan. Maar ook in ons land, bij Brabants grootste hockeyclub Oranje Rood, rolt de hockeybal over een mat van de Belgische kunstgrasproducent. Toeval? Blijkbaar niet.

Sinds 2013 wordt er in verschillende fases hard gewerkt om van sportcentrum Wilrijkse Plein een van de grootste en modernste sportcentra in Antwerpen – en daarmee ook Vlaanderen – te maken. De accommodatie kan uitpakken met een

Finse piste, natuur- en kunstgrasvelden voor rugby, voetbal en korfbal, en sinds vorige zomer ook met twee nieuwe watervelden voor hockey. Architect Jan Van Cleynenbreugel, die het ambitieuze stadsproject overziet, vertelt hoe die laatste tot stand

kwamen. 'Om het Belgische hockey een duwtje in de rug te geven, besliste Stad Antwerpen om, in samenwerking met de Vlaamse Hockey Liga en de Vlaamse overheid, twee moderne speelvelden in Wilrijk aan te leggen: een voor de nationale

vrouwen-, mannen- en jeugd ploegen en een voor de nieuwe hockeyploeg HC Olympia. Met deze faciliteiten wil de stad Wilrijk een *centre of excellence* en kweekvijver voor hockeytalent worden.

'Heel wat teams spelen op Lano-velden zonder het te weten'

Kwaliteit als graadmeter

Voor de bepaling van de kwaliteitseisen voor de velden lieten de projectleiders zich bijstaan door het European Research Centre for Artificial Turf (ERCAT), het officieel erkende testcentrum voor kunstgras van de Universiteit Gent. 'Uiteindelijk kwamen Lano Sports' Hockey Solution-watervelden als winnaar uit de bus', legt Van Cleynenbreugel uit. 'Die scoorden niet alleen uitmuntend op de criteria mat, ondergrond en besproeiing, maar voldeden ook aan de hoge technische standaarden van de Internationale Hockeyfederatie (FIH). Met dat Global-certificaat voor beide velden zijn we nu gemachtigd om ook internationale toernooien te organiseren.'

Intussen kunnen beloftevolle jeugdselecties en naburige Antwerpse hockeyclubs zich naar hartenlust uitleven op de nieuwbakken watervelden. 'Het is aftellen naar het EK Hockey 2019, dat Antwerpen zal organiseren', besluit Jan. 'Onze nationale teams zullen onze kleuren op deze

velden mogen verdedigen.'

Royal Beerschot met de wissel

Op een tiental kilometers van sportaccommodatie Wilrijkse Plein ligt tennis- en hockeyclub Royal Beerschot, die meer dan 850 leden telt. Manager Patrick Goldberg legt uit waarom ook zij vorige zomer voor een Hockey Solution-waterveld kozen. 'Tien jaar lang heeft onze eerste ploeg op een traditionele nylonmat van Lano Sports gespeeld: een fantastisch veld, als je het mij vraagt, dat ongetwijfeld tot de beste in België behoorde. Maar vorige zomer moesten we deze mat met spijt in het hart bedanken voor de bewezen diensten. De ondergrond konden we perfect behouden, maar de grasmatten en sproeiers waren aan vervanging toe.'

Minder waterverbruik

Goldberg vervolgt: 'Dat we opnieuw met de tandem Scheerlinck en Lano Sports wilden samenwerken, stond buiten kijf. Wel twijfelden we of het nieuwe waterveld aan onze vorige mat kon tippen. Onterecht, zo bleek. Ons nieuwe veld is namelijk van een ongeziene kwaliteit. Dankzij de moderne sproei-installatie volstaat een lichte bevochtiging en verbruiken we zo'n 66 procent minder water. De bal rolt beter en sneller en slidings zijn een stuk veiliger. En het Global FIH-certificaat opent internationale deuren.'

Dat het veld ook bij de spelers in de smaak valt, is duidelijk: niemand minder dan de Red Lions stomen zich bij Royal Beerschot klaar voor hun zomerseizoen. 'Met veel plezier zie ik onze eigen spelers oplettend toekijken en vervolgens met dezelfde inzet aan hun wedstrijden beginnen', zo vult Patrick

nog aan.

Eindhoven verkiest Vlaams veld

Dat België de hockeykoorts te pakken heeft, is natuurlijk ook deels te danken aan de noorderburen. Nederland is al lange tijd een van de toonaangevende landen in de hockeysport. Onlangs verrees in Eindhoven een gloednieuw complex voor Brabants grootste club Oranje Rood, een fusie tussen de Eindhovense Mixed Hockey Club (EMHC) en Oranje Zwart.

Opvallend daarbij is dat de opdrachtgevers de keuze van de mat aan de spelers overlieten. 'Toen we hen vroegen welke toplaag zij verkozen, verwezen ze naar het veld van hockeyclub Kampong in Utrecht. Een Lano Hockey Solution-waterveld', vertelt Rob van der Horst, betrokken bij het voormalige Oranje Zwart en lid van het bouwteam. 'Lano is in Nederland niet erg bekend, maar heel wat teams spelen op Lano-velden zonder het te weten. Ook qua prijs-kwaliteitverhouding was het voor ons een *perfect match*'.

Unieke speelervaring

Kosten noch moeite werden vervolgens gespaard om de nieuwe club van een topaccommodatie te voorzien. Voor het waterveld werd een innovatief beregeningssysteem aangelegd, dat grondwater hergebruikt. Een vooraanstaand architectenbureau ontwierp het moderne clubgebouw. Anders dan het blauwe veld van Kampong kreeg het veld van Oranje Rood de traditionele groene kleur. 'Toch bleef de eerste test van het veld het spannendste moment', zo geeft Van der Horst toe. 'Je accommodatie mag nog zo indrukwekkend zijn, als de mat niet deugt, doet de rest er niet toe. Tot onze grote tevredenheid waren de spelers erg lovend. De hoge speelsnelheid en stabiliteit van de mat maken kennelijk het verschil en leveren een unieke speelervaring op.'

Venetiëlaan 33
8530 Harelbeke België
+32 (0)56 65 42 90

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6679

4turf®

ENGELS RAAIGRAS TETRAPLOÏD
VOOR SPORT- EN RECREATIETERREINEN

DLF
SEEDS & SCIENCE

4turf®
by DLF

4x sterker
Gezonder gras
Sterker sportveld
Snellere vestiging
Droogtetoleranter

Mede door het 4turf graszaad krijgen veel
Masterline mengsels het keurmerk ShockProof!
Kijk voor meer info op www.dlf.nl/shockproof

THE WORKER IS KING

www.gkbmachines.com

Kraakman Perfors B.V.
Landbouw-, tuin- en parkmachines

GROENNOORD

www.iermanager.nl | 47

Vervanging kunstgrasveld Hockeyclub Oude IJsselstreek

In 2011 is Hockeyclub Oude IJsselstreek opgericht bij voetbalclub SDOUC. De club is sindsdien ontzettend gegroeid. Met meer dan 200 enthousiaste leden, opgeleide trainers en de hulp van vele vrijwilligers draait de club volwaardig mee in de hockeywereld. In 2015 is een start gemaakt met de revitalisering van sportpark De IJsselweide waar Hockeyclub Oude IJsselstreek is gevestigd. In samenwerking en met inspraak van alle verenigingen die gebruik maken van het sportveld is de revitalisering uitgevoerd. Verenigingen hebben daarbij actief en specifiek kunnen meedenken over de infrastructuur en de aanleg van nieuwe onderdelen. Vanaf startdatum tot oplevering in 2017 is de atletiekaccommodatie vernieuwd, zijn er twee kunstgrasvelden aangelegd; voor voetbal en hockey en is de infrastructuur van het hele sportpark aangepast en verbeterd. Het nieuwe hockeyveld is in 2015 in gebruik genomen. Op 6 mei 2017 is sportpark De IJsselweide officieel geopend. Alle verenigingen die gebruik maken van het sportpark zijn in het zonnetje gezet en hebben zich kunnen presenteren aan de inwoners van Oude IJsselstreek en omgeving. Hockeyclub Oude IJsselstreek heeft Maartje Paumen, hockeyinternational en Olympisch kampioen, gevraagd om een Hockey clinic te geven om hun club zo optimaal in de belangstelling te brengen

Opdrachtgever: gemeente Oude IJsselstreek, dhr. Michel Ligtenbarg

Aannemer: SWECO Nederland

Adviseur: Grasadvies, Jan Willem Boon

Aanneemsom: € 342.000

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6697

Update maaien met losse handjes

Volgende droom: de drone bepaalt waar onbemand gemaaid gaat worden

Onbemand maaien lijkt een hype te worden. Bij een van de Nederlandse groenaannemers lopen er nu al totaal zeventien. Traditioneel worden bestaande maaiers omgebouwd en van software voorzien. Ze kunnen dan *teach and playback* en/of dynamisch maaierend het werk van de greenkeeper overnemen: zonder maaifouten. Volgens deskundigen maaien we over twintig jaar allemaal elektrisch en automatisch op de golfbaan.

Door Broer de Boer

Haast automatisch kom ik voor het onderwerp onbemand maaien terecht bij Vincent Achten, hoofd R&D bij De Enk Groen en Golf, en bij Allard Martinet, werkzaam als directeur business development bij Precision Makers. Beide heren, ooit studiegenoten in Wageningen, verdienden hun sporen met de toepassing van onbemand werken op akkers en sportvelden.

Tot op de centimeter

De robotmaaiers die wij kennen, zijn meestal bestaande maaiers waarvoor typespecifieke software werd ontwikkeld en waarvoor iedere machine apart moet worden omgebouwd. Hoe zijn we zover gekomen? Het startte met projecten in de precisielandbouw. Dat gebeurde in combinatie met het speciale en kostbare real time kinematic-gps (RTK): tot op de centimeter nauwkeurig!

Vincent Achten: 'In de akkerbouw betrof het heel nauwkeurige projecten, zoals onbemand aard-appels poten, rijen frezen en onkruid schoffelen. Voor grasmaaiers bleef deze techniek tot 2006 op de plank liggen. Vanuit Wageningen enquêteerde ik at random 25 golfbanen en die waren heel enthousiast' Op De Rottebergen liep het eerste prototype van een onbemande fairwaymaaier. Dat was op basis van teach and playback, min of meer

Op De Rottebergen liep het eerste prototype van een onbemande fairwaymaaier

afgekeken van industriële robots. Allard Martinet: 'In 2008 viel het besluit om Probotiq op te richten om deze techniek te commercialiseren. Toro-importeur Jean Heybroek wilde wel een demo-machine beschikbaar stellen. De eerste onbemande Toro reed in 2009 op De Hooge Rotterdamsche (voorheen De Rottebergen, red.).' Vervolgens zorgden de crisis in de golfbranche, herkaveling in de aannemerswereld en managementbuy-outs voor vertraging in de ontwikkeling, maar uiteindelijk hadden de HGM en SBA (Mourik) de primeur van de eerste robotmaaiers voor fairways. Dat betrof de Toro 5510/5610. Fairwaymaaiers dus, die ook 'gewoon' te bedienen waren. En dat is, ook nu nog, het uitgangspunt bij de robotmaaiers van Precision Makers, de nieuwe naam van Probotiq.

7 min. leestijd

Nadeel

Met deze Toro-machine, uitgerust met het RTK-gps-systeem, maaiden de greenkeepers eerst heel nauwkeurig eenmaal de fairway. De software sloeg daarbij de route en de handelingen op. Met een soort teach and playback deden deze aangepaste machines vervolgens hun werk. Ze deden gewoon na wat hen geleerd was. Dus ook de maaifouten! En dat bleek in dit systeem moeilijk te corrigeren. Het was kostbaar en tijdrovend, want het alternatief was nog een keer voormaaien en dan zonder fouten. Vanwege de vaak grillige vormen was het interessant om met de teach and playback-systematiek de greens, foregreens en tees te maaien. Ook in de transportstand functioneerde het systeem uitstekend. Andere types van Toro en later John Deere volgden.

Dynamow

Beiden noemen Gerard van der Werf, thans directeur van De Enk Groen en Golf, de persoon in ons land die als eerste voordeel zag in onbemand maaien. Maar: 'Je moest de machine het maaien niet meer voordoen; dat leidde immers alleen maar tot fouten.' Zijn gedachte ging ernaar uit om de golfbaanlay-out en de maaivlakken in te meten en de robotmaaier vervolgens zelfstandig zijn routes te laten berekenen, dit weer op basis van RTK-gps. Dit resulteerde in het product Dynamow. Dynamisch maaien dus, wat iets later ook geschikt gemaakt werd voor kleinere greenmaaiers. Allard Martinet, die hierbij betrokken is, vertelt over het idee: 'Met Dynamow rijdt je eenmalig de contouren van de fairway, vervolgens rijdt je de sluitronden en daarna laat je de robotmaaier in dit begrensde vlak zijn dingen doen.' Dit opende ook mogelijkheden om softwarematig de maaioek ten opzichte van de speelrichting met één druk op de knop automatisch aan te passen. Met deze techniek zijn er met Dynamow op een green acht maaipatronen (stappen van 15 graden) en op fairways zes patronen (stappen van 45 graden) mogelijk. Dynamow heeft bovendien als voordeel dat de contouren van de fairway en de (semi)rough vaststaan. Een fairway wordt dus nog steeds gemaaid zoals de golfbaan-architect dat bedoeld heeft!

Probleempje oplossen

De Dynamow-techniek maakt het mogelijk (menselijke) maaifouten te voorkomen. 'RTK-gps-gestuurd, met een nauwkeurig systeem, geen slingers meer, dus rechte lijnen, geen overgeslagen plekken. Zoiets wordt natuurlijk zichtbaar als de machine enkele malen dezelfde maaifout maakt', aldus Vincent. Het gps-baken op de machine beweegt horizontaal en verticaal nooit in een

ACTUEEL

rechte lijn. Het te tackelen probleem zat dus in een scheefstand van een maaier en het trillen, stutten en springen. Allard: 'Dit probleem werd met een gyroscop en met trillings- en valversnellingssensoren getackeld, zodat er nu echt op de centimeter nauwkeurig gemaaid kan worden. Daarvoor moet de machine wel satellieten kunnen "zien". Bij bosbanen levert dat soms nog steeds problemen op, omdat satellieten niet geostationair zijn.' RTK-gps is weliswaar zeer nauwkeurig, maar mede vanwege de onnauwkeurigheid van de satellieten en hun niet-geostationaire posities moeten er correcties plaatvinden. 'En dat laatste werkt via de simkaart in de computer van Precision Makers! Bij een slecht bereik, zoals bij een bosbaan of in de polder, kan een betere antenne of een radiobasisstation voor dit essentiële dataverkeer een oplossing bieden', aldus Allard.

Heel parcours

Om met zo'n machine de hele fairwaylay-out automatisch te laten maaien, is een truc toegepast. De machine rijdt via de teach and playback-techniek naar een punt tussen de contouren van de fairway en de sluitronde, en daar neemt de Dynamow het commando over. Volgens de R&D-man biedt de ontwikkeling van dit automatisch maaien-concept voor nieuwe types machines vooral kansen op zo veel mogelijk geëlektrificeerde maaimachines, bijvoorbeeld de elektrische bediende hydrostaten. Dat scheelt al een heel stuk in de aanpassingen die gedaan moeten worden. Voor een nieuwe machine, van een type waarvoor de Dynamow-kit al is ontwikkeld, kost het chauffeurloos rijklaar maken ongeveer een werkweek. Na de Toro-fairwaymaaiers volgde John Deere met deze innovatie. 'Inmiddels zijn er drie John Deere-machines operationeel' vertelt Stefan Schmeitz, sales representative Turf van John Deere Nederland BV. 'Op de Goese Golf en op Moyland (Kleve) draait een 8700A fairwaymaaier zijn rondjes, terwijl op Renswoude een 9009A werkzaam is.' Zo is ook Jacobson momenteel bezig om machines geschikt te maken voor deze techniek. Bij Barenbrug loopt zo al een teach and playback AR3. Mark Reuter sr. van importeur Pols Zuidland vertelde desgevraagd dat kort geleden opdracht gegeven is aan Precision Makers om twee Jacobson LF 570's om te bouwen tot demorobotmaaier: 'Eén daarvan gaat naar De Gulbergen.' Votex uit Enschede heeft de innovatie (teach and playback) doorgevoerd op een Roberine F3-klepelmaaier. 'De machine wordt nu in het openbaar groen ingezet, maar zou ook best zijn werk kunnen doen op een golfbaan', aldus woordvoerder Jan Teggeler.

ProTurf®

Omhulde voedingsstoffen met impact!

ProTurf is een geavanceerd productpakket gecontroleerd vrijkomende meststoffen speciaal ontwikkeld voor sportvelden, fairways en tees.

De sterke punten van ProTurf:

- Geeft een snelle reactie, zelfs bij lage temperaturen
- ProTurf werkt 2 tot 3 maanden
- Bevat calcium en magnesium voor gezond en groen gras
- Mini korrel dringt snel in de toplaag (ipv zakt snel weg in de graszode) en zorgt voor een optimale verdeling
- Door de aanwezige calcium wordt de bodemstructuur geoptimaliseerd zonder pH invloed
- Sterke prijs/kwaliteitsverhouding

PROGRASS

Professional Grass Service

Gedistribueerd door:
ProGrass B.V.
www.prograss.nl
Tel : +31 (0)342 550200
E-mail: info@prograss.nl

ProTurf is een product van:
ICL Specialty Fertilizers
www.icl-sf.nl
Tel: +31 418 655780
Email: info.benelux@icl-group.com

ProTurf productrange:

ProTurf 21-5-6+2.5CaO+2.5MgO

ProTurf 18-0-7+3CaO+3MgO

ProTurf 15-5-15+2CaO+2MgO

ProTurf 12-5-20+2CaO+2MgO

Gebruik ProTurf voor:

- ✓ Sportvelden
- ✓ Openbaar groen
- ✓ Fairways
- ✓ Tees

ICL
Where needs take us

John Deere 9009A

Team Bigmow en de Ballpicker in een line-up

De rough

Hindernissen in de maaivlakken zijn ongewenst. De gevoeligheid van de veiligheidssystemen kan worden ingesteld. 'Juist dat maakt de ontwikkeling van een automatische (semi)roughmaaier zo complex', aldus Allard. 'Voor je het weet, stopt hij voor een grote graspol.' Husqvarna experimenteert momenteel op De Stippelberg met een draadgeleid systeem op de semirough. Het leuke is dat dit golfers vaak niet eens opvalt. Hugo van Bijsterveldt, global director Husqvarna Professional, meldt dat de eerste contacten over dit Husqvarna-systeem op basis van de Automower 450X gelegd zijn met de Koninklijke Haagsche en de Noordwijkse Golfclub.

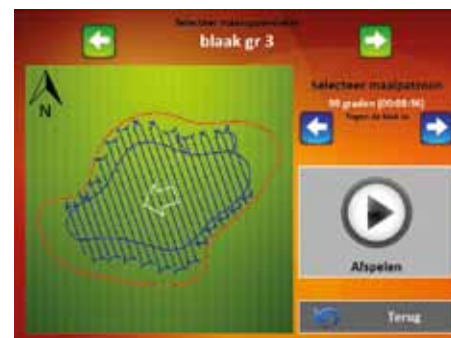
Gestroomlijnd maaien

Met de F315 heeft de eerder genoemde TURFLYNX een totaal ander concept, wat ook een andere beleving van robotmaaieren geeft. CEO Marco Barbosa praat zelfs over een gestroomlijnd concept. De technologie is helemaal verborgen voor de gebruiker. De F315 is een van de lichtste triplex machines, maar het meest geschikt voor fairways. Volgens de producent is het echter geen enkel probleem om deze robotmaaier ook op andere grasvlakken in te zetten. Alle elementen aan deze machine functioneren elektrisch, dus zonder hydraulica of brandstof. Schade aan de grasmat door lekkende hydrauliekslangen behoort hiermee

Op de Goese Golf en op
Moyland (Kleve) draait
een 8700A-fairwaymaaier
zijn rondjes, terwijl op
Renswoude een 9009A
werkzaam is

dus definitief tot het verleden. Dat volledig elektrisch werken zorgt ook voor lage onderhoudskosten van de machine. De benodigde energie wordt opgeslagen in lithiumaccu's, specifiek de LiFePO₄, lithium-ijzerfosfaat. De opslag van energie in het accupack bedraagt 15 kWh. Marco Barbosa: 'Deze machine heeft beduidend minder onderhoudspunten dan een traditionele "fossiele" fairwaymaaier. Alle elektrische systemen zijn keurig en dus veilig weggewerkt. Bij storingen is het een kwestie van het vervangen van een component volgens de plug-and-play-filosofie.' Barbosa bevestigt dat het ook voor hen een uitdaging is om dit type techniek goed te laten functioneren in een omgeving met veel bomen en/of hoge gebouwen.

ACTUEEL

Beeld begrenzing bij Dynamow (rode en blauwe lijn)

'Ook al kan de machine werken bij slechte gps-omstandigheden, het kan effect hebben op de kwaliteit van het werk dat dit soort machines levert. En het prijskaartje dat eraan hangt? Begin 2017 was de prijs ongeveer 85.000 euro. Dat is net iets meer dan het instapmodel van een Tesla S!'

Alternatief voor greens?

Precision Makers heeft voor de Toro-types 3250, 3400 en 3420 al een oplossing om de greens automatisch te maaien. En het alternatief, bijvoorbeeld goedkope maaierjes at random je greens laten maaien? Als je zo'n e-mower wilt programmeren om de vleuglen er mooi in te maaien, komt er volgens Allard qua investering op een 18 holesbaan nog minimaal een halve ton bij: 'Om een goed functionerend RTK-gps-systeem te maken, ben je voor een golfbaan al 15.000 euro per systeem kwijt. Ons systeem zit op 35.000 per maaier.'

Driving range

De driving ranges zijn het zorgenkindje van elke golfclubmanager. Hoe kan men daar het gras kort houden en de ballen zo goed, veilig en zuinig mogelijk verzamelen? Belrobotics heeft hiervoor een oplossing met de combinatie van robot-maaiers en ballenverzamelaars. De Bigmow en de Ballpicker voeren deze taken automatisch uit, waardoor de medewerkers hun tijd kunnen besteden aan andere, meer waardevolle activiteiten. De Bigmow en de Ballpicker gaan als team aan de slag op de driving range voor het automatisch maaien van het gras en het verzamelen van de ballen. En... tot slot is er nog de Astrobot One. Maar deze robot wordt alleen ingezet voor het onderhoud van kunstgrasvelden. Nu zijn er golfbanen met redelijke oppervlaktes kunstgras, maar: 'Golfbanen vormen niet direct onze markt', aldus Nicolas De Geyter van Astrobot.

Alles voor uw gras vindt u bij ProGrasS!

WE CARE FOR GRASS

ALLET C-Range
Diverse cassette leverbaar

Fleetbelijning

Milati

22 juni demodag in
Zwijndrecht,

meer info op de website

Milati Grass Machines BV
Buitendijks 49
3356 LX Papendrecht
T: +31 78 641 56 54

Dynamow

De Turflynx F315 wordt geproduceerd in Portugal

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6681

HOE DYNAMISCH ZIJN WE?

Allard Martinet (l) en Vincent Achten, specialisten in het onbemand werken op akkers en sportvelden. Als een van de pioniers op het gebied van robotmaaien staat dus De Enk Groen en Golf genoteerd. Daar rijden nu zeventien robotmaaiers rond. De huidige leverancier van teach and playback en Dynamow is Precision Makers. Dit bedrijf is tegenwoordig een onderdeel van de Dutch Power Company-holding, waarin sinds 2016 bijvoorbeeld ook ABN Amro participeert. Precision Makers produceert hightech oplossingen specifiek voor de groene sector, maar is bijvoorbeeld ook bezig met robottractoren voor de landbouw.

Welke andere spelers zijn er op deze nog jonge markt? Dat is Cub Cadet (VS), die zich naast de productie van buggy's en maaiers ook op robotmaaiers heeft gestort; dit bedrijf is alleen actief in greenmaaiers. En verder is er Turflynx, van origine een Portugees bedrijf, dat chauffeurloos maaien combineert met een totaal nieuw maaierconcept. Veiligheid is een belangrijk issue voor alle robotmaaiers. Standaardisering of normering bestaat nog

Allard Martinet (l) en Vincent Achten, specialisten in het onbemand werken op akkers en sportvelden

niet. En de toekomst? Over twintig jaar maaien we allemaal elektrisch en automatisch, volgens Vincent Achten en Allard Martinet. En we maaien nog dynamischer! Een drone schouwt de golfbaanonderdelen en bepaalt op basis van warmtebeelden waar en wanneer er gemaaid gaat worden...

DE ROBOTMAAIERS OP EEN RIJ

Merk/Type	Inzet	Gps-systeem	Energiebron	Vermogen	Aandrijving	Werkcapaciteit	Aanschaf in € circa
Toro							
3250	Greens	Rtk-gps	Fossiel	16,2 pk	Hydraulisch	Afh layout	Op aanvraag
3400	Greens	Rtk-gps	Fossiel	24 pk	Hydraulisch	Afh layout	Op aanvraag
3420 (hybride)	Greens	Rtk-gps	Fossiel	24 pk	Hybride	Afh layout	Op aanvraag
5510/5610	Fairway	Rtk-gps	Fossiel	35/44.2 pk	Hybride	Afh layout	Op aanvraag
5010 (hybride)	Fairway	Rtk-gps	Fossiel	24.8 pk	Hydraulisch	Afh layout	Op aanvraag
John Deere							
8700 A	Fairway	Rtk-gps	Fossiel	49.2 pk	Hydraulisch	Afh layout	Bepaalt dealer
9009 A	Semi-rough	Rtk-gps	Fossiel	51.5 pk	Hydraulisch	Afh layout	Bepaalt dealer
Jacobson							
AR3	Tee-maaier	Rtk-gps	Fossiel	30 pk	Hydraulisch	Afh layout	Op aanvraag
LF570	Fairway	Rtk-gps	Fossiel	38 pk	Hydraulisch	Afh layout	Op aanvraag
Roberine							
F3 klepelmaaier	Openb. Groen	Rtk-gps	Fossiel	41 pk	Hydraulisch	Afh layout	Op aanvraag
Turflynx							
F315	Fairway	Rtk-gps	LiFePO4	5.4 kW+1kW	Elektrisch	3.5 ha/lading	85.000
Husqvarna							
Automower 450X	Semi (Rough)	Gps/draad	Elektrisch	43 W	Elektrisch	0.5 ha/lading	3.500
Belrobotics							
Bigmow	Driving range	Gps/draad	LiFePO4	320 W	Elektrisch	2 ha/lading	11.500
Parcmow	Tuin/park	Gps/draad	LiFePO4	320 W	Elektrisch	1 ha/lading	7.500
Ballpicker	Driving range	Gps/draad	LiFePO4	320 W	Elektrisch	2 ha/lading	12.500

Sportsfill Eco⁺: groen licht voor SBR bestekken

Duurzaam rubber infill

- Perfecte sporttechnische eigenschappen
- Voldoet aan de nieuwe norm voor rubber granulaat
- Voorzien van milieukeur
- 100% gerecycled
- 100% terugname garantie
- Verkrijgbaar in zwart, groen en bruin

**Today black, tomorrow
green solutions.**

De RIVM, ECHA* en de FIFA hebben het bevestigd: sporten op kunstgrasvelden is veilig. Om te voldoen aan de maatschappelijke vraag, is er een strengere norm gesteld voor rubber granulaat. Hier moeten alle bestekken aan voldoen. Dat kan met Sportsfill Eco⁺, dé SBR rubber infill. Het perfecte een-tweetje tussen sportieve prestaties en veiligheid & duurzaamheid. De certificaten van ISA sport, LABOSPORT en Milieukeur zijn het bewijs. Aan het eind van de levensduur van uw kunstgrasveld nemen wij Sportsfill Eco⁺ bovendien zonder kosten terug en maken er andere duurzame rubberproducten van. Sportsfill Eco⁺, de duurzame en veilig basis voor sportieve topprestaties. Nu én in de toekomst!

* ECHA: European Chemical Agency

DEMO DOE DAGEN

Groen
Techniek
Holland

ONKRUID
REINIGING

ZERO-
EMISSION

SMART-
FIELDMANAGEMENT

Schrijf je **NU** in!

ZERO EMISSION

de laatste
ontwikkelingen
gedemonstreerd

15 juni

13.00 - 16.00 uur

**Groen
Techniek
Holland**

Op **15 juni** vindt de tweede **GTH DEMO DOE DAG** plaats. In het park aan de Aarthertoglaan nabij stadion de Vliert in den Bosch. In kort bestek geven wij u een preview wat u op GTH kunt bewonderen op het gebied van **accutechniek en elektrische toepassingen**.

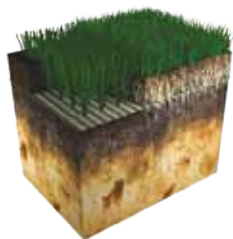

HOFMEIJER

CIVIEL- EN CULTUURTECHNIEK B.V.

+1.0575.50.22.77 | WWW.HOFMEIJERVOORST.NL

Natuurlijk Geweven Hybride Gras *Xtreme Grass*

Volledig
recyclebaar

Eenvoudige
installatie

Betere stabiliteit
en grip

Optimale wortel
ontwikkeling

Duurzaam en
meer spelenuren

Uniformiteit
en vlakheid

Eenvoudig te
herstellen

Normaal
onderhoud

GEEF UW KUNSTGRASVELD EEN TWEEDE KANS!

Vaak worden complete kunstgrasvelden vervangen, terwijl slechts een **klein deel** van het veld versleten is, of omdat het veld niet meer aan de huidige **normen** voldoet. Wij zijn van mening dat ieder veld een tweede kans verdient. Met een relatief **kleine investering** kunnen wij uw veld opwaarderen volgens de KNVB en FIFA normen en de **gebruiksdur** van uw veld met **3 tot 5 jaar verlengen!**

Waarom zou u een heel veld vervangen als alleen de doelgebieden versleten zijn. Wij kunnen, geheel naar uw wensen, een deel van het penalty gebied vervangen met nieuw kunstgras dat geschikt is voor deelenovaties van kunstgrasvoetbalvelden.

Transplantatie is ook een mogelijkheid. Vaak is het veld namelijk versleten rond de penaltystip en in de doelgebieden, terwijl het kunstgras van de achteruitlopen nauwelijks versleten is. Het kunstgras van het doelgebied wordt dan omgeruild met het kunstgras uit de achteruitlopen. Op deze manier zal het gehele speelveld bestaan uit hetzelfde kunstgras en ontstaat er ook geen kleurverschil.

Uiteraard kunnen er ook **kwaliteitsverbeteringen** worden toegepast, zoals het verven van velden van uw huidige zand en rubber infill. Hierdoor worden er weer betere speeleigenschappen gecreëerd. Daarnaast neemt ook de kans op blessures af en neemt het spelcomfort toe.

Door het toepassen van één van bovenstaande revitaliserings komen de speeleigenschappen van het bestaande veld ook weer dichterbij de speeleigenschappen van uw nieuwe velden te liggen. Daarbij zal een opgeknapt veld weer vaker bespeeld worden, waardoor een betere spreiding van het gebruik van de velden ontstaat.

J&E SPORTS

AANLEG | ONDERHOUD | LANDSCAPING

WWW.JENESPORTS.COM

INTERESSE?
Vraag dan onze
folder aan of neem
contact met ons op
voor een geheel
vrijblijvende
offerte.

Spaanderstraat 30 | 5348 LA Oss | (0412) 64 79 37 | info@jenesports.com

MP SERIE 3-DELIGE CIRKELMAAIERS

Laagste brandstofgebruik door licht gewicht (DomeX®)

Grootste werkbreedte (300, 330 of 350 cm)

Hoogste motorvermogen (49 - 65pk Kubota® Commonrail turbodiesel)

Smalste transportbreedte (1.65 meter transportbreedte)

Luxe cabine met aircó

RANSOMES

A Textron Company

Pols Groep | +31 (0) 181 45 88 45 | info@pols.nl | www.pols.nl

WWW.WITTOUCK.NL

info@wittouck.nl

DE SPECIALIST VOOR

Verbetering waterdoorlatendheid
Gespecialiseerd kunstgras onderhoud

Wekelijks onderhoud

Revitalisatie

Hockey

Tennis

DEMO DOE DAGEN

Groen
Techniek
Holland

ONKRUID
REINIGING

ZERO-
EMISSION

SMART-
FIELDMANAGEMENT

Schrijf je **NU** in!

GREEN DEAL INNOVATIONS

de laatste ontwikkelingen
en de nieuwste machines
gedemonstreerd

29 juni

Groen
Techniek
Holland

Op **29 juni** vindt de derde **GTH DEMO DOE DAG** plaats. In kort bestek geven wij u een preview wat u op GTH kunt bewonderen op het gebied van **smart fieldmanagement en green deal innovations**. Deze Demo-Doe-Dag vindt plaats op **29 juni bij DLF in Moerstraten**.

Ekompany International, producent van duurzame gecontroleerd vrijkomende meststoffen, presenteert een nieuwe reeks Ekote-producten, geschikt voor het bemesten van professionele golfbanen en sportvelden.

Nieuwe generatie gecontroleerd vrijkomende meststoffen voor golfbanen en sportvelden - *made in Holland*

‘Ekote-meststoffen geven de nutriënten op een gecontroleerde manier vrij, waardoor ze lang werken. Het product is daarmee uitermate geschikt voor bemesting van bijvoorbeeld fairways, omdat men daar natuurlijk zo min mogelijk wil bemesten’, vertelt Eric van Kaathoven, directeur van Ekompany. De Sport & Green-range biedt ook een minivariant, die is toegespitst op de bemesting van golfterreinen en voetbalvelden. De organische humuszuren in deze producten zorgen ervoor dat het bodemleven een natuurlijke boost krijgt en dat de ontwikkeling van het wortelgestel gestimuleerd wordt.

Ekote Sport & Green biedt een breed assortiment van gecontroleerd vrijkomende meststoffen, ieder met een eigen werksduur. Hierdoor zijn de meststoffen in het voorjaar, najaar of het gehele seizoen lang bruikbaar. Voor de eerste helft van het seizoen zijn bijvoorbeeld de volgende producten van toepassing:

- Ekote Sport&Green Start (2-3) 16-25-10+2CaO, geschikt voor het nieuw aanleggen of herzaaien van golfbanen, sportvelden en openbaar groen. Het product heeft een continue voedingsafgifte voor een periode tot drie maanden.
- Ekote Sport&Green (2-3) 26-05-11+3MgO, geschikt voor het bemesten van parken, sportvelden in het voorjaar en voor hoveniersgebruik. Het product heeft een hoog N-gehalte en zorgt voor een gelijkmatige groei.
- Ekote Sport&Green Season (4-5) 26-05-11+2CaO, geschikt voor het bemesten van parken, sportvelden in het voorjaar en voor hoveniersgebruik. Het product heeft een langdurige werking en zorgt voor gelijkmatige voeding.

De ontwikkeling van Ekote

Ekompany International startte de ontwikkeling van gecontroleerd vrijkomende meststoffen, de Ekote-meststoffen, in 2010 op de Chemelot Campus in Geleen. Op zich is het gebruik van gecoatete meststoffen bij het bemesten van

professionele golfvelden en sportvelden niks nieuws, aldus Van Kaathoven. ‘Afhankelijk van het gewas heeft de mestkorrel een bepaalde samenstelling, bestaande uit stikstof (N), fosfaat (P) en kalium (K), aangevuld met toevoegingen zoals magnesium, calcium en spoorelementen. Deze specifieke samenstelling wordt ingekapseld door middel van een coating. De werksduur van de korrel wordt bepaald door de bodemtemperatuur en niet door omstandigheden zoals regenval, bodemstructuur en pH-waarde van de bodem.’ Maar de manier waarop deze meststoffen geproduceerd werden, kon volgens Van Kaathoven veel efficiënter. En hij wist waarover hij het had, want in zijn lange carrière stond hij bij verschillende bedrijven aan de wieg van de ontwikkeling van dit soort meststoffen.

Minimaliseren van de milieu-impact

Zijn ideeën hierover resulteerden uiteindelijk in een innovatief proces: een *state of the art* en uniek gepatenteerd productieproces dat schoner en

Ekote Sport & Green Mini

Ekote Sport & Green

efficiënter is dan de bestaande coatingtechnologieën. Van Kaathoven: 'Ons productieproces is stukken vriendelijker voor het milieu. Zo gebruiken we tijdens het productieproces veel minder energie dan standaard op de markt gebeurt. We gebruiken een polymeercoating op basis van plantaardige olie en genereren hierbij geen gevaarlijke gassen of chemisch afval, dus milieutechnisch gezien produceren wij zeer vriendelijk.' Ekompany International draagt naar zijn mening dan ook daadwerkelijk bij aan het minimaliseren van de milieu-impact in de gehele bevoorradingketen: van de energie die tijdens de productie wordt verbruikt en het type verpakking tot de gereduceerde transportvolumes in vergelijking met conventionele meststoffen. 'Door de efficiëntie en precisie van Ekote is er minder volume nodig in vergelijking met standaardmeststoffen. Hierdoor wordt de transportvoetafdruk kleiner in de gehele waardeketen.'

**Het energie neutrale proces
is niet alleen goed voor het
milieu, maar ook voor de
kosten van de meststof.
En dat merkt de eind-
gebruiker natuurlijk ook!**

Coating op basis van plantaardige olie

De sleutel tot deze efficiënte en economische productiemethode is de coating. In tegenstelling tot leveranciers van vergelijkbare meststoffen maakt Ekompany gebruik van een nieuwe coating die als hoofdcomponent plantaardige olie bevat. Hierdoor is de temperatuur waarbij het productieproces werkt een stuk lager dan bij vergelijkbare meststoffen, zonder de gebruikelijke toevoeging van gevaarlijke componenten. Van Kaathoven: 'Dit resulteert in een bijna energieneutraal proces, dat niet alleen goed is voor het milieu, maar ook voor de kosten van de meststof. En dat merkt de eindgebruiker natuurlijk ook!'

Grootste productiecapaciteit in Europa

'Daarbij hebben wij de grootste productiecapaciteit in Europa', vervolgt hij. 'Dit schaalvoordeel draagt eveneens bij aan de economische wijze waarop de Ekote-meststoffen geproduceerd worden. Want ook hierdoor is er dus sprake van lagere kosten. Daarnaast zorgt dit continuproces ervoor dat de kwaliteit en consistentie van de producten gewaarborgd blijven, waardoor ze veilig zijn in het gebruik.' Ekompany International heeft een eigen R&D-afdeling, die toeziet op de kwaliteit van de producten. 'Niet alleen de RHP-producten, maar al onze producten ondergaan uiteraard een strenge kwaliteitscontrole', zegt Leon Janssens, senior quality control analyst bij Ekompany. 'Hiertoe worden de producten bijvoorbeeld langdurig getest om het afgiftepatroon te controleren. Het afgiftepatroon is voor telers van wezenlijk belang om te zorgen dat de teelt precies die voedingsstoffen ontvangt die nodig zijn.'

Wereldwijd

In 2016 werd Ekompany onderdeel van Kingenta Ecological Engineering Group, een Chinese hightech onderneming gericht op de ontwikkeling, productie en marketing van onder andere *slow* en *controlled release fertilisers* (SRF en CRF), wateroplosbare meststoffen (WSF) en vloeibare meststoffen. Kingenta wil samen met Ekompany zijn verkoopactiviteiten in het westen uitbreiden. Het Limburgse bedrijf is Kingenta's eerste productie- en verkooporganisatie in Europa van gecontroleerd vrijkomende meststoffen (CRF) en van hieruit wordt de westerse markt bediend.

 ekompany

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6672

THE GAME CHANGER

FOR **GROUNDS** MAINTENANCE ONLY FROM TORO

NEW
LT-F3000

PRODUCTIVITY
by design

- Productiviteit en een mooi maaibeeld bij kort en lang gras
- Voor speelvelden, wegbermen, parken en ruige terreinen
- Ontworpen om gebieden te beheren met slechts 3 à 4* maaibeurten per jaar
- Productiviteit en veelzijdigheid, met lage onderhoudskosten

GROENTECHNIEK
Jean Heybroek

www.jeanheybroek.com

www.toro.com/LT-F3000

*Dependent on environmental conditions and mowing speed

Klaar voor het toekomstbestendig beheer van sportvelden?

Kennis over het beheer van sportvelden is volop in ontwikkeling. Denk hierbij aan bezuinigingen die ons dwingen efficiënter te werken, de invoering van de greendal en daarmee het streven naar chemievrij beheer én de ontwikkelingen rondom GPS (sensing) en precisiebeheer.

Wilt u uw kennis verder verdiepen? Lees dan hieronder meer over het nieuwe cursusaanbod van HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleidingen.

Cursus Smart & Clean beheer

Bent u verantwoordelijk voor het beheer van sportvelden (natuurgas) en heeft u behoefte aan verdieping van uw kennis en het vergroten van uw inzicht op het gebied van precisie technieken en robotisering? Dan is de cursus Smart & Clean beheer wat voor u!

Bij het beheer van de grasmat wordt steeds indringender de vraag gesteld waar, wanneer en hoeveel er beregend, bemest en bewerkt moet worden. Om deze vragen te kunnen beantwoorden wordt steeds meer gebruik gemaakt van precisietechnieken en robotisering. Na de tweedaagse cursus Smart & Clean beheer bent u weer op de hoogte van deze nieuwe ontwikkelingen en kunt u deze toepassen in de praktijk. Iedere cursusdag heeft een eigen hoofdthema. De eerste dag is gericht op groei en ontwikkeling van een gezonde

grasmat en de tweede cursusdag gaat in op het sturen en interpreteren van data door middel van precisietechnieken en robotisering. De cursus is onderdeel van de opleiding Hoofd Greenkeeper.

Cursus Optimale vitaliteit en Kwaliteit van de grasmat

De basis van een vitale grasmat is een duurzaam beheerde uitgebalanceerde bodem. Wilt u meer inzicht krijgen hoe u de grasmat vitaal en bespeelbaar houdt? Dan is de cursus Optimale Vitaliteit en Kwaliteit voor u geschikt!

De cursus start in maart 2017 bestaat uit 4 dagen en gaat in op de volgende onderwerpen: grasfysiologie, microklimaat, bodemfysiologie, bodemchemie en biologie van de bodem. Met de opgedane kennis over de grasmat en de groeiplaats bent u in staat problemen in het sportveld te signaleren, heeft u kennis om de oorzaak vast te stellen en bent u in staat om uw beheer hierop af te stemmen. De cursus is onderdeel van de opleiding Expert Natuurgas.

Meer weten?

Kijk voor meer informatie over deze cursussen op www.haskennistransfer.nl (zie bij het opleidingsaanbod 'GROEN'). Of neem contact op met Lamiaa Fareh, Projectmanager Bedrijfsopleidingen via T: (088) 890 3774 E: L.Fareh@has.nl

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6682

De vernieuwde parken moeten de beste sportfaciliteiten gaan bieden.

Maastricht hervat verbeteringsprogramma

Minder, maar kwalitatief betere sportparken gepland

Na een gedwongen pauze van bijna tien jaar is de gemeente Maastricht van plan haar vernieuwingsbeleid nieuw leven in te blazen. De nieuwe coördinator groen van Maastricht Sport, Coen Janssen, heeft opdracht gekregen het wiel weer in beweging te brengen. Fieldmanager sprak met hem.

Auteur: Guy Oldenkotte

De plannen waren duidelijk, het budget was bepaald en alle betrokkenen waren geïnformeerd: Maastricht wilde de buitensportactiviteiten gaan concentreren op vijf multifunctionele kwaliteits-sportparken, aangevuld met een beperkt aantal basissportparken en stervoorzieningen. De sport-accommodatie zou niet langer primair voor de sporter worden ingericht, maar zich juist richten op de sportende Maastrichtenaar. Elke inwoner moest binnen 2.000 meter een hoogwaardige sport-

accommodatie tot zijn beschikking hebben, zo was het plan. De kwaliteit van ten minste twee sportparken moest daarbij van dermate hoge kwaliteit zijn dat ze een A-status zouden verkrijgen. Een adviesbureau had het jaar daarvoor onderzoek gedaan en een gedegen beleid geschreven, en de visie en beleidsplannen van de bedenker, wethouder Luc Wijnants, oogstten destijds veel lof van collega's elders in ons land. Dat was in 2008. Er werd een begin gemaakt en sportpark West en

sportpark Geusselt kregen kort daarna de A-status. Toen kwam de internationale financiële crisis en liepen de plannen vast. 'Sport' was niet langer een prioriteit en vernieuwing had opeens een financieel risico dat niemand wilde dragen. Daarna werd het een hele tijd stil rondom de vernieuwingen. De focus kwam elders te liggen. Enkele jaren later werden de plannen weer opgepakt, er werd weer geld vrijgemaakt en de plannen werd nieuw leven ingeblazen. Maastricht kon dat, nu de economi-

5 min. leestijd

Maastricht wilde de buitensportactiviteiten concentreren op vijf multifunctionele kwaliteitssportparken

sche crisis voorbij was, en moest dat, omdat het door de Rekenkamer Maastricht op de vingers was getikt. Die had de effectiviteit van het sportaccommodatiebeleid van Maastricht over de periode 2008-2016 onderzocht. Hoewel er een aantal aansprekende resultaten was geboekt, was de Rekenkamer ontevreden met de bereikte resultaten. Op belangrijke onderdelen was het beleid zelfs gestagneerd, zo concludeerde de Rekenkamer. Om een vervolg te geven aan de aanpassingen en de renovaties weer vlot te trekken, werd uit de andere hoek van de provincie Coen Janssen aangetrokken. Zijn taak is helder: de bestaande sportparken upgraden en de plannen uit 2008 alsnog realiseren. 'Tussen 2008 en 2016 heb ik meegewerkt aan een plan voor het spreidingsbeleid van de sportfaciliteiten in Venlo', zo verklaart hij de overstap.

'Het doel was om sommige accommodaties in die gemeente af te stoten en andere samen te voegen. Uiteindelijk is dat plan niet uitgevoerd, omdat de politiek zich niet wilde committeren en omdat de benodigde financiële middelen ontbraken. Gelukkig wordt in Maastricht nu wel doorgepakt', stelt Janssen.

Kleine aanpassing

In haar onderzoek concludeerde de Rekenkamer van Maastricht in 2016 dat de beoogde uitvoeringsplanning niet is gehaald. De lange doorlooptijd en onduidelijkheden gingen ten koste van het draagvlak bij verenigingen, maar ook van de realisatie van de financiële doelstellingen. Toch wil Maastricht voortborduren op de plannen die destijds, in 2007, zijn opgesteld. 'Het uitgangspunt blijft hetzelfde, maar we zijn wel bezig de plannen door te lichten om te zien welke ontwikkelingen van de afgelopen jaren eventueel aanpassingen rechtvaardigen', merkt Janssen op. Een van die ontwikkelingen zal zeker door de clubs in de stad positief ontvangen worden. 'Tien jaar geleden was het een verplichting dat clubs mee moesten verhuizen. Nu is ons beleid erop gericht om het in overleg met de clubs te doen. Je ziet namelijk dat vele verenigingen het zwaar hebben om hun eigen broek op te houden. We gaan ze niet meer pushen, maar investeren waar nodig.'

De verenigingen worden geacht zelf actief mee te werken. 'Anders investeren we niet', merkt Janssen op. Die synergie is nodig omdat de plannen ook gevolgen kunnen hebben voor de verschillende

sportverenigingen. 'Een van onze doelstellingen is om de drie voetbalverenigingen op Sportpark Heugem samen te voegen tot één. Als dat lukt, rechtvaardigt dat ons plan om van drie-en-een-half natuurgrasveld twee kunstgras- en twee natuurgrasvelden te maken.' Janssen is zich bewust van de gevoeligheid die zo'n samenvoeging met zich meebrengt. 'Verenigingen willen graag zelfstandig blijven, maar zitten tegelijkertijd wel in zwaar weer. Het is een lastig traject, maar het zou zonde zijn als ze nu niet meedoen. Deze trein komt maar één keer voorbij.'

Inhaalslag maken

De financiën die in 2008 werden vrijgemaakt, waren vooral bedoeld om een aantal bestaande sportaccommodaties te verbeteren en kwaliteits-sportparken te realiseren. 'Waar nodig willen we ook enkele kunstgrasvelden aanleggen, zeker op parken waar momenteel al een capaciteitsprobleem is.' Anno 2017 krijgt Janssen daar een extra uitdaging bij. 'De afgelopen tien jaar is er weinig aan het onderhoud gedaan. We gaan nu een inhaalslag maken om extra te investeren, maar dat kost veel geld.' Hoewel aanvankelijk gepland was om de activiteiten vóór 2020 uit te voeren, is Janssen er inmiddels van verzekerd dat hij de komende vier jaar jaarlijks 1,2 miljoen euro kan besteden. 'Dat bedrag besteden we aan het reguliere en het groot onderhoud en aan het verbeteren van de sportaccommodaties.' Om de financiële middelen effectief in te zetten, heeft de gemeente Maastricht het onderhoud van de sportvelden in 2016 aanbesteed. 'De aanbesteding

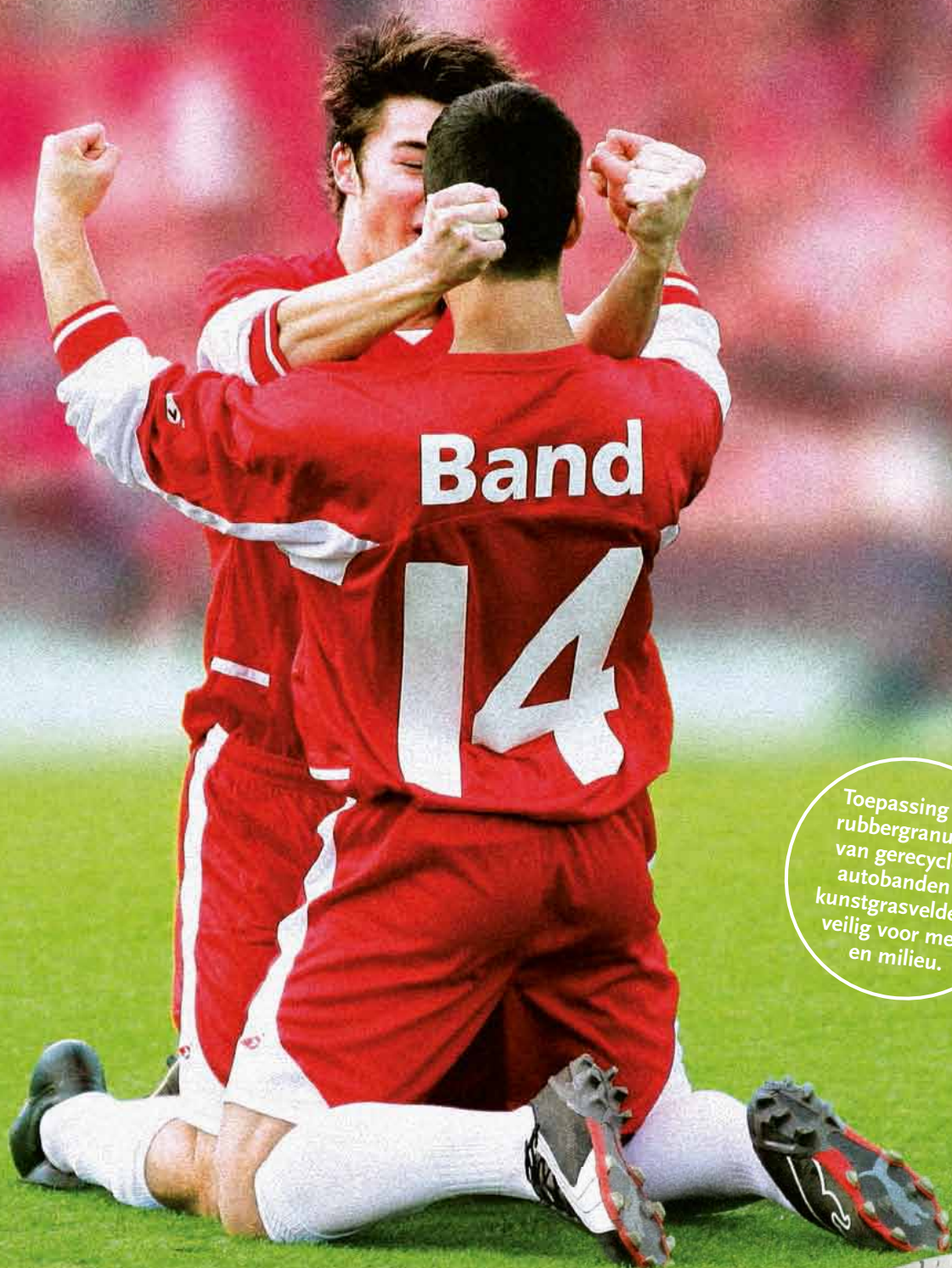

Coen Janssen

De komende jaren worden verschillende kunstgrasvoetbalvelden aangelegd.

Toepassing van
rubbergranulaat
van gerecyclede
autobanden in
kunstgrasvelden is
veilig voor mens
en milieu.

Rubbergranulaat in kunstgras scoort!

Inzamelen oude banden. Voor een schoner milieu.
Alle gebruikte autobanden worden in Nederland door RecyBEM
ingezameld en op een milieuverantwoorde wijze verwerkt.

www.bandenmilieu.nl

Oude
banden,
nieuw
leven.

RecyBEM B.V.

BAND & MILIEU

‘Waar nodig willen we ook enkele kunstgrasvelden aanleggen’

is toen toebedeeld aan de Dolmans Landscaping Group uit Bunde. Zij doen het reguliere onderhoud en hebben een contract voor vier jaar, dat steeds met één jaar kan worden verlengd. De gemeente Maastricht verwacht van de Dolmans Landscaping Group dat ze de velden naar een hoger niveau kan brengen. ‘Vorig jaar was het nog even aftasten en was iedereen nog zoekende, maar de eerste stappen zijn inmiddels gezet.’ Op een extra financiële injectie dankzij de verkoop van de vrijgekomen sportparken hoeft Janssen echter niet te rekenen. ‘De vrijgekomen parken zullen worden heringericht. Zo wordt sportpark Limmel ingericht voor het bufferen van water en gaat sportpark

Demertstraat naar het Vastgoedbedrijf van de gemeente Maastricht. Eén natuurveld op het park is al omgebouwd tot een extra parkeerterrein voor het MECC. Sportpark De Heeg in Maastricht-Zuid en sportpark Akersteenweg gaan ook terug naar Vastgoed. De exacte invulling en het toekomstige gebruik van deze parken zijn nog onbekend, maar ongeacht wat ze de gemeente gaan brengen, die inkomsten zullen niet direct naar ons budget vloeien.’ Uiteindelijk zal het aantal sportparken in Maastricht in 2018 van veertien naar tien moeten zijn teruggebracht.

Multifunctioneel gebruik

Een sportpark dat destijds als een van de eerste werd aangepakt, was sportpark West. ‘Dat sportpark huisvest tegenwoordig diverse verenigingen en heeft een multifunctioneel karakter’, zegt Janssen. Zo’n multifunctioneel karakter heeft de gemeente Maastricht ook voor ogen voor de overige sportparken. ‘Wij hebben als missionstatement alle Maastrichtenaren op het breedtevlak aan het sporten te krijgen.’ Janssen kijkt daarbij ook naar het beschikbaar stellen van de sportaccommodaties aan de scholen. ‘Daarnaast hebben wij binnen onze organisatie Maastricht Sport ook een aantal mensen wier opdracht het is om de inwoners aan het bewegen te krijgen. Het is niet ondenkbaar dat onze accommodaties ook voor hen zullen worden ingezet’, aldus Jansen. Behalve in de sportparken zelf zal Maastricht daarbij ook investeren in nieuwe sportattributen.

Grensoverschrijdende samenwerking

De aanpak in Maastricht heeft veel weg van het idee dat de gemeente Beek had voor haar Sportlandgoed De Haamen. Fieldmanager heeft die plannen vorig jaar uitgebreid beschreven. Zich bewust van haar kleine omvang, zocht de gemeente Beek destijds contact met haar grotere buurgemeenten, om te zien hoe de faciliteiten op Sportlandgoed De Haamen kunnen worden gemaximaliseerd. ‘Ook wij kijken naar wat er in onze buurgemeenten gebeurt’, merkt Janssen op. ‘Met de gemeente Heerlen/Sittard-Geleen is inmiddels een intensieve band gevormd; in de toekomst gebeurt dat met Kerkrade. We hebben het plan opgevat om dit jaar bij elkaar te gaan zitten en wat zaken op elkaar af te stemmen, om de regionale samenwerking te verbeteren.’ Die samenwerking zou dan niet direct de afstemming van de accommodatieactiviteiten betreffen, maar meer strategisch zijn. ‘Je kunt daarbij denken aan een gezamenlijke aanpak als besloten zou worden dat SBR-granulaat niet langer gewenst is in onze kunstgrasvoetbalvelden. Mocht dat besluit er ooit komen, dan zouden we als drie gemeenten samen kunnen kijken hoe we dat aanpakken en uitvoeren.’

Oorspronkelijk was het de bedoeling dat

Maastricht in 2020 over slechts vijf multifunctionele sportaccommodaties zou beschikken, die dan wel van de hoogste kwaliteit zouden zijn. Of het de gemeente Maastricht gaat lukken om dat in de komende twee-en-een-half jaar te realiseren, valt nog te bezien. Duidelijk is wel dat de gemeente de draad weer heeft opgepakt. Het is nu te hopen dat een nieuwe crisis voorlopig uitblijft.

Maastricht heeft het beleid om iedereen aan het sporten te krijgen.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6683

Lichtpunt in het Amsterdamse Bos

Avondwedstrijden bij de Amstelveense hockeyclub Hurley worden sinds het najaar van 2015 gespeeld onder LED-licht van AAA-LUX. Dit werd direct als zeer positief ervaren. In 2016 is vervolgens het hele complex voorzien van AAA-LUX LED, 3 hockeyvelden en een bijveld. Hurley was één van de eerste hockeyverenigingen in Nederland die aanspraak maakte op de subsidie die het ministerie van Economische Zaken tegenwoordig ter beschikking stelt. De overheid probeert zo sportverenigingen te bewegen bij te dragen aan een verlaging van het energieverbruik, zodat Nederland de doelstellingen van het Klimaatakkoord kan halen. Sportclubs met dynamische LED sportveldenverlichting zijn verzekerd van beter en helderder licht dat veel minder energie verbruikt. Ter vergelijking, het vervangen van conventionele armaturen door LED armaturen, levert op een hockeyveld een besparing op die overeenkomt met het “verledden” van 10 – 25 kilometer straatverlichting.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6684

AAA-LUX®
TRIPLE A LIGHTING

Een topgrasmat met dank aan mezen en spreeuwen

Gemeente Utrecht toont zich inventief in het kader van de *Green Deal*

Een compleet sportpark onderhouden zonder bestrijdingsmiddelen. Dat is de opdracht waaraan gemeenten zich vanaf 2020 moeten houden in het kader van de *Green Deal*. De gemeente Utrecht bereidt zich alvast voor op dit gegeven door nieuwe oplossingen te onderzoeken. Onlangs werden op sportpark Zuilen ruim zestig nestkasten geplaatst in de hoop verschillende soorten vogels en vleermuizen te lokken, die overlast gevende insecten en insectenlarven eten. Gemeentelijk projectleider Marcel Bouwmeester: 'Dit is een creatieve, ecologische oplossing om onder andere de vijf natuurgrasvelden op sportcomplex Zuilen te onderhouden.'

Auteur: Guus van Rijswijk

Larven, kevers maar ook de processierups: zij zijn dé grote vijanden van een mooie, egale natuurgrasmat of geven overlast op een sportpark. Met name emelten (larven van langpootmuggen), engelingen (larven van onder andere mei-, juni- en rozenkevers) en rouwvlieglarven kunnen het

fieldmanagers behoorlijk moeilijk maken. De insectenlarven veroorzaken schade aan het gras doordat ze de ondergrondse delen van de grasplant aanvreten. Vorige zomer had de gemeente Utrecht last van losliggende graszoden, omdat engelingen de wortel van het gras opaten.

Insectenvraat

Met het oog op de naderende Green Deal, die het gebruik van verdelgingsmiddelen verbiedt, gaat het nog een hele toer worden om de insectenvraat te bestrijden. Gemeenten zullen het beheer van hun sportvelden dus moeten inrichten zonder

5 min. leestijd

insectenbestrijdingsmiddelen. Hoewel de sportsector uitstel heeft gekregen voor het gebruik van verdelgsmiddelen op onverharde en semi-verharde sportterreinen als gras, kunstgras en gravel, begint de gemeente Utrecht nu al met het inspelen op de eisen van de Green Deal. Alternatieve, ecologische en financieel aantrekkelijke oplossingen vormen daarbij het sleutelbegrip, vertelt gemeentelijk projectleider Marcel Bouwmeester: 'Engerlingen kan je ook ecologisch met aaltjes (insectparasitaire nematoden) bestrijden, maar wij geven de voorkeur aan deze oplossing.'

Nestkasten in lichtmasten

Een korte overlegsessie bood de gemeente uitkomst. 'Met een groepje sportparkbeheerders stelden we ons de vraag hoe we dit probleem op de vijf natuurgrasvelden van sportcomplex Zuilen kunnen oplossen. De uitkomst kwam er op neer dat de natuur zelf het probleem maar moet oplossen. Het idee ontstond om minimaal zestig nestkasten op te hangen, verdeeld over acht soorten, waarbij elke nestkast geschikt is voor een bepaalde soort vogel of vleermuis. Door de vogel- en vleermuispopulatie op die manier te laten groeien, willen we de overlast van de insectenlarven uiteindelijk tegengaan.' De in totaal ongeveer zestig nest- en verblijfkasten met daarin spreeuwen, mussen, mezen en vleermuizen komen te hangen aan en in de aanwezige essen en eiken, rondom de velden en op het sportpark. Maar ook lichtmasten

kunnen dienst doen als ophangplek; dit is volgens Bouwmeester nog niet eerder gebeurd. 'Voor net aangebrachte sportcomplexen zonder volwassen bomen of complexen met weinig bomen zijn lichtmasten een welkome toevoeging. Je moet de nestkast toch ergens aan ophangen, dicht bij de bron.'

Zachte oplossing

Of de overlast van insectenlarven verdwijnt met het ophangen van de nestkastjes zal nog moeten blijken, vertelt hij. 'Dit is een "zachte oplossing", die we op basis van boerenlogica hebben onderbouwd. Deze test moet uitwijzen of de methode echt werkt. Daarbij moet ik opmerken dat deze oplossing moeilijk te toetsen is. Het enige wat we zeker weten, is dat vleermuizen veel mugen, kevers en nachtvlinders eten, dat spreeuwen engerlingen, emelten en veel andere insecten eten en dat een mees de processierups verorbert. Een groter aantal spreeuwen in combinatie met de constatering dat er geen overlast meer is door engerlingen, leidt dus tot onze conclusie dat deze bestrijdingsmethode kennelijk heeft gewerkt.'

Populairste insectenverdelger

De vogels en vleermuizen moeten de komende jaren dus uitkomst gaan bieden. Met het ophangen van de nestkasten wil de gemeente vooral spreeuwen trekken, omdat die – samen met kraaien en kauwen – de engerling op de menukaart hebben staan. Bouwmeester: 'Het nadeel

ACHTERGROND

van kraaien en kauwen is dat zij bij het zoeken naar insecten het grasveld omwoelen, wat extra secundaire schade veroorzaakt. De spreeuw eet de insecten zonder schade aan het veld aan te richten, waardoor deze vogel als populairste insectenverdelger uit de bus kwam. De pilot duurt in totaal drie jaar; daarna maken we de balans op. Doel van de nestkasten is ervoor te zorgen dat onder andere spreeuwen rondom en op de sportvelden gaan foerageren. Het voordeel van spreeuwen is dat zij insectenlarven en insecten eten zonder hierbij schade aan het gras te veroorzaken.'

Scholeksters

Tevens bevindt zich elk jaar een koppeltje scholeksters op het sportpark, vertelt Bouwmeester. 'Echt prachtige vogels, waar we als beheerders zuinig op zijn. Scholeksters eten ook emelten en engerlingen, en waarschijnlijk ook exemplaren die dieper in de grond zitten. Scholeksters hebben daarvoor een mooie lange oranje snavel. Scholeksters kan je niet lokken met nestkasten; deze vogels leggen hun eieren in een ondiep kuiltje. Wij vermoeden dat de scholekster haar eieren legt op het met grind bedekte platte dak van een clubhuis. Het platte dak voorzien van grind is dus ook een mogelijkheid.' Belangrijk bij dit soort problemen is dat je er goed over nadenkt, vertelt hij: 'Dan zie je zelf de oplossingen.'

Met de nestkasten probeert de gemeente spreeuwen, vleermuizen, mussen en mezen te lokken.

PRODUCTIE BLEC MACHINES DOOR REDEXIM

BLEC POWER BOX RAKE

BLEC LASER-GRADER

BLEC MULTISEEDER

Eind 2015 nam Redexim alle aandelen van het Britse bedrijf Blec over, waarmee tegelijkertijd de productie van de Blec machines naar de Redexim fabrieken werd overgeheveld.

Blec is opgericht in 1986 en heeft over de jaren een reputatie opgebouwd als producent van innovatieve en degelijke machines.

Het productie programma omvat vele producten voor de aanleg en onderhoud van sportvelden en golfbanen en voor parken en tuinen.

Bij de machines van Blec gaat het om zowel handmatige loopmachines, als door tractoren voortgetrokken machines.

BLEC CULTIPACK SEEDER

Kwekerijweg 8, 3709 JA Zeist Holland

T +31 (0)30 69 33 227

F +31 (0)30 69 33 228

Verti-drain@redexim.com

www.redexim.com

Redexim

Win-winsituatie

Naast de spreuwenkasten hangt de gemeente ook een aantal vleermuizenkasten, mussen- en mezenkasten op. Bouwmeester: 'Wist je dat een mezenpaar met nakomelingen per jaar tien-duizenden rupsen en ontelbaar veel insecten eet? Daaronder valt ook de eikenprocessierups. Die kan voor veel overlast zorgen met zijn brandharen.' Deze behaarde beestjes kun je in de zomermaanden in vrijwel geheel Nederland aantreffen; 's nachts gaan ze groepsgewijs – in processie – op zoek naar voedsel, dat bestaat uit eikenbladeren.

Ook de grote eiken op sportpark Zuilen waren niet veilig voor het beestje; in het verleden is de gemeente dan ook meer dan eens de strijd aangegaan met de rups, vertelt Bouwmeester. 'Als de natuur dit zelf reguleert, is dat voor mens en dier een win-winsituatie. We hopen dat we met deze groene oplossing de overlast van insectenlarven en de processierups op de velden en het sportpark kunnen verminderen en zelfs vermijden.' Dat is dan ook het tweede toetskader, vertelt Bouwmeester: 'Als we komende jaren geen overlast van processierupsen meer hebben terwijl ze elders

in de stad wel voorkomen, kun je de zachte conclusie trekken dat de combinatie van verschillende vogels en zoogdieren (zoals de vleermuis) heeft gewerkt. Deze opzet komt er dus op neer dat de vleermuis de nachtvlinder eet voordat deze eieren heeft kunnen leggen. Ook zou je kunnen stellen dat de diverse mezen de processierups hebben opgegeten.'

Natuurlijke fieldmanagers

De maatregelen in het kader van de Green Deal betekenen wel dat er veel extra manuren en machines nodig zijn om het natuurgras adequaat te onderhouden, vertelt Bouwmeester. 'Vroeger kon je bij overlast bestrijdingsmiddelen inzetten. Nu moeten we als beheerteam andere, creatieve oplossingen bedenken. Als je het ecosysteem eerst het werk laat doen, is dit altijd goed voor het dierenwelzijn.' De inzet van deze 'natuurlijke fieldmanagers' past ook mooi in het straatje van de KNVB, die ecologisch veldbeheer stimuleert en in een document op zijn website schrijft chemische middelen tot het uiterste te willen beperken. Bouwmeester: 'De KNVB is niet de enige die dit toejuicht; ook de Partij voor de Dieren is hier enthousiast over. En het is ook gaaf voor sporters om tussen de dieren te sporten. Een sportpark moet leven. Als je voor een zo natuurlijk mogelijke oplossing kiest, siert dat je als beheerder.'

Mooie locatie

De dagelijks beheerders van sportpark Zuilen staan in ieder geval voor duizend procent achter deze oplossing, vertelt hij. 'Ze denken als ervaren beheerders in detail mee. Dit is een leuke, leerzame wisselwerking; zo krijg je extra binding met het werk en het sportcomplex.' De eerste mezen hebben de nestkasten inmiddels gevonden, vertelt Bouwmeester, die hoopt dat het initiatief bij meer sportclubs navolging krijgt. 'Utrecht heeft bijvoorbeeld 29 sportparken, waarvan er veel rondom het centrum liggen. Naast de parken en volkstuincomplexen zijn de sportparken kleine ecologische migratieverbindingzones (eilandjes) in de stad. Ik weet nog niet waar we onze volgende nestkasten gaan ophangen. Mochten we er nog enkele overhouden, dan is Sportpark Welgelegen misschien een mooie locatie.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6685

Eerste Nederlandse demo met nieuwe beluchter op velden van FC Utrecht

Airter blaast lucht zijdelings en schuin in de grond

Begin maart vond op de velden van FC Utrecht de eerste pilot plaats met de beluchter Airter van de Zwitserse fabrikant Novoter, die Redexim op de Nederlandse markt introduceert. Vrijdag 7 april was het publiek welkom om het apparaat in actie te zien op de velden van Zouldenbach.

Auteur: Kelly Kuenen

3 min. leestijd

ACTUEEL

De Airtex werd in 2016 geïntroduceerd en wordt al gebruikt in Zwitserland en Duitsland, waaronder bij FC Schalke 04. In Nederland is het apparaat voornamelijk alleen pilotmatig ingezet bij FC Utrecht, waar het zowel getest werd op natuurgras als op hybridevelden. De meeste beluchters gaan uit van het principe waarbij verticale gaten in de grond worden geprikt om meer lucht in de bodem te brengen en daarmee een gezonder bodemleven te realiseren. Waar de Verti-Drain-beluchter werkt op basis van 'verticale beluchting' en met een wikkende beweging de compacte grondlagen 'breekt', prikt de Airtex verticale gaten in de grond, waarna op het diepste punt lucht in meerdere richtingen in de grond wordt geblazen.

In de zone tussen 12,5 en
17,5 centimeter
zou de bodemcompactie
tot 50% afnemen

Werking

De machine bevat 26 pennen, verdeeld over vier rijen, met een totale werkbreedte van 194 centimeter. Elke pen wordt verticaal ingebracht tot een diepte van 24 centimeter. Lucht wordt onder druk geïnjecteerd en verspreidt zich via verschillende uitgangen verticaal, horizontaal en diagonaal, over een straal van 14 centimeter om de pen. Het bereik van iedere individuele pen overlapt het 'werkveld' van de andere pen enigszins, waardoor het totale werkkoppervlak belucht wordt. Omdat de bewerking relatief diep onder de oppervlakte plaatsvindt, blijven de mat en wortels zelf intact.

Waar de pennen bijvoorbeeld bij een Verti-Drain aan meerdere afzonderlijke armen zijn bevestigd, zijn ze bij de Airtex bevestigd aan één horizontaal geplaatst plateau. Dit plateau beweegt in een

Rethink what to do with your old turf

Re-Match A/S
HI-Park 415
7400 Herning
Denmark

+45 7734 6734
info@re-match.dk
www.re-match.dk

SGS INTRON

VOOR INSPECTIE EN CERTIFICERING VAN UW SPORTVLOER

SGS INTRON kan u helpen met

- periodieke keuringen
- certificering van sportvelden en -sportvloeren
- inspectie van o.a. dug-outs en goals
- advies in duurzaamheid van sportaccommodaties
- materiaal- en constructietesten
- CE-markering
- een second opinion

SGS INTRON

Venusstraat 2
4105 JH Culemborg

t: 088 - 214 5133

e: nl.intron@sgs.com

w: www.sgs.com/intron-certificatie

SGS INTRON IS ONDERDEEL VAN SGS: WERELDLEIDER OP HET GEBIED VAN INSPECTIE, CONTROLE, ANALYSE EN CERTIFICERING

Blaast uw kunstgras nieuw leven in!

Silica nova

onderhoud | revitalisatie | demontage

Onderhoud kunstgras

Wij zijn gespecialiseerd in het onderhouden van alle soorten kunstgrasvelden. Van tennisbaan tot hockeyveld en van korfbal- tot voetbalveld.

Revitalisatie kunstgras

Revitalisatie is een goede oplossing als de technische eigenschappen van uw kunstgrasveld zijn afgenomen. Door het veld te revitaliseren kan het weer 3 tot 5 jaar mee.

Demontage kunstgras

Wilt u uw kunstgrasveld verplaatsen of ontdoen van het vulmateriaal (infill)? Bijvoorbeeld voor verplaatsing of recycling. Dan nemen wij dit proces graag voor u uit handen.

T. 0525-621223 | www.silicanova.nl

Aanleg en renovatie sportvelden

Een goed sportveld begint bij de basis: een gezonde bodem! Vos Capelle adviseert, levert en verzorgt alles voor het aanleggen, onderhouden en renoveren van sportvelden.

Voor meer informatie over het VOSCA Aanleg- en Renovatieplan, neem vrijblijvend contact op met onze adviseurs.

Hoofdstraat 35 | Sprang-Capelle | 0416 - 311 326 | www.voscappelle.nl

Natuurlijk goed

ander ritme dan de rest van de machine. Het maakt een verticale beweging in de richting van de mat, waarop na het inprijken van de mat wordt geïnjecteerd met lucht. Deze hydraulisch aangedreven handeling herhaalt zich terwijl met de trekker in een continu tempo kan worden doorgereden.

‘De Airter maakt het mogelijk om op velden met veldverwarming met de pennen boven de leidingen te blijven, maar eronderdoor te beluchten. Zo bereik je een gebied dat met andere beluchters onbehandeld blijft’, vertelt Remi Nouwens van Redexim.

Decompacteren

Voor de demo werd een uitgebreide pilot uitgevoerd op de thuisbasis van FC Utrecht, in samenwerking met adviseur Arno Harmsen van Grasmeeesters. Uit metingen met de penetrometer blijkt volgens Harmsen dat de bodemcompactie in kPa's door bewerking met de Airter verminderde.

In de zone tussen 12,5 en 17,5 centimeter diepte zou dat oplopen tot meer dan de helft, ook op het Desso Grassmasterveld waarop getest werd. De Airter is overigens geen vervanger van de Verti-Drain, die als voordeel heeft dat dankzij de dikkere pennen water snel kan worden afgevoerd. Harmsen ziet de Airter als een welkome aanvulling op de Verti-Drain: ‘Met de Airter worden er door de hele bodem heen veel meer poriën gecreëerd, waardoor graswortels zich nog beter kunnen vertakken. Verder wordt er actief zuurstof in de bodem gebracht, wat een positieve invloed heeft op de wortelontwikkeling en het bodemleven.’

De demo op 7 april kon rekenen op enkele tientallen geïnteresseerden. Onder hen ook enkele belangstellenden die speciaal voor de demonstratie naar Nederland waren afgereisd, zoals Alan Ferguson, *head groundsman* van het Wembley-stadion in Londen en tien velden van St. George's Park, de trainingsvelden voor de Engelse nationale elftallen. ‘Eens in de paar jaar

komt er een interessante ontwikkeling voorbij. Dit zou wel eens zo'n volgende revolutie kunnen zijn. Veel fieldmanagers ondervinden problemen met anaerobe gebieden. Daar kan deze machine uitkomst bieden, evenals bij de bestrijding van algengroei. Interessant is dat deze machine tot op het niveau van de verwarmingspijpen werkt, terwijl je normaliter veel dichter onder het oppervlak werkt, waardoor de diepste laag onbewerkt blijft’, vertelt Ferguson, die het bezoek *well worth coming* noemt.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6686

One turf-concept brengt sportwereld en industrie niet echt bijeen

Idee is aardig, maar zal niet werken in Nederland

FIFA, de IRB en de FIH hebben een akkoord bereikt over de eisen waaraan kunstgrasvelden moeten voldoen die door alle drie sporten kunnen worden gebruikt. Biedt deze overeenkomst perspectief voor voetbal-, rugby-, en hockeyclubs in Nederland en worden omniverenigingen de norm in ons land?

Auteur: Guy Oldenkotte

De overeenkomst tussen de internationale overkoepelende organen voor voetbal, rugby en hockey mag historisch worden genoemd. Voor het eerst in de geschiedenis slaan de bonden van 's werelds populairste veldsporten de handen ineen. Die samenwerking zou een zegen moeten

zijn voor de verschillende verenigingen, met name voor de eigenaren van de velden. Gedeelde smart is halve smart, nietwaar? Als voetbal, rugby en hockey straks op hetzelfde veld kunnen worden gespeeld, is het niet langer nodig meerdere verschillende velden aan te leggen, zijn ruimtebeper-

kingen geen groot probleem meer voor individuele clubs en hoeft men er niet meer apart onderhoudsmateriaal op na te houden. Een win-winsituatie, zeg maar, zowel voor de sport als voor de gemeenten in Nederland. Bill Beaumont, voorzitter van de IRB, ziet het helemaal voor zich, zo blijkt uit

een ronkend persbericht dat de bonden gezamenlijk hebben uitgegeven. 'Dit is een fantastisch voorbeeld van onderlinge samenwerking tussen de sporten die in het belang is van het *grassroots level* binnen de sporten en voor de hele wereld. Het topniveau van elke sport stelt weliswaar specifieke eisen aan het veld, maar 99% van de spelers valt buiten deze professionele groep en heeft andere wensen.' Maar het positivisme van Beaumont wordt niet overal gedeeld. De reacties in Nederland mogen zelfs ronduit lauw worden genoemd. 'Ik ben benieuwd waar ze mee gaan komen', zegt Patrick Balemans, die deels namens de KNVB nauw betrokken is bij de kwaliteit van de Nederlandse voetbalaccommodaties. Balemans' reactie impliceert dat hij geen weet heeft van de normen die de bonden al zouden hebben vastgelegd. 'Ik vind het apart dat ze hun achterban hier onvoldoende over raadplegen', vervolgt hij. Balemans is zeker niet de enige. Ook bij de Nederlandse Rugbybond lijkt men totaal niet op de hoogte te zijn van de ontwikkelingen. 'Voor zover bij Rugby Nederland bekend is de combinatie van hockey en rugby op hetzelfde kunstgrasveld niet mogelijk. Dit alleen al vanwege de technische benadering, zoals demping en lange vezels. Een hockeybal rolt niet op kunstgras met vezels van een lengte die op een rugbyveld noodzakelijk is. Omgekeerd heeft een hockeykunstgrasveld onvoldoende demping en te lange vezels voor de spelers', is de reactie van Barry Vliek. Nederlandse fieldmanagers weten alles van die problematiek.

Geen aanzet tot inspiratie

De Nederlandse sportbonden zijn niet de enige die apathisch reageren. Ook de sportveldenindustrie krijgt er niet de handen voor op elkaar. Doorgaans zijn die er juist als de kippen bij om invloed uit te oefenen op de nieuwe regels, dan wel deze om te

zetten in nieuwe producten, maar deze keer toch niet. Zelfs Rob Heusinkveld van FieldTurf Benelux voelt zich overvallen wanneer hem gevraagd wordt om een reactie. Opmerkelijk, want FieldTurf (Benelux) is toch echt de enige fabrikant ter wereld die partner is van zowel FIFA, de IRB als de FIH. Die zou toch eerste rang moeten zitten bij de totstandkoming van de norm en de uitrol daarna? Heusinkveld zegt toe het verzoek om informatie intern aan te kaarten en belooft er zo snel mogelijk op terug te komen. Die reactie volgt al enkele uren later, maar alle moeite ten spijt: enig enthousiasme ontbreekt.

Bondsvertegenwoordigers en industrie die nergens iets van afweten en een totale apathie zowel bij de sport als in de industrie – de introductie van het *one turf*-concept vertoont veel parallellen met de taak van het zojuist aangestelde duo Advocaat/Gullit: vertrekken vanuit een 3-0 achterstand en met veel tegenwind om toch het hoogst haalbare te bereiken. 'Vergeet niet dat de richtlijnen van FIFA tegenwoordig niet meer leidend zijn voor de KNVB', zo wordt er vanuit de industrie opgemerkt. Datzelfde geldt voor de KNHB; ook die houdt er zijn eigen regels op na in plaats van de FIH te volgen. In deze situatie komt echter naar verwachting binnenkort verandering.

Als we Bill Beaumont mogen geloven, is deze stap toch echt in het belang van de sport. 'Samen met FIFA en de FIH erkennen we dat het promoten van multisportaccommodaties een hoeksteen is van de ontwikkeling van onze sporten in zowel bestaande als nieuwe markten. Wij erkennen ook dat de eigenschappen van deze velden het belang van de gezondheid van de spelers moet dienen; dat is ons voornaamste uitgangspunt.' Klinkt goed, maar in Nederland hebben ze blijkbaar toch hun

eigen gedachten over *one turf* voor drie verschillende sporten. 'Spelen op een hockeykunstgrasveld veroorzaakt schaafwonden en irritatie van de huid, wat niet gewenst is voor rugbyspelers', is de eerste reactie van Barry Vliek namens Rugby Nederland. 'De kwaliteit van het kunstgras is belangrijk. Vooral op de oudere kunstgrasvelden zijn er klachten over schaafwonden. Op de nieuwe kunstgrasvelden is dat minder, maar ook hier horen we klachten als er een droge periode is en de velden niet worden besproeid', voegt hij daaraan toe. 'Tot op heden is het onvoldoende gelukt om een combinatieproduct te maken dat aan de sporttechnische eigenschappen voldoet van bijvoorbeeld hockey en voetbal. Een voetballer moet goed onder de bal kunnen komen, maar een hockeystick juist niet; dan kun je onveilige situaties krijgen', merkt Patrick Balemans op. Balemans ziet liever dat de veiligheid samen met de sporttechnische eigenschappen leidend is. Ook Rob Heusinkveld heeft zo zijn vraagtekens. 'De combinatie rugby-voetbal is geen probleem. Hockey is anders, omdat daarbij alleen kortpolig en non-infill of zandinfill toegestaan is. Op termijn kan de combinatie hockey-voetbal wellicht mogelijk worden met non-infillvoetbalmatten. Fieldturf doet daar momenteel al proeven mee in Duitsland. Of rugby daaraan toegevoegd kan worden, betwijfel ik, aangezien de infill daar ontbreekt. Dat beperkt de grip voor de spelers en het gewicht van de mat.'

Nergens een toekomst?

Elders in deze editie leest u hoe de KNHB alle zeilen bijzet om iedereen die wil hockeyen in de gelegenheid te stellen om dat te doen. Ook bij hen zal het *one turf*-concept weinig zoden aan de dijk zetten. De vraag naar deze sport is zo groot, dat in de meeste gevallen de investering in een kunstgrasveld speciaal voor hockey verantwoord is.

Patrick Balemans

Alastair Cox

Equipment

Hét adres voor kwaliteits tuin- en parkmachines
voor buitensportaccommodaties.

Dienstverlening

Jarenlang ervaring in het onderhouden van
professioneel gras en groen.

Composteer- inrichting

Expert op het gebied van bodemproducten,
groen afval en bio-energie.

De bodem als **basis**

Voor al uw groenafval, reparaties en verkoop van tuin-
& parkmachines en bodemverbetersaars. U kunt bij ons terecht voor
een totaal aanbod van service en innovatieve kwaliteitsproducten.

Neem contact met ons op!

+31 (0)183 401 306

info@vgr.nl

kijk voor meer info op **www.vgr.nl**

WAT IS ER NU PRECIES BESLOTEN?

De FIFA, IRB en FIH hebben besloten dat kunstgrasvelden die gebruikt worden voor zowel voetbal, rugby als hockey dienen te voldoen aan de volgende normen:

	Min.	Max.
Schokabsorptie:	55%	70%
Verticale deformatie:	5 mm	11 mm
Rotatieweerstand:	25 Nm	50 Nm
HIC:	1,3 m	
Balrol (grote bal):	-	12 m
Verticale balstuit:	0,6 m	1,0 m
Vlakheid:		10 mm
Hellingshoek:	-	1%

Hoe zit het dan buiten onze grenzen? 'Hockey was aanvankelijk de sport die het meest enthousiast was over het *one-turf*-concept', erkent Alastair Cox van de FIH. Cox was nauw betrokken bij de totstandkoming van de normen. Maar het lijkt erop dat de FIH aanzienlijke concessies heeft moeten doen wat betreft de eisen waaraan velden moeten voldoen. 'In hockey zijn kortpolige producten gewenst, maar de samenwerking kan hockey promoten door het ook mogelijk te maken op een goede ondergrond op locaties waar geen alternatieven zijn. Dit is vooral belangrijk in ontwikkelingslanden, waar vele sporten samen een accommodatie zouden kunnen delen', zo motiveert David Luckes van de FIH het besluit om akkoord te gaan met de nieuwe normen. Luckes is directeur Sport en Ontwikkeling bij de FIH. Aha, daar komt de aap uit de mouw: het *one turf*-concept is niet zozeer bedoeld voor landen in West-Europa of Noord-Amerika, maar meer voor landen waar een of twee van de deelnemende *one turf*-sporten nog

in de kinderschoenen staan. 'Het zou me eerlijk gezegd hogelijk verbazen als een dergelijk veld in Nederland zou worden gerealiseerd', merkt Alastair Cox op. 'Je kunt deze velden eerder verwachten in landen in Afrika of Azië, waar men tot op heden vooral op gravel speelt. Door het vastleggen van deze standaarden wordt het mogelijk om ook daar goede velden te realiseren.' Die ambitie is puur politiek. 'Hockey moet groeien als internationale sport, wil het zijn olympische status (met alle bijkomende voordelen) kunnen behouden.

De sport weegt zwaar op de begroting van een organiserend comité. Het is dus belangrijk dat hockey wereldwijd een populaire sport is. Op dit moment is dat echter niet het geval. In slechts 137 van de 220 bij het IOC aangesloten landen wordt hockey gespeeld. We zullen moeten zorgen dat dat aantal groeit. Het *one turf*-concept is één stap in dat proces.' Cox voegt echter ook Engeland als potentieel doelgebied aan zijn lijstje toe.

'De Engelse voetbalbond FA heeft een aantal jaar geleden de verplichting opgelegd dat 15% van de inkomsten van de televisierechten moet worden aangewend voor de sport op *grassroots*-niveau. De televisie-inkomsten van de Engelse competities worden voor de komende jaren geschat op 11 miljard euro. Er is dus ontzettend veel geld te besteden. Maar men is van mening dat het handiger is om bestaande kunstgrashockeyvelden om te bouwen tot kunstgrasvoetbalvelden dan volledig nieuwe kunstgrasvoetbalvelden aan te leggen.' Als dat de realiteit wordt, kan Engeland in de toekomst langzamerhand worden afgeschreven als kanshebber op titels.

Het besluit om één norm aan te nemen voor kunstgrasvelden die zowel voor voetbal, rugby als hockey worden gebruikt, lijkt vooral een stap vooruit te zijn in de ontwikkeling van deze sporten in zogenaamde ontwikkelingslanden. Voor Nederland en West-Europa is het meer een stap terug, indien er überhaupt een markt voor dit soort velden in ons land ontstaat.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6687

Rob Heusinkveld

Barry Vliek

Perfect Pitches

Vakblad Fieldmanager laat in deze rubriek de meest bijzondere projecten van de afgelopen periode zien

Ook in deze uitgave van Fieldmanager staat weer een forse opsomming van Perfect Pitches. Acht keer per jaar een verslag van de meest bijzondere projecten op gebied van sport. Uw project ook op deze projectenparade? Stuur een mail naar project@nwst.nl en u wij zenden u alle info.

PLAATSING LUCHTHAL VOOR ZAALHOCKEY

In de hockeywereld is er een behoefte aan zaalhockeyhallen om zowel in te kunnen spelen en trainen. Poly-Ned heeft een hal voor hockey ontwikkeld en de eerste twee luchthallen voor zaalhockey in 2015 geplaatst bij Kampong. In de jaren daarna heeft Poly-Ned nu in totaal vijf zaalhockeyhallen geplaatst in Nederland. Twee bij Kampong en verder luchthallen bij HGC, MHCZ en Cartouche. Poly-Ned realiseert de luchthallen in eigen productie.

De montage van een zaalhockeyhal gebeurt in één dag en ook het afbreken hiervan wordt binnen één dag gerealiseerd. De zaalhockeyhallen zijn zeer goed geïsoleerd, ze zijn vochtvrij. Door middel led-verlichting, energie zuinige ventilatoren en lichtdoorlaten dakvlakken wordt een luchthal ook nog eens energiezuinig en financieel aantrekkelijker.

Aannemer: Poly-Nederland B.V.

Contactgegevens aannemer: Postbus 177 8330 AD Steenwijk
+31 521-320240

AANLEG WATERVELD BIJ OLYMPIASTADION BERLIJN

Intergrass heeft, op het trainingscomplex bij het Olympiastadion in Berlijn, het nieuwste type waterveld, Domo Ultimate, aangelegd. Dit nieuwste grastype is het paradepaardje van Domo en zorgt voor een goede speelervaring. Het is een verbeterde nylonversie. Dit veld gaat onder meer gespeeld worden door het nationale elftal van Duitsland. Het omliggende complex kent een bijzondere geschiedenis, omdat het ook al dienst deed tijdens de Olympische Spelen. Intergrass is er trots op dat het na eerdere installaties van dit Ultimate product - bij Heimfeld (Hamburg) en KHC Dragons (Brasschaat) - ook de aanleg van dit hockeyveld in Berlijn heeft mogen verzorgen.

Opdrachtgever: Domo

Aannemer: Intergrass

Contactpersoon aannemer: H. Korterink, info@intergrass.nl

AANLEG KUNSTGRAS VOETBALVELDEN VV HARDINXVELD

VV Hardinxveld heeft de wens om voldoende en kwalitatief goede trainingsfaciliteiten te krijgen op hun huidige sportcomplex. In samenwerking met de gemeente Hardinxveld-Giessendam heeft de vereniging de mogelijkheid gecreëerd om hun tweede veld en trainingsveld te voorzien van kunstgras. Kybys heeft de gemeente ondersteund bij de uitvoeringsvoorbereiding en -begeleiding bij de realisatie van beide velden.

In de voorbereiding is overleg gevoerd met de vereniging over het programma van eisen, dat vervolgens is vertaald naar een RAW-bestek. Naar aanleiding van de maatschappelijke discussie over de toepassing van SBR-korrels is nog tijdens de aanbestedingsprocedure intensief overleg gevoerd met de vereniging en de gemeente. De vereniging heeft de keuze gemaakt om de SBR-korrels niet meer toe te staan als infill. Uit de aanbestedingsprocedure is Antea Group als winnaar naar voren gekomen met een constructie van 60 mm vezel met zand/kurk infill. Tijdens de uitvoering is als alternatief een 40 mm constructie met shockpad aangeboden door de aannemer en ook als zodanig aangelegd.

Aanneemsom: € 478.000,-

Opdrachtgever: Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Contactpersoon opdrachtgever: Matthijs van den Bosch, 14 0184

Architect: Kybys ingenieurs en adviseurs

Contactpersoon architect: Rick van den Helder, 0411 678 055

Aannemer: Antea Group

Contactpersoon aannemer: Floor Groeneveldt, 06 20 13 45 10

RENOVATIE HOCKEYVELD UPWARD

Hockeyclub A.H.M.C. Upward speelt sinds 1957 haar thuiswedstrijden op sportpark De Bakenberg te Arnhem. Deze locatie wordt tevens vanuit Sportcentrum Papendal ingezet voor hockeytrainingen van de nationale teams. Kybys heeft Sportbedrijf Arnhem BV ondersteund bij de technische voorbereiding en de uitvoering begeleid van de ombouw van veld 1.

Het oude zandkunstgras hockeyveld is in het voorjaar van 2017 omgebouwd tot waterveld. Gelet op de wensen van de gebruikers zijn bij de aanbesteding hoge performance eisen gesteld. Deze eisen hebben

LEVERING INRICHTINGSMATERIALEN NATIONAAL HOCKEYCOMPLEX "WILRIJKSE PLEINEN"

In opdracht van Scheerlinck Sport NV België heeft Erma Sport twee nieuwe kunstgraswatervelden volledig voorzien van inrichtingsmaterialen. Daarbij is gebruik gemaakt van de klemgoten, hockeydug-outs, hockeydoelen. De "artificial turfclamb" (klemgoot in betonband) is het toonaangevende product op het gebied van klemgoten. Deze geïntegreerde oplossing is het antwoord op montagegemak, duurzaamheid en onderhoud van het hockeywaterveld. De hockeydug-out is een doorontwikkeling van de standaard dug-out. Zo hebben wij voorzieningen getroffen voor jassen, tassen en hockeysticks en spelen daarmee in op de behoefte van hockeyers die graag hun uitrusting mee naar het veld nemen.

Opdrachtgever: Gemeente Antwerpen

Aannemer: Scheerlink Sport NV België

Contactpersoon aannemer: Francois Jardinot, +32 474 97 62 95

met name betrekking op de balstuit en de energierestitutie. Hoe lager de laatst-genoemde waarde (veerkracht) hoe minder vermoeiend het is om op kunstgras te spelen. Vanuit duurzaamheid is ingezet op een reductie van het watergebruik. Hier is invulling aan gegeven door hoge eisen te stellen aan de watervasthoudendheid van de rijk met vezels bedeelde kunstgrasmat. Gekozen is voor een TenCate Ecocept E-layer, waarin gerecycled kunststof wordt toegepast en daar bovenop de kunstgrasmat zoals die wordt toegepast op het EK 2017 in Amsterdam. Hockeyclub Upward beschikt vanaf mei 2017 met het EK-kunstgras (2017), WK-kunstgras (2014) en Olympisch-kunstgras (2012) over een breed scala van high performance kunstgrasvelden.

Aanneemsom: € 320.000,-

Opdrachtgever: Sportbedrijf Arnhem BV

Contactpersoon opdrachtgever: Carlo van der Kraan, 026 377 57 57

Architect: KYBYS ingenieurs en adviseurs

Contactpersoon architect: Bart Bongers, 0411 678 055

Aannemer: Greenfields

Contactpersoon aannemer: Gerrit van Weeghel, 0548 633 333

23 NOVEMBER 2017

NATIONAAL SPORTVELDEN CONGRES FIELDMANAGER OF THE YEAR 2018

SPONSORPAKKET CONGRES 2017

Totaalprijs € 1950,- (exc. btw)

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Alberto Palsgraaf via 06-20436728 of alberto@nwst.nl.

SPONSORS
FIELDMANAGER OF THE YEAR

melspring

SAVE
THE
DATE

EDITIE
11

KNVB CAMPUS • ZEIST

NATIONAALSPORTVELDENCONGRES.NL

SPORTCOURT MET HOCKEY IN WAGENINGEN

Een park waarin spelen, sport en samenzijn centraal staan. In het midden een multifunctioneel kunstgras court voor hockeyen, voetballen en handballen en de mogelijkheid om een net op te hangen voor volleybal, badminton en tennis. Het oude afgetrapte grasveld daarnaast werd een plek voor freerunnen en calisthenics. Aan de andere kant een natuurlijke speelplek met zand en water en houten toestellen, schommels en klimaanleidingen. Met een brede rij groenblijvende struiken en planten tussen de plekken en de weg wordt voorkomen dat er hekwerken nodig zijn. De Krajicek Foundation speelt en sport hier met kinderen en jongeren. Hiermee wordt in het park een positieve sportsfeer gecreëerd met ruimte voor verschillende doelgroepen. Vanaf 2013 heeft gemeente Wageningen het speelruimteplan 'Spelen, bewegen, ontmoeten' (OBB Speelruimtespecialisten 2011) gerealiseerd, mede vanuit subsidie van provincie Gelderland. Vanaf de start was een eventuele meevaller voor het Park Nobelweg bestemd.

Aanneemsom: totaal speel-sportzone 225.000, waarvan sportcourt 65.000

Opdrachtgever: Gemeente Wageningen

Contactpersoon opdrachtgever:

begeleiding Elske Oost, OBB Speelruimtespecialisten,
spelen@wageningen

Architect: HVR Speeltotaal

Contactpersoon architect: Stef Hielkema, stef@hvrspeeltotaal.nl

Aannemer: HVR Speeltotaal

Contactpersoon aannemer: Stef Hielkema, stef@hvrspeeltotaal.nl

Aannemer: Ceelen Sport Constructies, CSC

Contactpersoon aannemer:

Silvio van Doorn, 06-18 57 75 54
s.vandoorn@cscsport.nl

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6688

Groen Techniek Holland 2017

12 | 13 | 14 sept

Drie demodagen lang hét vakevenement
voor professionals in de openbare ruimte

Walibi-Biddinghuizen

www.groentechniekholland.nl

- ruim 450 merken op 125.000 m² beursterrein
- groot aanbod exposities én demonstraties van machines en gereedschappen
- op centrale locatie, goed bereikbaar en dichtbij parkeren

Waarom neemt u geen super-abonnement?

Blijf op de hoogte van al het nieuws
en informatie uit de groensector!

Met een superabonnement
mist u niks meer!

IN 2017
SLECHTS
€ 215,-

Ook alle groene vakbladen van NWST tot eind 2017
ontvangen? Stuur dan een mail naar
Lieke van der Weijde lieke@nwst.nl en het word geregeld.
Natuurlijk kunt u ook uw huidige abonnement
omzetten in een **superabonnement**.

6 uitgaven €77,-

8 uitgaven €77,-

8 uitgaven €77,-

8 uitgaven €77,-

8 uitgaven €99,-

DE BESTE CHEMIEVRIJE OPLOSSING VOOR ONKRUIDBESTRIJDING

Heatweed is, met meer dan 35 jaar ervaring in onkruidbestrijding, een innovatief, op kennis gebaseerd bedrijf. De op heet water gebaseerde Heatweed®-Methode is goed gedocumenteerd, beproefd en veilig. De geavanceerde temperatuur regeling stelt het uitstekende resultaat op het onkruid veilig, met minimale inspanning en de laagste kosten per meter van behandeld oppervlakte.

B-270@demopark 2017

Turbinestraat 16A, Veenendaal | +31 (0)318 469799
mail@heatweed.com | HEATWEED.COM

HEATWEED
TECHNOLOGIES
THE WEED CONTROL COMPANY

Professionele cirkelmaaiers

De nieuwe Major Swift Rollermower is een professionele maaimachine voor park en sport. Leverbaar in diverse uitvoeringen.

Werkbreedtes van 1,90m tot 5,50m.

De maaimachines die lage kosten combineren met hoge capaciteit!

Zonna B.V., Markt 12, 9411 KP Beilen
Tel: 0593 582 444
E: info@zonna.nl www.zonna.nl

Bel vandaag nog voor een demonstratie!

FC Utrecht heeft primeur met eerste Nederlandse elektrische stadionmaaier

Vinny Tarbox, Cub Cadett: 'Hij kost wel wat meer dan een Dennis-maaier'

Wie zegt: stadionvelden, heeft het bijna altijd over Dennis, en misschien over de Ransomes Mastiff of Alett. Vakblad Fieldmanager kwam jaren geleden op Harrogate een machine tegen die het in zich had om een serieuze deuk te slaan in dit bijna-monopolie van Dennis: een elektrische kooimaaier van Advanced Turf Technology. In de tussentijd is de machine doorontwikkeld; hij zou nu volgens vertegenwoordiger Vinny Tarbox de enige elektrische stadionmaaier zijn die ook nog eens uitgerust kan worden met een groomer.

Auteur: Hein van Iersel

Wereldprimeur!

BelRobotics en DSV zaden introduceren
het meest innovatieve, duurzame, milieuvriendelijke, gezonde
én best bespeelbare concept sinds mensenheugenis:

GRAS

Gras, zult u denken? Inderdaad, gras!
Maar het is geen gewoon gras; het gaat veel verder:

BACK TO NATURE SPORTVELDCONCEPT

Het bewezen en duurzame alternatief voor kunstgrasvelden

Cijfers uit meerjarig onderzoek tonen aan dat een robotmaaier gecombineerd met het juiste grasmengsel een veld op alle fronten beter laat presteren.

Het Back To Nature sportveldconcept is speciaal ontwikkeld als alternatief voor kunstgrasvelden, of als aanvulling op bestaande grasvelden. Tijdens de ontwikkeling hebben Belrobotics en DSV zaden hun kennis en krachten gebundeld. Met als resultaat: een gezondere grasmengsel met een verbeterd maaibeeld en een hogere zode dichtheid.

Kijk op de website voor alle geselecteerde dealers van Back To Nature!

- ✓ Betere bespeelbaarheid
- ✓ Ultieme vorm van mulchen
- ✓ Nauwelijks maaibelasting op het veld
- ✓ Geen grasafval
- ✓ Geen gezondheidsrisico's
- ✓ Duurzaam en uiterst milieuvriendelijk
- ✓ Nauwelijks CO₂ uitstoot

Neem voor meer informatie contact op met:

E tb@belrobotics.com
T +31 (0)6-38665519
I www.belrobotics.com

E info@dsv-zaden.nl
T +31 (0)485-550610
I www.dsv-zaden.nl

Groei door
innovatie

2 min. leestijd

Groundsman Jan Gijzen maait het veld van FC Utrecht: 'Ik ben benieuwd hoe hoog we met deze maaier eindigen in de VVCS veldcompetitie. We staan nu op een gedeelde vierde plaats en zijn daarmee de hoogst geplaatste club zonder SGL verlichting.'

MACHINES

Voor al die laatste optie was voor groundsman Jan Gijzen van FC Utrecht de reden om voor deze maaier te kiezen. 'Ik ben met onze adviseur Arno Harmsen van Grasmeeesters vorig jaar naar Saltex geweest om deze machine te bekijken en was meteen verkocht. Als greenkeeper geloof ik erg in het gebruik van de groomer.' Wat de machine kostte, wil zowel Gijzen als Tarbox niet zeggen. Tarbox laat het bij een mysterieus: 'Hij kost wel wat meer dan een Dennis-maaier.' Gijzen lijkt er in ieder geval heilig van overtuigd te zijn dat de twee maaiers die FC Utrecht gekocht heeft hun geld dubbel en dwars waard zijn. 'FC Utrecht heeft twee maaiers gekocht, omdat je anders te lang aan het maaien bent. Als je op de dag van de wedstrijd nog wilt maaien en je doet dat met één machine, kost dat al gauw vijf uur. Dan moet je wel heel vroeg beginnen als je twee uur voordat de wedstrijd begint klaar wilt zijn.'

'Als je op de dag van de wedstrijd nog wilt maaien en je doet dat met één machine, kost dat al gauw vijf uur'

Advanced Technics is al enige tijd geen eigenaar meer van het Infinicut-concept. Het bedrijf is recent overgenomen door het veel grotere Cub Cadett, een Amerikaanse producent van consumentenmaaiers die voet aan de grond probeert te krijgen in de professionele markt.

Tarbox heeft de wind mee sinds Cub Cadett de machine heeft overgenomen. Ook hier houdt de vertegenwoordiger zijn kaarten nog tegen de borst, maar er zouden inmiddels al tegen de honderd machines verkocht zijn, waaronder aan een aantal Engelse Premier League-club, zoals Liverpool, maar ook aan 's werelds rijkste voet-

WAAROM GREENFIELDS EN CSC SPORT?

- Turnkey oplossing: ontwerp, installatie en onderhoud
- Installatie van geweven, hybride, getufte of non fill systemen
- Innovatieve sportvelden ontworpen voor maximale sportprestaties
- Geïnspireerd door de natuur, 100% recyclebare producten
- Focus op research en development

“

Wij zijn uiterst tevreden over de samenwerking met zowel GreenFields als CSC Sport en gaan daarom graag opnieuw in zee met beide partijen.

”

DIRK VAN DER POOL
Manager Algemene zaken
Almere City F.C.

 GreenFields

www.greenfields-kunstgras.nl
T: +31 (0)548 63 33 33 (HO)

CEELEN SPORT CONSTRUCTIES

www.cscsport.nl
T: +31 (0)36 54 89 320

**THE CHOICE OF
CHAMPIONS.**

Vinny Tarbox: "FC Utrecht heeft een maaier gekocht met een werkbreedte van 34". Daarnaast hebben we ook een maaier met 21, 22, 26 en 30 inch werkbreedte. Vooral de 21" maaier is een bijzonder verhaal. Wimbledon wilde graag met onze maaiers aan de slag, maar alleen op voorwaarde dat we een 21 inch maaier zouden produceren. Alleen met deze werkbreedte komen ze precies uit op het centre court van Wimbledon."

balclub Real Madrid, dat recent drie maaiers heeft gekocht voor het maaien van het Bernabéu. Ook Wimbledon heeft zes machines gekocht. Vinny Tarbox: 'Naast de groomer is het belangrijk dat de machine een *floating head* heeft en dat het

een modulaire cassettemaaier is. Dat betekent dat je de cilinder eruit kunt halen en er een verticuteerunit in kunt plaatsen. We zijn nu ook een borstel aan het ontwikkelen, waarmee je de machine zou kunnen gebruiken als vervanger voor de

Honda-cirkelmaaiers die normaal gebruikt worden om het veld schoon te lopen na een wedstrijd. Dat is op dit moment nog toekomstmuziek. Een groot voordeel van een elektrische maaier is dat je heel makkelijk nieuwe instellingen in de machine kunt laden. Je kunt deze dan op de computer klaarzetten en dan met een USB-stick kopiëren naar de maaier. Zaken als *clip rate* en maaisnelheid kunnen dan aangepast worden.'

Er zouden inmiddels al tegen de honderd machines verkocht zijn, waaronder aan een aantal Engelse Premier League-clubs, zoals Liverpool, maar ook aan 's werelds rijkste voetbalclub Real Madrid

Voor Jan Gijzen zijn dat duidelijk niet de argumenten waar het werkelijk om gaat. Voor hem is het maaibeeld belangrijk, in combinatie met de groomer. Hij illustreert dat door een hand maaisel uit de opvangbank te pakken en laat zien dat er ook veel gele halfdode sprietjes gras bij zitten, die door de groomer uit de mat worden verwijderd. De mat blijft hierdoor beter open en zal sneller herstellen, zo is de gedachte.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6689

Een kunstgrasveld wordt vaak intensiever bespeeld dan een natuurgrasveld. Het is daarom belangrijk dat het veld regelmatig geborsteld wordt. Aangeraden wordt om het veld tussen wedstrijden door licht te borstelen, terwijl een intensievere veegbeurt eens in de zoveel tijd ervoor kan zorgen dat alle vezels weer recht overeind komen te staan.

Auteur: Nino Stuivenberg

Borstelen om het veld te revitaliseren

SISIS Osca 3: borstelmachine voor kunstgrasvoetbalvelden

De tractor-gemonteerde SISIS Osca 3 is ideaal voor dit soort klussen. In één werkgang zorgt de machine ervoor dat de vezels weer recht overeind komen te staan, terwijl ook de infill herverdeeld wordt. Op die manier blijft de verdichting van de mat beperkt, wat de kwaliteit van het veld ten goede komt. De Osca 3 kan eventueel uitgerust worden met een optionele borstel aan de achterkant van de machine, die zodoende als bezem kan functioneren.

De Osca 3 heeft een werkbreedte van 1,8 meter, wat ervoor zorgt dat de infill op gelijke diepte blijft. Op die manier kunnen gelijke speelomstandigheden van het veld gegarandeerd worden. Bij regelmatig gebruik van de Osca 3 blijft de infill los, zodat de mat zijn poreusheid niet verliest. Door de werkbreedte zijn minder werkgangen nodig dan bij de gebruikelijke borstels. De agressieve borstelwerking verspreidt de infill snel en gelijkmatig, terwijl overtollig materiaal – dat voor ziekten kan zorgen – van het oppervlak verwijderd wordt.

Zand en rubber

De SISIS Osca 3 is een 'dubbel doel'-borstelsysteem dat zowel uit de voeten kan op zand- als rubberinfill. De machine bestaat uit twee oscillerende, door de aftakas aangedreven borstelunits. Dit maakt de

TECHNISCHE SPECIFICATIES

Werkbreedte	193 centimeter
Totale breedte	208 centimeter
Hoogte	89 centimeter
Lengte	53 centimeter
Gewicht	136 kilogram
Benodigde pk's	16 pk

Osca 3 geschikt voor periodiek agressief borstelen. Door het roeren van de bovenste laag infillmateriaal kan verdichting voorkomen worden, terwijl ook het gras staande gehouden wordt. Dit voorkomt het risico van vervuiling en vermindert bovendien de kans op plassen.

Door de aftakas uit te schakelen, kan de machine gebruikt worden als een conventionele sleepborstel voor het reguliere lichte borstelonderhoud. Het doel hiervan is het egaal verspreiden van het infillmateriaal en het rechtop laten staan van de kunstgrasvezels. Regelmatig borstelen vermindert de kans op mos en algengroei. De machine wordt

in de driepuntshef van een tractor gedragen en aangedreven door de aftakas. Optioneel zijn draagarmen om een 1,8 meter brede borstel achterop te monteren voor een strakke afwerking. De afstand van de machine kan afgesteld worden door te variëren met de hijsinrichting van de tractor.

Beste uit de bus

Ook de Nederlandse voetbalverenigingen hebben de SISIS Osca 3 inmiddels ontdekt. Zo werkt vv Sleeuwijk, dat sinds vorig jaar twee nieuwe SBR-ingestrooide kunstgrasvelden in gebruik heeft, ook met de machine. Arie Dekker is fieldmanager bij vv Sleeuwijk; in zijn eentje verricht hij al het

onderhoud aan de velden en de machines. Dekker vertelt over de aanschaf van de machine: 'Wij kwamen de Osca in november tegen op een beurs in Gorinchem en waren toen eigenlijk direct geïnteresseerd. Zodoende hebben we contact opgenomen met VGR. Zij hebben een demonstratie geregeld vanuit Engeland en we hebben video's van de machine bekeken. Er waren meer opties, maar de Osca 3 kwam als beste uit de bus. Daarom hebben we toen besloten om een Osca 3 aan te schaffen.'

Bij vv Sleeuwijk wordt de Osca 3 ongeveer tweemaal maandelijks ingezet. Dekker: 'We hebben meerdere machines die het veld schoon kunnen vegen. We gebruiken andere machines om bijvoorbeeld kauwgom te verwijderen. De Osca 3 is juist ideaal om het veld te slepen, want zo kun je het veld los en egaal houden.' Dekker is enthousiast over de werking van de machine. 'Tijdens het werk op het veld kun je wel zien dat er onregelmatigheden zitten in de hoeveelheid korrels. Je hoeft er dan alleen maar naartoe te rijden, waarna de machine er vervolgens voor zorgt dat de infill gelijkmatig verspreid wordt. De korrels komen zo weer over het hele veld te liggen.' Voor gebruikers heeft Dekker nog wel een tip: 'De machine werkt het effectiefst als het droog is.'

Investering

Dat de Osca 3 voor vv Sleeuwijk een investering was, durft Dekker best toe te geven. Maar die investering was het volgens hem wél waard. 'Als je een veld goed wilt onderhouden, moet je investeren. Deze machine kan zeker bijdragen aan een langere levensduur.' Na anderhalf jaar durft Dekker dan ook wel te stellen dat hij tevreden is met de Osca 3. 'We zien goede resultaten. Vezels die nagenoeg plat liggen, krijgt de borstel toch weer overeind. Bovendien zie je duidelijk een verschil. Wanneer een veld een maand geen onderhoud heeft gehad en het gaat regenen, krijg je te maken met verdichting. Met deze machine blijft de mat open en gelijkmatig.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6690

De koning is met pensioen, leve de koning!

Tweede stokjesoverdracht bij sportbeheer in de Maasstad in vijf jaar tijd

In het voorjaar van 2012 zat vakblad Fieldmanager aan tafel met Bernard van den Bosch, de eerste Fieldmanager of the Year in 2010. Hij stond na dertig jaar op het punt af te zwaaien als sportveldbeheerder in Rotterdam-Noord. Zijn opvolger was Jur van der Veen, sportveldbeheerder in Rotterdam-Zuid.

Vijf jaar later gaat ook Van der Veen met pensioen en zit Fieldmanager aan tafel met hem en zijn opvolger Arjan van Bodegom.

Auteur: Santi Raats

Van den Bosch en Van der Veen

'Koningsdrama aan de Maas', kreeg het artikel als kop: tot 2012 regeerden twee koningen ieder aan hun eigen kant van de rivier over hun eigen koninkrijk. Met het doorgeven van het stokje door Van den Bosch kwamen Noord en Zuid onder één beheer. De overgang kenmerkte zich niet alleen door de samenvoeging, maar ook door een cultuurverandering. Van den Bosch was van de oude stempel, hekelde de computer, was bijna elke minuut van de dag buiten bij de velden, stuurde

strak aan en omschreef precies welke middelen en machines nodig waren. Daarom vond hij het onnodig om leveranciers over de vloer te hebben en benaderde hij de markt liever gericht. Opvolger Van der Veen was zijn tegenpool: een manager op afstand, die veel verantwoordelijkheid neerlegde bij de medewerkers en hun vertrouwen gaf om zelf tot oplossingen te komen. Hij liet de leveranciers meedenken en stimuleerde werken met de computer. Wel vormden zij samen een front binnen de organisatie. Van den Bosch had zich met zijn ver-

regaande cultuurtechnische kennis hard gemaakt om de buitendienst in Rotterdam te behouden, toen er een tijdje sprake was van mogelijke uitbesteding van het sportveldonderhoud. Van der Veen had hem daarin gesteund. Nu, vijf jaar later, is het Van der Veen die vervroegd met pensioen gaat. Hij geeft het 'stokje', net als in 2012 in de vorm van een beluchtingspen, door aan Arjan van Bodegom, iemand van buiten de organisatie.

7 min. leestijd

Samenvoeging Noord en Zuid

Het sportveldbeheer heeft de werf in Noord verlaten sinds Van der Veen aantrad als beheerder van Noord en Zuid. Het zit nu in het kantoorgebouw van de Rotterdamse buitendienst, dat lijkt op een stadskantoor. In Rotterdam-Zuid is nog wel een werf, met kantoorruimte en opslagterrein. Van der Veen heeft de oude Noord-werf weleens gemist: 'Op een dergelijk terrein kun je beter grote materialen laten bezorgen en in reserve nemen. Deze nieuwe locatie is niet geschikt als opslagterrein.' Maar hij klaagt allerminst. 'Het was een superstap van de gemeente om het sportveldbeheer van Rotterdam-Noord en -Zuid samen te voegen, want er bestonden verschillen tussen Noord en Zuid in de uitvoering, het machinegebruik en de werkzaamheden. De samenvoeging zorgde voor een cultuuromslag. De stadsdelen gingen met elkaar samenwerken en ook op dezelfde manier werken, bijvoorbeeld wat betreft verlofregistratie, werkschema's en overleg. Dit leverde een grotere efficiëntie op en goede resultaten.'

Van der Veen schetst de stand van zaken zoals hij die achterlaat: 'Alle pakweg tachtig clubs zijn dik tevreden. De gemeente heeft een goede verstandhouding met alle clubvoorzitters.' Van der Veen genoot respect onder die voorzitters. Hij zegt daarover: 'Dat heb ik niet in mijn schoot geworpen gekregen, dat moet je verdienen.'

Van Bodegom

Het is voor Van Bodegom de uitdaging om deze hoge mate van tevredenheid te behouden, temeer omdat hij in slechts anderhalve maand tijd is ingewerkt door Van der Veen. Door deze beperkte overdrachtsperiode waren Van der Veen en Van

Bodegom bijna elke dag op pad om verenigingen en velden te bezoeken. De overdracht is grotendeels mondeling kortgesloten. Volgens Van der Veen zijn alle mutaties up to date; het is beter dat zijn opvolger eerst samen met hem de ins en outs van de praktijk ziet en er later in het systeem over leest, dan andersom. Een extra uitdaging voor Van Bodegom is dat de gemeente van plan is om het sportveldbeheer en -onderhoud volgend jaar te verzelfstandigen tot een sportbedrijf. De kersverse sportveldbeheerder krijgt dus behoorlijk wat op zijn bord. Gelukkig heeft Van Bodegom een ruim budget tot zijn beschikking. 'De op handen zijnde verzelfstandiging is géén bezuiniging, maar de wens om te komen tot meer slagkracht en rendement. Mensen en machines gaan een op een mee, dus er verandert wat dat betreft niks', zegt Van der Veen. Het investeringsprogramma loopt door tot 2033. De afzwaaiende sportveldbeheerder geeft zijn opvolger vooral mee: 'Houd het huidige niveau aan. Zuinig en behoudend zijn op uitvoeringszaken is niet goed voor de verenigingen.'

Van Bodegom

Alhoewel hij van buiten de organisatie komt, is Van Bodegom altijd werkzaam geweest in de sportveldenbranche en zit het met zijn kennis over machines, uitvoering, natuurgras en kunstgras wel snor. Het grootste deel van zijn werkzame leven was Van Bodegom werkzaam als verkoper/adviseur bij Mol Agronoom in Oude-Tonge, leverancier van onder meer graszaden en meststoffen. Hij gaf er leiding aan een buitenteam van vijf man en stuurde voor die tijd als hoofd uitvoerder zelfs van een team aan van veertig man in de winter, tachtig man in de zomer. Van Bodegom zit op één lijn met

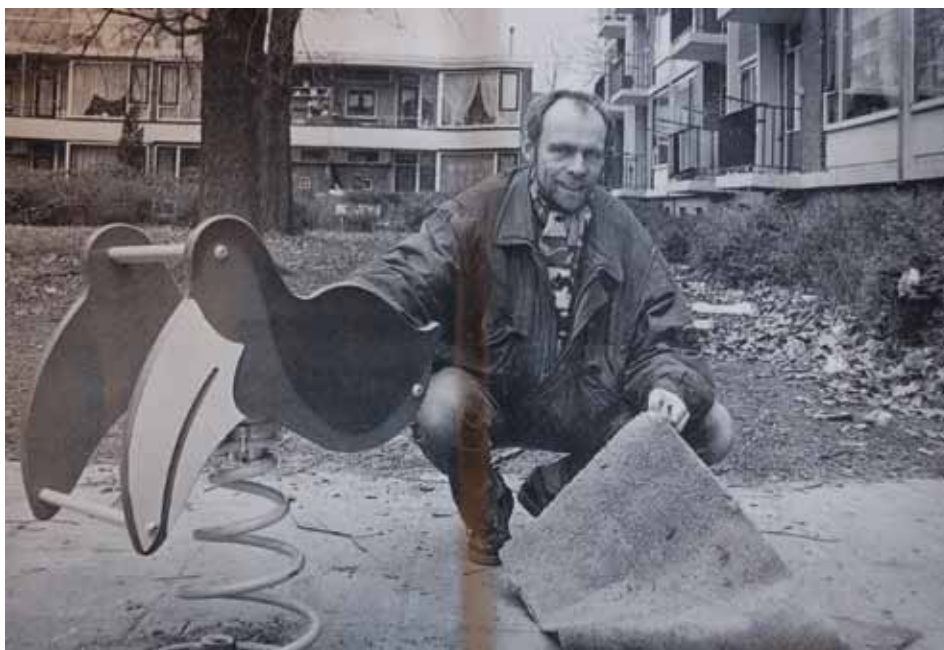
INTERVIEW

Van der Veen als het gaat om leiding geven: 'Ik durf mensen verantwoordelijkheid te geven. Er zit een hoop talent bij de mensen op de werkvloer. Het is aan mij om hen duidelijke taken te geven, om daarmee het werk aantrekkelijk te maken. Ook wil ik dat belanghebbenden gebruikmaken van de kennis die op de werkvloer is opgedaan op het gebied van natuurgras en infill, want die kennis komt uit de praktijk.'

Van der Veen: 'Als sportveldbeheerder zit je geregeld 's avonds, in het weekend of zelfs in de vakantie nog te appen met een aannemer of vereniging'

Terug naar beheerkerntaken

Het proces van samenvoegen, delegeren en verzelfstandigen is door Van der Veen ingezet en zal door Van Bodegom verder worden doorgevoerd, zeker wanneer de buitendienst een sportbedrijf wordt. Van der Veen: 'Nog meer taken delegeren is nodig omdat de sportveldbeheerder allerlei taken in zijn pakket heeft die beter bij collega's kunnen liggen, zoals werkvoorbereiding, offertes aanvragen en beoordelen en de hele aanbesteding verzorgen. De sportveldbeheerder moet zich in de toekomst puur kunnen richten op de inkoop voor de hele buitendienst, de dagelijkse investeringen, het bijhouden van de begroting, toezicht houden, directievoering en ingrijpen in het totaal. Een voorbeeld van een typische beheerderstaak die nu actueel is, is het aanpassen van de softbalspecificaties aan de hoogste klasse voor een club die gepromoveerd is. Dat is een grotere verantwoordelijkheid dan die van een opzichter of werkvoorbereider. Opzichters moeten een completer takenpakket krijgen dan nu. En er kan beter een nieuwe functie gecreëerd worden voor een werkvoorbereider. Waarschijnlijk gaat de taakverdeling binnen het zelfstandige sportbedrijf die kant op.' Als aanjager van de inzet van moderne technologie voegt Van der Veen daaraan toe: 'Hopelijk krijgen opzichters dan ook een tablet om consta-

Jur van der Veen in 1987, als opzichter groen en natuur bij de gemeente Schiedam. Van der Veen: 'Ik heb bij de gemeente Schiedam alles over sportvelden geleerd van het toenmalige hoofd van de buitendienst, die in 2005 overleden is.'

KRIJG TOT

1100€*
CASHBACK

Ik vraag het nu via
www.belrobotics.com/acties

*Actie geldig in België en het Luxemburg vanaf 13/02/17 tot 31/03/17.
De cashback bedragen verschillen van model tot model.

MEMBER OF **YAMABIKO**

KYBYS brengt de bal aan het rollen ...

Niet letterlijk natuurlijk. Dat laten we graag aan de spelers over.

Maar het spel begint wel vaak bij ons.
Of het nu gaat om het ontwerp en de aanleg
van uw hockeyveld. Of de technische voorbereiding
en procesbegeleiding van een compleet WK.
U kunt de stick gerust uit handen geven.
Krijgt u 'm na oplevering van uw veld weer terug.

KYBYS,
...gegarandeerd speelplezier!

KYBYS

ingenieurs en adviseurs
info@kybys.nl - www.kybys.nl

Volg ons ook op:

> **Vestiging Boxtel**
Bosscheweg 107-8
Postbus 371 - 5280 AJ Boxtel
+31 (0)411 678 055

> **Vestiging Heemstede**
Herenweg 115
2105 MG Heemstede
+31 (0)411 678 055

teringen en werkzaamheden door te geven en krijgen tractorchauffeurs een telefoon voor een betere bereikbaarheid.'

Van Bodegom: 'Ik ben kort, maar goed ingewerkt en ga ervoor!'

Spin in het web

Wat Van Bodegom volgens Van der Veen moet gaan ontwikkelen, is organisatie-sensitiviteit voor een grote gemeente zoals Rotterdam, gevoel voor politieke stromingen, en hij moet weten hoe de hazen lopen bij amateurclubs en professionele clubs zoals Sparta, Excelsior en Feyenoord. 'Hij wordt het belangrijkste aanspreekpunt en is de spin in het web. Daardoor kan het regelmatig voorkomen dat hij 's avonds, in het weekend of zelfs in de vakantie nog aan het appen is met de aannemer of met de vereniging. Of dat het loont om in het weekend wedstrijden te gaan kijken bij de amateurclubs.'

Daarnaast is het aan Van Bodegom om zich te gaan profileren in de sportveldenbranche. Zo werd Van der Veen met Rotterdam in 2005 lid van de BSNC. Bodegom gaat de taak als gemeentevertegenwoordiger in de brancheorganisatie oppakken. 'Ik bezocht vanuit mijn oude werk al bijeenkomsten van de BSNC, maar dat was vanuit de leverancierskant; ik heb me tot nu toe vooral dienstverlenend geprofileerd. Nu sta ik aan de kant van de opdrachtnemer, dus ik moet onder meer mondiger

worden', zo stipt Van Bodegom zijn uitdaging aan. 'Dat zal ik in de praktijk gaandeweg leren tijdens de omgang met alle partijen.' Van der Veen knikt: 'Je moet uitstralen dat je de baas van de buitendienst bent.'

Hoogtepunten

Van der Veen heeft die uitstraling opgebouwd met veertig dienstjaren binnen allerlei buitendienst-disciplines. Na de middelbare tuinbouwschool kwam hij in 1978 bij de gemeente Schiedam in dienst, waar hij zich in 23 jaar tijd opwerkte van tuinman tot opzichter. Daarna was hij manager Buitensportaccommodaties bij de gemeente Gouda. Vanaf 2005 beheerde hij 120 velden bij de gemeente Rotterdam, tot aan het pensioen van collega Van den Bosch, waarmee 'zijn' areaal verdubbelde. Onlangs is Van der Veen privé verhuisd. De oude woning was te groot geworden toen alle vier de kinderen uit huis waren. Tijdens de verhuizing vielen er papieren uit een map: het betrof een artikel uit 1987, waaruit blijkt dat bewonersinspraak en -participatie geen trend van de laatste jaren is voor Van der Veen. Hij wordt hierin geïnterviewd als opzichter groen en natuur bij de gemeente Schiedam, tijdens een schouwronde samen met de werkgroep wijk- en buurtbeheer. Hij laat het artikel zien als bewijs. 'Goed contact met eindgebruikers heb ik altijd heel belangrijk gevonden. Zodra bewoners of clubs gezichten kennen bij de gemeente, verloopt de samenwerking beter.' Een van de hoogtepunten uit Van der Veen's carrière vindt hij de aanplant van een bos van 30 duizend populieren op 20 hectare, in een gebied dat inmiddels bebouwd is. 'Ik heb ontzettend genoten van het vergroenen van de openbare ruimte op een dergelijke grote schaal. Ook heb ik

bij de gemeente Schiedam alles over sportvelden geleerd van Peter Krijgsman, het toenmalige hoofd van de buitendienst, die in 2005 overleden is.'

Een ander hoogtepunt voor Van der Veen is de aanstelling als sportveldbeheerder bij de gemeente Rotterdam. 'Dat was voor mij hetzelfde als wanneer een voetballer op latere leeftijd nog een droomtransfer mag meemaken.'

Vol de toekomst in

'Voor mij geldt eigenlijk precies hetzelfde!' reageert Van Bodegom. 'Ik heb nu ook een droomtransfer gemaakt op latere leeftijd. Ik heb grote bewondering voor mijn voorgangers Bernard van den Bosch en Jur van der Veen. In hun voetsporen treden wordt lastig, maar ik ga de uitdaging graag aan. Ik denk over veel zaken hetzelfde, maar ben net iets jonger en dat kan zijn invloed hebben. In elk geval realiseer ik me dat ik geen negen-tot-vijfbaan heb en ik voel me enorm verantwoordelijk voor mijn medewerkers, Rotterdam, straks het sportbedrijf en natuurlijk de eindgebruikers.'

Wat Van Bodegom heeft meegenomen vanuit zijn achtergrond, is onverschrokkenheid. 'Ik was in mijn werkzame leven van veertig jaar vrij om te beslissen wat ik wilde. Ik snap dat dit anders werkt in een grote gemeentelijke organisatie. Maar ik ga me niet bij voorbaat terughoudender opstellen. Ik ga er vol voor, en word vanzelf wel tegengehouden wanneer iets niet kan.'

Be social

Scan of ga naar:

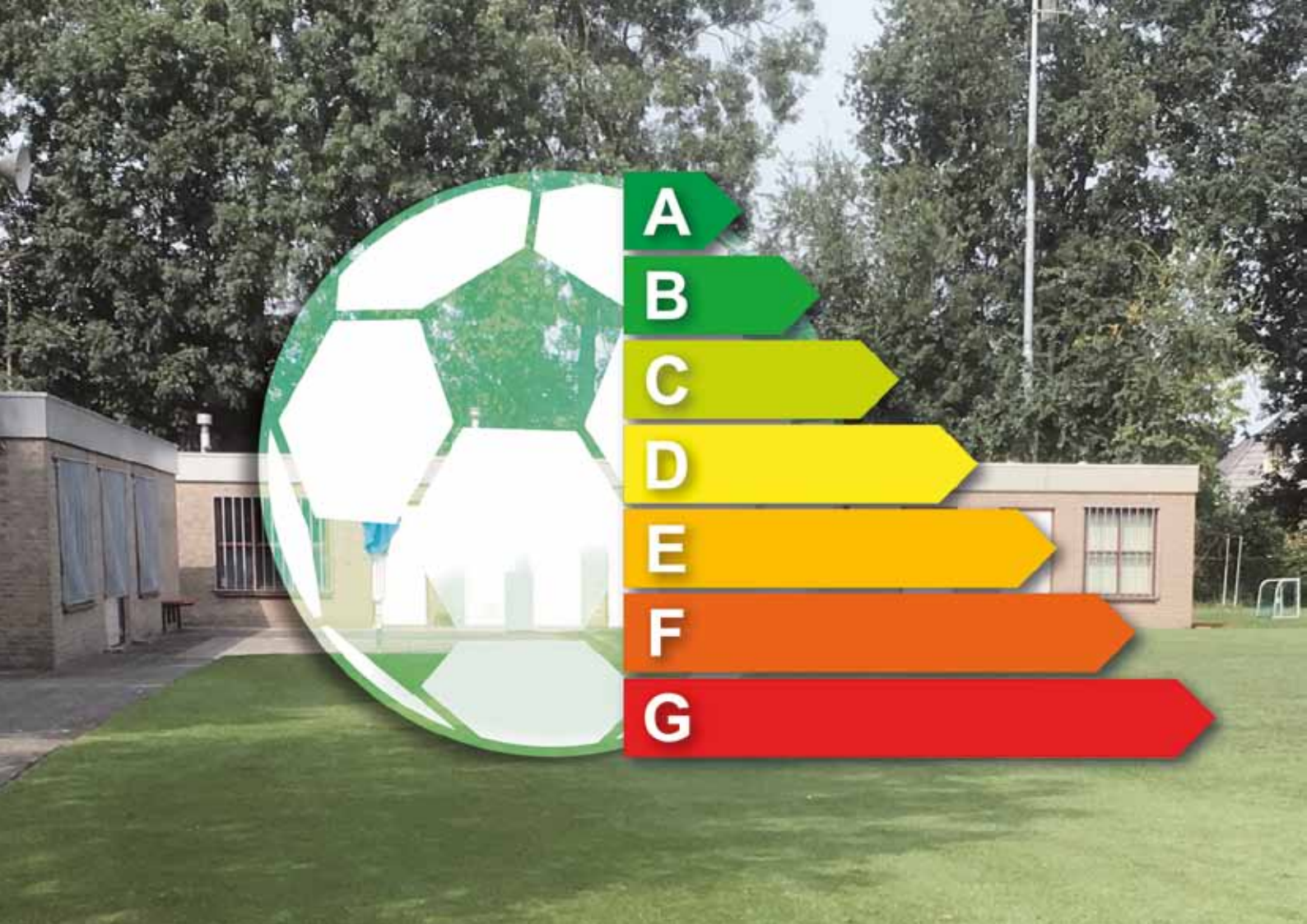
www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6680

Arjan van Bodegom

Jur van der Veen

Fieldmanager is op zoek naar energie-lekkende clubs

Ben van Ooijen (Mekann): 'Gebouweigenaren beseffen niet hoeveel winst te behalen is door een eenvoudige quickscan'

Sportclubs en gemeentes besteden makkelijk tonnen aan het beste en mooiste kunstgrasveld, terwijl het clubhuis vervolgens als een ondergeschoven kindje wordt behandeld. Vakblad Fieldmanager wil dit probleem graag in de spotlights plaatsen en is op zoek naar drie sportverenigingen en/of gemeentes die een energiequickscan willen laten maken van een van hun complexen.

Auteur: Hein van Iersel

Ben van Ooijen, directeur van het Wijchense bedrijf Mekann, gaat deze scans voor Fieldmanager uitvoeren. Van Ooijen: 'Wij hebben jarenlange ervaring in dit soort trajecten en zijn compleet onafhankelijk, omdat wij alleen voor gebouweigenaren werken. Verenigingen hoeven dus niet bang te zijn dat ze worden opgezadeld met een zogenaamd objectieve consultant die feitelijk in dienst is bij Essents of Nuons van deze wereld.'

**'Wij hebben jarenlange
ervaring in dit soort
trajecten en zijn compleet
onafhankelijk'**

Wat wij doen, is redelijk overzichtelijk. Wij bekijken de accommodatie en beoordelen deze op een aantal zaken: de staat van het gebouw en van de installaties in en om het gebouw, het verbruik van energie en natuurlijk het energiegebruik door leden.'

Van Ooijen: 'Ik heb de laatste tijd nogal wat sportcomplexen gezien en je ziet vaak heel snel wat voor vlees je in de kuip hebt. Is het een gebouw

2 min. leestijd

ACTUEEL

dat eigenlijk achterhaald is en veel achterstallig onderhoud heeft, dan weet je het snel. Maar ook bij relatief nieuwe gebouwen is vaak veel winst te halen. Ons doel moet zijn om voor gebruikers en eigenaar inzichtelijk te maken tegen welke investeringen de gebouweigenaar zijn energie-rekening omlaag kan brengen en het gebruiks-comfort omhoog.'

Ook bij relatief nieuwe gebouwen is vaak **veel** winst te halen

Iedere gemeente en gebouweigenaar kan aan dit initiatief van Fieldmanager meedoen. Mekann rekent speciaal voor een beperkt aantal lezers van Fieldmanager een aangepast tarief van € 300 ex btw. Normaal kost een professioneel uitgevoerde energiequickscan tussen de 700 en 1000 euro. Van Ooijen: 'Dat is veel geld of weinig geld. Net hoe je er tegenaan kijkt. Wij zien dat de kosten van een quickscan vaak heel snel terug te verdienen zijn. In sommige gevallen is dat een kwestie van maanden. Maar dat is natuurlijk sterk afhankelijk van de inspanningen die je moet verrichten om het gebouw of de installaties aan te passen.'

Beheerders

Beheerders die in aanmerking willen komen voor de deze quickscan, kunnen een mail sturen naar hein@nwst.nl. Vakblad Fieldmanager brengt u dan in contact met het bureau dat de scans gaat uitvoeren. Vakblad Fieldmanager wil over het initiatief een groot artikel schrijven, waarin we op zoek gaan naar een gemene deler tussen de gebouwen die zijn gescand. Dat betekent dus wel dat wij de huidige verbruikscijfers van uw gebouw eventueel

openbaar kunnen maken. Uit het oogpunt van efficiency krijgt u verder een lijst van zaken die u vooraf moet aanleveren, voordat Mekann bij u op het complex komt.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6693

Ben van Ooijen, Mekann

NIEUW

ISEKI TG 6000 SMARTGEAR

Dát zit
wel goed.

37 / 67 PK

8-TRAPS
POWERSHIFT

SEMI-
AUTOMAAT

AFTAKAS
MANAGEMENT

ISEKI
www.iseki.nl

HH
VAN DER HAEGHE BV

De Elzenhof 7 G, 4191 PA Geldermalsen
0345 - 788 104, info@vanderhaeghe.nl

Van Wijlen

Infra | Milieu | Sport | Groen

Wij realiseren, onderhouden en renoveren natuur- en kunstgrasvelden voor alle buitensporten. Met onze disciplines infra, milieu, sport en groen bieden wij onze opdrachtgevers multidisciplinaire oplossingen. Het optimale kwaliteitsniveau garanderen wij door een uitstekend toegerust en gemotiveerd team van professionals. Daarnaast hebben wij het specialistisch materieel volledig in eigen beheer; een unieke uitgangspositie die zorgt voor een enorme slagkracht om voortvarend aan het werk te gaan.

"Wij gaan een stap verder"

**INNOVEREN MET
AANDACHT VOOR
MENS EN MILIEU**

Aannemersbedrijf Van Wijlen B.V.
is specialist en betrokken partner
in de disciplines infra, milieu, sport
en groen.

Aannemersbedrijf Van Wijlen B.V.

Heistraat 112a | 5161 GJ Sprang-Capelle | (0416) 27 95 69 | info@vanwijlen.eu

www.vanwijlen.eu

astrobot

de allereerste kunstgras onderhoudsrobot

www.astrobot.nl

*Sta ik binnenkort op jouw
kunstgrasveld te glimmen ?*

**Voor al uw
natuurgas,
kunstgras en
innovatieve
technieken**

Zuman Zwammerdam B.V.

Impact 26, 6921 RZ Duiven

www.zuman-zwammerdam.nl

info@zuman-zwammerdam.nl

T: 026-311 85 55

Sneller werken met de extra grote kunstgrasreiniger

GKB Quick-Clean versterkt machinepark Van Wijlen

In Sprang-Capelle werd op 19 april een kunstgrasreiniger Quick-Clean officieel in werking gesteld bij aannemer Van Wijlen. In 2016 gaf het bedrijf te kennen te willen investeren in machines om opdrachtgevers beter te bedienen bij het onderhoud van kunstgrassportvelden.

Auteur: Kelly Kuenen

Reiniger Quick-Clean brengt met een borstel de vervuilde infill op een schudzeef. Het grovere vuil verplaatst zich naar de met de hand leegbare bakken aan de achterzijde van de machine. Licht vuil zoals stof wordt daarnaast vacuüm afgezogen naar een wegwerpstofzak. De infill wordt daarmee ontdaan van vuil en verdwijnt door de zeef weer in de grasmant.

Inmiddels is de kunstgrasreiniger Quick-Clean er in drie modellen, waarvan model QC 180 in 2015 werd geïntroduceerd. Dit is het grootste model uit de GKB-serie en een vernieuwde versie van de Quick-Clean 160. Met twintig centimeter werkbreedte extra heeft model 180 een groter bereik dan de QC160. De machine is gemaakt om ook het kleinste vuil op te zuigen en wordt door GKB Machines zelfs omschreven als een machine met 'superieure zuigkracht'. Volgens de bouwer is het apparaat uitgerust met een degelijke zuigtechniek waarmee hij zich onderscheidt van de meeste machines, die werken met een vergelijkbare

techniek als in een blaasventilator. Afhankelijk van de soort infill zijn drie soorten zeven in te stellen, zodat ook de infill met grotere korrelgrootte de zeef kan passeren. Deze zeven zijn in een hoek in te stellen voor als er relatief veel vuil uit de mat komt en het zeven meer tijd in beslag neemt. De schuine stand voorkomt dan dat de infill in de opvangbakken terechtkomt, omdat het niet de kans krijgt om tussen het vuil de zeef te passeren. Via de voorste massief rubberen wielen is de werkdiepte traploos instelbaar tot drie centimeter. Bij het instellen kan via de achterklep ook gecontroleerd worden of het materiaal goed door de zeef valt of dat men beter een andere zeef kan gebruiken.

Andere focus

Aannemersbedrijf Van Wijlen heeft de reinigingsmachine van een andere fabrikant onlangs ingehuurd voor deze GKB Quick-Clean 180. Het is daarmee een van de twee kunstgrasreinigers die het bedrijf heeft staan. Van Wijlen gaf in 2016 te

kennen ambities te hebben in de kunstgrasbranche, als onderaannemer, maar juist ook als hoofdaannemer en als volwaardig partner in de keten van realisatie, onderhoud, renovatie en recycling. Omdat het aantal opdrachten in deze hoek groeit en Van Wijlen naar eigen zeggen ook steeds vaker hoofdaannemer is, is ook een groei in het aantal machines voor specialistisch onderhoud van kunstgras nodig.

Met GKB werkt Van Wijlen al heel lang samen op het gebied van machines; zo kwam het dat de partijen ook deze keer samen om de tafel zaten. Zo schafte het bedrijf in het najaar van 2016 al een compacttractor, een GKB Rotobrush en GKB Quick-Brush aan. Quick-Clean model 180 werd begin dit jaar afgeleverd, nadat Van Wijlen de machine al in werking had gezien bij de gemeente Breda. 'Op basis van gesprekken met GKB en de ervaring van de gemeente Breda zijn we overgegaan tot aanschaf', vertelt Gertjan de Vet. Er werd gekozen voor het breedste model uit de serie, om nauwkeuriger

3 min. leestijd

MACHINES

Jan-Willem Kraaijeveld

Gertjan de Vet

‘We hebben onze keuze gemaakt op basis van gesprekken met GKB en de ervaring van de gemeente Breda’

en sneller te kunnen werken. ‘Begin dit jaar werd al een aantal velden gereinigd. De machine is experimenteel ingezet op meerdere velden met diverse infill: kurk, zand en rubber.’

‘Op 19 april gaf Jan-Willem Kraaijeveld van GKB Machines een werkinstructie bij Van Wijlen en hebben we het apparaat officieel in werking genomen.’ De eerste ervaring is goed; de capaciteit is nu hoger en de machine heeft een betere zuigkracht dan het eerdere model, vertelt De Vet. ‘Momenteel wordt de Quick-Clean ingezet voor een oppervlakkige reiniging, waarbij bijvoorbeeld blaadjes van het oppervlak worden geborsteld. In de zomer, als het droger is, wordt een dieptereiniging gedaan.’ Dan komt fijner materiaal mee, dat net iets dieper in de mat is gezakt. ‘Denk aan haarspeldjes; die treffen we regelmatig aan’, noemt De Vet als voor-

beeld. ‘Het groot onderhoud wordt in de zomer uitgevoerd; dan krijg je een beter resultaat, omdat het materiaal mooi over de zeef valt. Als het nat is, klontert het sneller.’

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6669

Veenbrand

De afgelopen jaren zijn veel brandjes
geblust, **maar de veenbrand**
daaronder blijft doorsmeulen

In deze uitgave van Fieldmanager de uitslag van het microplastics onderzoek. Per jaar ontsnappen ettelijke honderden kilo's infill uit een gemiddeld veld. Is dat veel of is dat weinig? Ik weet het niet. Vergeleken met de totale hoeveelheid rubberslijpsel van de banden onder uw en mijn auto is die paar honderd kilo's natuurlijk niets. En ook niet vergeleken met de vele tonnen plastic afval die iedere dag weer in de berm van onze wegen belanden. Natuurlijk worden die bermen van tijd tot tijd schoongemaakt, maar dan blijft er nog altijd een giga-grote afvalhoop verpakkingen over die kapot zijn gemaaid en echt niet worden verzameld. Een echte oplossing voor dit probleem zie ik dus niet zo gauw. Of we moeten beslissen dat we morgen in een plastic-loze samenleving gaan leven.

Blijft natuurlijk dat de sportveldenindustrie haar verantwoordelijkheid moet nemen. Hoe we dat doen lijkt is een lastige. De Nederlandse sportvelden industrie heeft de laatste maanden een fors aantal uitdagingen voor haar kiezen gehad. En heeft duidelijk problemen daar gezamenlijke oplossingen voor te vinden. Vooral kunstgras heeft een dermate snelle ontwikkeling doorgemaakt, dat dit ingewikkeld blijkt. Het grootste probleem zijn natuurlijk de belangen. Hoe harder de markt groeit, hoe groter de belangen worden. Zelfs het feit dat de rendementen al jaren onder druk staan, doet daar niets aan af. Sterker nog: doordat de meeste partijen in deze markt al geruime tijd weinig tot niets verdiend hebben, neemt de druk op de markt alleen maar toe. Als je terugkijkt, zie je een steeds snellere cyclus van grote en kleine problemen. Fieldmanager heeft ingezoomd op onder andere recycling en SBR, maar die lijst kan probleemloos veel langer gemaakt worden. Wateroverlast is ook zo'n onderwerp. En wat denkt u van duurzaamheid, het garantiestelsel of multifunctioneel gebruik? Op al die uitdagingen probeert de sector antwoorden

te vinden maar makkelijk gaat dat niet. De afgelopen jaren zijn veel brandjes geblust, maar de veenbrand daaronder blijft doorsmeulen.

Voordat natuurgrasfans zich gaan verkneukelen over de nesten waarin die kunstgrasjongens zich nu weer hebben gewerkt: sorry, maar in het natuurgraswereldje is het zo mogelijk nog erger. In de kunstgrassector wordt tenminste nog met elkaar gesproken. In de natuurgraswereld is men eigenlijk alleen maar bang dat de concurrent een zak graszaad of meststof meer verkoopt. Daarbij wordt vergeten dat men door samen te werken allemaal een volgeladen vrachtwagen extra zou kunnen verkopen.

Het echte probleem is natuurlijk het bekende liedje: te weinig regie in de sector en geen enkele instantie die de autoriteit heeft om verandering door te drukken.

Met vriendelijk groet,
Hein van Iersel (hein@nwst.nl)
Hoofdredacteur

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6691

De partners van

Fieldmanager

CONDOR GRASS

THE GRASS IS GREENER ON OUR SIDE

“

Het is mijn droom, dat iedere hockeyspeler het maximale uit zichzelf kan halen. Vandaar dat ik graag meedenk in het verbeteren van de infrastructuur.

”

Condor Grass hockey ambassadeur

Thomas Briels – Aanvoerder Team België en Olympisch zilveren medaille winnaar in Rio.

Hockey Ultra Series

www.condorgrass.com